Ը· ՏԱՐԻ 2237 | ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 23 ՄԱՐԳԱՑ 4383 | 29 ՅՈՒՆԻՍ 1891 | 4 ԶԻԼՀԻՃՃԷ 1308 | ՇԱԲԱԹ

40 ՓԱՐԱ

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՑԷ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Կ· Պոլիս

درعليه‌ده غلطه‌ده نورادونكيان خانده آرهولك

غزته‌سى اداره‌سنه

Direction du Journal AREVELK
Galata, CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

40 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ· Պոլսոյ համար Տարեկան գաւառներ...	150
» » Վեցամսեայ	75
» » Եռամսեայ	40
Օտար երկիրներէ Տարեկան ...	56
» » Վեցամսեայ	28
Ընտիր Թուղթի վրայ ... Տարեկան	Օսմ·Ոսկի 2
Գաւառաց Թղթատարի ...	Ղրշ· 50

Խմբագրութեան հասցէ ուղղուած նամակ կամ այլ գրութիւն ետ չի տրուիր·

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Արեւելքի ներկայ համարը, բաց ի իւր սովորական նիւթերէն, կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ յօդուածներ·

ԳՐԱԴԱՏԱԿԱՆ.—ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ (գրեց Օր· Ալիս) ՖԱՆԹԱԶԻՕ

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐԵԱԿ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ· ՄԿՐՏԻՉ ՎՐԴ· ԱՂԱՒՆՈՒՆԻ

ԿԱՊԻԿՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ (Թ-ռնէն Թարգմ·)

ՆԱԽԱՆՁՈՒ ՁՈՀԵՐ (բանաստեղծութիւն) Ց· ԽՆԴԻՐԵԱՆ

ՅՈՒՇՔ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ (հաւաքածոյ գեղեցիկ խօսքերու) Տ· Զ·

ԿՏԱԿԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ (Նամակ Վարդաշապատէ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ (Նկարագրութիւն երէկի նստին)

ՃՇՄԱՐԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ· Ա· ՏԻԽՄԱ ՈՐԴԻ·

Կը յիշեցունենք «Արեւելք»ը ձեռքէ գնողներուն որ չմոռնան ներկայ թերթին հետ լրագրավաճառէն պահանջել, նաեւ յաւելուածը որ անջատ թուղթի վրայ տպուած է։ Ամբողջին գինը 40 փարայ։

· ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍ 29|11 ՅՈՒԼԻՍ 1891

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՐԷԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆ Ի ՌՈՒՍԻԱ

ՀԱՅԵԱՑՔ Պ· ԱՌՆՈԼՏ ՀՈՒԱՅԹԻ, ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԸՆԿԵՐԱԲԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ

Թայմզին Փեթերսպուրկի թղթակիցը կը պատմէ տեսակցութիւն մը Պ· Առնոլտ Հուայթի հետ, անգլիացի ծանօթ ընկերաբանն ու տնտեսագէտը, զոր Պառոն Հիրշ բախտ ունեցաւ իբրեւ իւր ներկայացուցիչ ղրկել ի Ռուսիա, հրէական խնդիրը տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու եւ լուծման լաւագոյն միջոցներն առաջարկելու պաշտօնով։

Պ· Հուայթ դարձած է ի հարաւային Ռուսիա երկար պտոյտէն։ Ռուս իշխանութիւնք լաւ ընդունելութիւն ըրած են իրեն։ Տեսակցած է Նախարարաց եւ մասնաւորապէս Սինոդի աւագ Պրոկուրոր Պ· Փոպիետոնոսցեւի հետ։

Այդ հռչակաւոր պաշտօնատարին հանրածանօթ հայեացքէն բոլորովին տարբեր կարծիք մը կազմած է Պ· Հուայթ Ռուսիոյ Հրէից բնաւորութեան վրայ։ Ռուս պաշտօնական մարմինն Հրէից յատուկ աւանդական այնպիսի անհունի տիպար մը ներկայացուցած է աշխարհի զոր Պ· Հուայթ, յետ քննութեան, իրողութեանց համաձայն չի գտներ։ Անգլիացի ընկերաբանը շատ զգածուած է մանաւանդ հրեայ տղայոց թշուառ կացութենէն, որք դեռ «վաշխառուներ» չեն, «կեղեքիչ, անբարոյացուցիչ, մակաբոյծ, «միջնորդ, չարալեզու, յեղափոխական «տարր մը», չեն տակաւին, բայց եւ այնպէս երկրին պայմանք եւ օրէնք շատ խեղճ վիճակի մը մատնած են այս տղայք։

Խնդրոյն գործնական կողմին գալով, թէեւ Հրեայք կը փափաքին խիստ եւ անարդար կանոնադրութեանց հետեւանքէն զերծ մնալ, բայց ո՛ր կողմ դառնան՝ դուռն իրենց առջեւ փակ կը գտնեն։ Ուստի, Պ· Հուայթ կ՚առաջարկէ ռուս կառավարութեան հսկողութեան ներքեւ կեդրոնական յանձնախմբի մը եւ տեղային յանձնախմբերու կազմութիւնն, Հրեաներն ուրիշ երկիրներ գաղթեցնելու համար, մասնաւոր դիւրութիւններ շնորհելով առ այս։ Ներքին գործոց նախարարն արդէն սկզբամբ ընդունած է այս առաջարկ, եւ մանրամասնութեանց վրայ բանակցութիւնք կը կատարին։ Ուստի, Հրեաները Ռուսիայէն գաղթեցնելու գաղափարին յաջողումն ապահովեալ կը նկատէ անգլիացի պատուիրակը։

Պ· Հուայթ կը յարէ թէ սով կ՚ըսպառնայ հարաւային Ռուսիոյ, եւ իրենց սահմանեալ գաւառաց մէջ խըռնեալ Հրէից վիճակը վերջին ծայր խըղճալի է։ Որովհետեւ քրիստոնեայ բայց ոգէտ եւ նախապաշարեալ բնակիչք գաւառաց ոմանց մէջ հազորդ են այս խեղճութեան, եւ որովհետեւ տեղական լրագիրք եւ հակահրէական գրգռիչք հրէատեաց ոգի մը կը ծաւալեն, հակահրէական ծանր դէպքերէ կը վախցուի։ Միամիտ ռուս ժողովրդեան այնպէս հաւատացուցած են թէ ամեն չարեաց սկզբնապատճառն Հրեայն է։

Պ· Հուայթի հարաւային Ռուսիա ճամբորդութիւնը սա կարեւոր արդիւնքն ունեցաւ որ Ռուսիոյ Հրէից երկրագործական եւ արտադրական աշխատութեան յարմարութիւն ունենալուն դրապէս համոզուեր է։ Հարաւային գաւառաց խորայեցեան երկրագործական գաղթականութիւնները մի առ մի աչքէ անցունելով, Պ· Հուայթ այն եզրակացութեան եկեր է թէ Հրեաներն իբրեւ երկրագործական աշխատութեանց անյարմար, իբրեւ սոսկ սպառող եւ ոչ արտադրող տարր մը ներկայացնող ռուսական հայեացքն հակառակ է իրականութեան։

Պ· Հուայթ տեսակցեցաւ նաեւ արտաքին գործոց նախարար Պ· Կիրսի հետ։ Փեթերսպուրկի անգլ· դեսպան Սըր Ռոպըրդ Մորիըր սիրով կ՚աջակցի Պ· Հուայթի, որոյ պաշտօն կը յուսացուի որ կատարեալ յաջողութեամբ պսակուի։

ՍԵՐՊԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Պ· Ռիսթիչ, Սերպիոյ խնամակալն որ Ալեքսանդր թագաւորին հետ Ռուսիա պիտի երթայ, տեղեկագիր մը պատրաստած է զոր պիտի մատուցանէ ռուս դահլճին՝ ինչ ինչ խնդրոց վըրայ ռուս դիւանագիտութեան աջակցութիւնն հայցելու համար։

Օրթոտոքս Պատրիարքութեան կողմէ դժուարութիւն յարուցուած լինելով ընդդէմ սերպերէնի գործածման մակեդոնեան օրթոտոքս եկեղեցեաց կրօնային պաշտամանց մէջ, այս է մին այն խնդիրներէ որոց վրայ գրած է Պ· Ռիսթիչ։

ԴԷՊՔԵՐՆ Ի ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թէհրանէ կը հեռագրուի թէ Պարսկաստանի հարաւային գաւառաց մէջ հուռհցքերը գէշ կ՚երեւին, բստ որում մարախները փճացուցին ամեն կանաչեղէն։ Պարսից կառավարութիւնն արգիլեց արմտեաց արտածումը։

—Դաւրեժէ առեւանգեալ անգլիացի Օր· Կրինֆիլտի խնդրոյն վրայ բանակցութիւնք կը շարունակին ընդ մէջ անգլիական եւ պարսիկ կառավարութեանց։ Այս մասին երկու պատմութիւնք կան։ Մէկ պատմութեան նայելով, աղջիկը կրօնափոխ եղած էր արդէն երկու տարի յառաջ, ընդգրկելով նոյն Քուրդին դաւանութիւնն որ զինք առեւանգեց վերջերս, եւ որ իրօք աղջկան ամուսինն է այժմ։ Քանի որ առեւանգողն ամուսինն է, իւր գործողութիւն եպերելի չի համարուիր։ Այս պատմութեան ի շարունակութիւն, կ՚ըսուի մինչեւ անգամ որ եթէ աղջիկն իւր ամուսնէն բաժնուի, ինքնասպան պիտի լինի։ Իբրեւ օրինական խնդիր, կ՚ըսուի նաեւ թէ աղջիկը 14 տարեկանի մէջ այդպէս հաւատափոխ լինելով, դադրած է անգլ· հպատակ լինելէ։ Իսկ միւս կողմէն տարբեր պատմութիւն մը կը լսուի։ Կ՚ըսուի թէ աղջիկն երբեք հաւատափոխ եղած չէ։ Իւր անգլիացի պարագայք կը յայտարարեն թէ իրենց աղջիկ մինչեւ այն օրն ուր առեւանգուեցաւ՝ ծնողական կրօնին ամեն պայմանները կը գործադրէր, ի իրենց տեղեկութեանց համեմատ, այժմ ալ փափաքող է իւր մօր քով դառնալու։ Բայց երկուց կողմանց միջեւ մեծ խնդիրն այն է թէ ի՛նչ մեթոտով քննուելու է աղջիկն՝ իւր բերնէն իմացուելու համար իւր կրօն եւ իւր նպատակ։ Առաջին պատմութիւնն բռնող կողմէն կ՚առաջարկուի այնպիսի եղանակ մը այս քննութիւնը կատարելու զոր անգլ· ներկայացուցիչը չընդունիր, եւ խնդիրը կը մնայ այս վիճակի մէջ, սպասելով Լոնտոնէ նոր հրահանգաց։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ Ի ՖՐԱՆՍԱ

Ելմտացոյցի յանձնաժողովոյն շաբաթ աւուր նստին մէջ, ելմտական նախարար Պ· Ռուվիէ ազդեցիկ դիտողութիւն մ՚ուղղեց ծախուց յարաճուն ընթացքին դէմ։ Հաշիւ մը ներկայացուց, որուն նայելով մինչեւ 1 յունիս 12 միլիոն ֆր·ի բաց մը կայ ընթացիկ տարւոյ ելմտացոյցին մէջ։ Իրաւ է որ այս հինգ ամիսներ 25 միլիոն ֆր·ի աւելի հասոյթ կը ներկայացնեն քան որչափ ենթադրուած էր ելմտացոյցին մէջ, եւ մնացեալ եօթն ամիսք եւս 35 միլիոն ֆր·ի հասոյթի յաւելուած մը կը խոստանան ենթադրութեանց վրայ։ բայց անկարելի է գուշակել թէ Խորհրդարանը դեռ ո՛րպիսի նպատակներու համար ո՛րպիսի բացառիկ վարկեր պիտի քուէարկէ։

Առաջիկայ տարւոյս մէջ, ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի զեղչէ երկաթուղւոյ փոխադրութեանց տուրքն։ 1893 տարւոյն մէջ ալ 163 միլիոն ֆր·ի կարճատեւ պայմանաժամով գանձատոմսք կան վճարելի 1894ին 150 միլիոն ֆր·ի նոյն սեսակ գանձատոմսեր վճարել պէտք պիտի լինի։ Ուրեմն, ելմտացոյցն ե՞րբ պիտի գտնէ իւր հաւասարակշռութիւն, եթէ Խորհրդարանը չզեղչէ ծախքերը, կամ եթէ եթէ չզգուշանայ ամեն օր մէկ մէկ նպաստակաւ, մէկ մէկ բարի նպատակաւ թէեւ, բացառիկ ծախքեր հրաւիրելէ։

* *

Թան, սովորաբար այնքան լաւատես, կը յիշեցնէ երեսփ· ժողովոյն թէ մաքսային նոր սակացոյցն (Թարիֆ), յորմէ կը սպասուի կառավարական հասութից աւաւելութիւն մը՝ երկաթուղեաց կողմէ եղած զեղչումը փոխարինելու համար, ա՛յնքան մաքսապաշտ ոգւով յօրինեալ է որ՝ թէեւ Ֆրանսա մտնող ապրանաց վրայ մաքսը կը բարձրացնէ, որով հասոյթները կրնայ աւելցնել, բայց նաեւ կրնայ Ֆրանսա մտնող ապրանաց քանակութիւնը նուազեցնել, որով հասութից զգալի աճում մը տեղի չունենար։ Ճիշդ այն պահուն երբ Գերմանիա կը պատրաստուի հնչել շաքարի վրայ շնորհուած պարգեւներն — (այսինքն՝ այն գումարները զորս կառավարութիւնը կը վճարէ երկրէն դուրս հանուած շաքարին քանակութեան համեմատ, ի քաջալերութիւն շաքարի արտադրողաց եւ զտողաց,) ահա՛ Ֆրանսա պարգեւի գումարներ կը հաստատէ քիմանի մշակողներուն եւ չորամի հոնտի արտածիչներուն։ Այն ամեն պարգեւներով զորս կը վճարէ շաքարի արտադրիչներուն, նաւատէրներուն, քիմանի մշակողներուն եւ չորամի հոնտի պատրաստիչներուն, Ֆրանսա պարգեւի դրութիւնն ամենէն աւելի ի կիր առնող Տէրութիւնը կը լինի ի քաջալերութիւն բնիկ արհեստագործութեան եւ մշակութեան, թէեւ խոտորսիկ բան մը կայ գործին մէջ։ զի ժողովրդեան մէկ հատուածին շնորհեալ պարգեւը կ՚առնուի նոյն ժողովրդեան մէկ ուրիշ հատուածէն։ Ֆրանսայի այս վիճակը կը նմանցնեն այն ծանօթ ծաղրանկարին յորում շատ մը կոյնականք սեղանի մը շուրջ բազմած կ՚ուտեն, բայց ամեն ոք զօրաւոր ախորժակի մը դրդմամբ՝ բաւ չհամարելով իւր առջեւ դրուած կերակուրը, դրացւոյն պնակէն ալ կ՚առնէ կ՚ուտէ, եւ նոյն պահուն ուր ինք քովինին պնակէն կ՚առնու, իւր միւս կողմի սեղանակիցն ալ իւր պնակէն կ՚առնու, եւ այսպէս սեղանին մէկ ծայրէն միւսը։ Բեթանի ֆրանսացի մշակող իւր պարգեւի գումարը մէկ գրպանը լեցնելու պարապեալ, պիտի կարծէ թէ բացառիկ առաւելութիւն մը կը վայելէ, մինչ իւր միւս գրպանէն կ՚ելնէ չորամի հոնտի արտածիչին, շաքարի զտիչին, ճանկդեղի մշակողին եւ նաւայարդարին յատկացեալ պարգեւներու գումարը։

* *

Զիքակոյի Արուեստահանդէսին զՖրանսա մասնակից ընելու համար, կառավարութիւնն յանձնաժողով մը կազմեց, որ պիտի որոշէ մասնակցութեան պայմաններն ու միջոցներն։ Յանձնաժողովը կը գումարի առեւտրական նախարարութեան պաշտօնատան մէջ։ Ելմտական նախարարը Խորհրդարանէն երեք միլիոն ֆր·ի վարկ մը կը խնդրէ մասնակցութեան պետական ծախուց ի հաշիւ։

*

Զօր· Պուլանժէ նամակ մ՚ուղղելով առ Պ· Ցըլանէյ երեսփոխանն, հերքեց անոր խօսքը թէ 1889ի ընդհանուր ընտրական պայքարին մէջ Պ· տը Լէսէփս դրամապէս օգներ է Պուլանժէութեան, յուսալով որ պուլանժէական կառավարութիւն մը դրամ շնորհէ Փանամայի ջրանցքին բացման։ Պուլանժէ կը հրաւիրէ յիշեալ երեսփոխանն՝ իւր սխալը խոստովանելու եւ կամ ապացուցանելու իւր յայտարարութիւնն։ Իբր թէ Պ· տը Լէսէփսի գործած սխալները բաւ չէին, եւ կը փորձուի նոր եւ աւելի ամբաստանութեամբ մ՚աղարտել իւր անունն։

ԳՈՐԾԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆ Ի ՖՐԱՆՍԱ

Ֆրանսական կառավարութիւնն ու Խորհրդարանն իրենց հոգածութեան մեծագոյն մասը նուիրած են գործաւորական խնդրոյն, ժամանակէ մ՚ի վեր մանաւանդ, կառավարութիւնը ծրագիրներ կը ներկայացնէ յօգուտ գործաւորաց, մինչեւ իսկ արտեստագիտական օրինաց դէմ մեղանչելով, եւ խստապահանջ տնտեսագէտներուն քննադատութիւնն հրաւիրելով իւր վրայ։ Խորհրդարանն ամեն նստին մէջ բան մը կ՚ընէ գէթ իւր հոգածութիւնը ցոյց տալու գործաւորաց վրայ, եւ ամեն յարմար մէջ մասնաւոր օր մը բոլորովին գործաւորական խնդիրներուն կուտայ, Գիրաւոր օրուան խնդիրն է գործաւորական խնդիրը։

Բայց միւս կողմէ կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ յանուն գործաւորական խնդրոյ ապօրէն փամաւնք տեղի ունենան, եւ ժողովուրդը վայրապար գրգռուի։

Կը յիշուի Ֆուրմիի ողբալի դէպքն, ուր քանի մը գրգռիչներու խօսքին անսալով՝ ոմանք անպատշաճ ընթացք մէջ գտնուեցան, եւ հետեւանքն եղաւ ընդհարում եւ արիւնհեղութիւն։

Ցուէբի (Նոռ) եղեռնագործ սա եանն այդ դէպքի մէջ ժողովուրդն ընկերվարական ճառերով գրգռող Լաֆարկ անուն անձը միամեայ բանտարկութեան եւ Քուլին անուն անձը վեցամսեայ բանտարկութեան եւ տասնամեայ հեռացման դատապարտեց։

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Զուիցերիա նոր քայլ մ՚առաւ իւր Սահմանադրութիւնը ժողովրդականացնելու ճամբուն մէջ։ Ցայս վայր օրէնք է որ զուիցերիացի ժողովուրդը կրնայ Այո՛ կամ Ո՛չ քուէով ընդունիլ կամ մերժել իւր ներկայացուցչաց քուէարկած օրէնքները, բաւ է զի որոշեալ թուով քաղաքացիք պահանջեն ժողովրդային ուղղակի քուէարկութեան ենթարկել Խորհրդարանի այս կամ այն որոշումն։ Արդ, ինչպէս հեռագիրն ծանոյց այս օրեր, այս օրերս ժողովրդային ստուար մեծամասնութեամբ ուրիշ օրէնք մը հաստատեցաւ, որուն համեմատ ժողովուրդն ո՛չ միայն իրաւունք ունի Խորհրդարանին ընդունած օրէնքներն ընդունելու կամ հերքելու, այլ եւ կարող է ինքնին օրէնք առաջարկել, Նախաձեռնութիւն ի գործ դնել օրինաց հաստատման մասին։ Ըստ այսմ, եթէ 50 հազար քաղաքացիք կամք յայտնեն, կարող են հարկադրել Խորհրդարանն որ իրեն ներկայացեալ այն ինչ օրինագիծը քննէ, ընդունի կամ մերժէ։ Խորհրդարանական այս քուէն ալ յետոյ կ՚ենթարկի ժողովրդային վաւերացման կամ մերժման։ Այս կերպիւ ժողովուրդն ուղղապէս օրէնսդիր իշխանութիւն ի գործ դնէ։ Այս կերպիւ ժողովրդային փոքրամասնութիւնք միջոց կ՚ունենան իրենց կարեւոր դատած օրինական առաջարկները կառավարական նկատողութեան ներկայացնել։ Այսչափ ծայրայեղ ռամկավարական դրութիւն ցարդ ո՛չ մէկ երկրի մէջ տեսնուած է։ Բայց որովհետեւ հելուետեան ժողովրդեան օրինապահութիւնն եւ լրջմտութիւնն հարածանօթ են, ժողովրդային իրաւանց այս ընդարձակումէն անախորժ հետեւանք չի գուշակուիր։

ԵՒՐՈՊԵԱՆ ՄԱՆՐԱԼՈՒՐՔ

Կը հաստատուի թէ Կ· Պոլսոյ ֆրանսական դեսպան պիտի անուանի Պ· Մոլ, որ դեսպանական պաշտօն վարած է Աթէնքի եւ Մատրիտի մէջ։

—Ֆրանսայի պատերազմական նախարար Պ· տը Ֆրեսինէ արեւելեան (գերմանական) սահմանակից գաւառաց մէջ զօրքերն ու բերդերն աչքէ կ՚անցունէ, ի Նանսի կատարած զօրահանդէսին ներկայ էր ստուար բազմութիւն քաղաքացւոց եւ գիւղացւոց, «որք «կեցցէ Ֆրեսինէ, կեցցէ Բանակն» եւ անդայլին աղաղակներով ընդունեցին զինք։

—Ֆրանսայի կառավարութիւնը մէկ ձեռքով ընդունած մաքսային նոր հասոյթը միւս ձեռքով ետ կուտայ, զի կենաց կարգ մը պէտքերու վրայ մաքսերն աւելցած լինելով, պատերազմական նախարարութիւնը զինուորական պիտոյից համար նոր վարկեր պիտի խնդրէ Խորհրդարանէն։

—Լոնտոնի Թայմզի հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ «Իտալիոյ Բանկէ Արժանթինի կառավարութեան կողմէ պաշտօն ստանձնած է բանակցիլ Արժանթինի Ազգային Նոր Պանքային հաստատման համար։ Այդ հիմնարկութեան աւելի աւելի աննպաստ միջոցով մը չէր կրնար ձեռնարկուիլ»։

—Մոսքուայի Վեթեօմոսթի լրագիրը մանրամասն եւ անհաւատալի պատմութիւն մը հրատարակած լինելով պուլկար ներկայացուցիչ Պ· Նաչեւիչի եւ Վիեննայի դահլճին միջեւ ինչ ինչ բանակցութեանց վրայ, իբրեւ արդիւնք Երրեակ Նիզակակցութեան նորոգման, Վիեննայի մէջ բացորոշապէս կը հերքուի։

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԿԻ ՏԸ ՄՕՊԱՍԱՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԷՍ ՀԶՕՐ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ցետոյ երբ երկարօրէն ինքզինքը կը դիտէր, յոգնած շարժումով մը սեղանին վրայ կը դնէր այն փոքր հայելին եւ կը ջանար նորէն աշխատիլ, բայց դեռ երկու էջ չկարդացած կամ քսան տող գիր չգըրած, դէմքը նայելու պէտքը նորէն կը ծնէր իր մէջ անյաղթելի եւ չարչարիչ· եւ վերստին ձեռքը կ՚երկնցնէր հայելին առնելու համար։

Հիմայ կը գործածէր զայն գրգռիչ ու ընտանի դէգոյի մը պէս զոր ձեռքէն կարելի չէ ձգել, ամեն վայրկեան անոր մէջ կը նայէր բարեկամներուն այցելութիւնն ընդունած ատեն, եւ պոռալու ատիճան նեղութիւն կը զգար, ճակի մը պէս կ՚ատէր զայն մատներուն մէջ դարձնելով։

Օր մը, իր եւ այդ ապակիի կտորին միջեւ եղած պայքարէն սիրտը չափազանց սեղմուելով, պատին նետեց զայն ուր ձեղքուեցաւ փոր փոր եղաւ։

Բայց քիչ ատենէն ամուսինը նորէն չինել տալով առաջուընէ աւելի յստակ իրեն

[illegible]

—Սարտենիայէ Հռոմի լրագրաց ուղղեալ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ ի Քիլիվանի, սարտենեան երկաթուղւոյ գլխաւոր կայարանին մէջ, Փորդօ Թոռէսի և Քայլիարիի միջեւ ծանր արկած մը տեղի ունեցաւ. 50 զինեալ անձերէ բաղկացեալ հրոսախումբ մը կայարանին վրայ յարձակեցաւ. Երկաթուղւոյ պաշտօնեայք, յանկարծակիի գալով, իրենք զիրենք պաշտպանեցին ըստ կարելւոյն և մէկ ժամ դիմադրեցին, բայց ի վերջոյ յաղթուելով, և ոմանք վիրաւորուելով, փախան. Աւազակները կայարանին տիրելով, ամեն բան կողոպտեցին.

ՊԻՍՄԱՐՔ ԻՇԽԱՆ

Պիսմարք իշխան պետական թոշակ կ՚ընդունի տարեկան 105.000 մարք. Իւր կալուածներուն և անտառներուն եկամուտն է 300.000 մարք, և իւր բարեկամ Պլայխրէօտըր սեղանաւորին քով 10 միլիոն մարք ունի առաջնակարգ արժեթուղթերով, որոց տոկոսը կ՚առնու. Ընդ ամենայն տարեկան 865.000 մարք եկամուտ ունի, որ կ՚ընէ 43.250 անգլ. ոսկի. Աւստի, բարոյապէս ի՛նչպիսի գանգատներ ալ ունենայ, չի կրնար գանգատիլ թէ իւր ազգ իրեն ապերախտ եղած լինի նիւթապէս. գիտէք պետական ծառայութեան մէջ մտաւ, հարուստ մարդ մը չէր.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ՆԻՍՏ Բ.

28 Յունիս, ուրբաթ

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

ԲԱՑՈՒՄՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

Ազգային Ժողովոյ երկրորդ նիստը տեղի ունեցաւ երէկ ի խորհրդարանի Ղալաթիոյ, ընդ նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր և ատենապետութեամբ Վսեմ. Նուրեան էֆէնտիի. Ներկայ երեսփոխանց թիւն էր եօթանասուն և հինգ որ ի վերջոյ յանգեցաւ 90ի. Ատենադպրի պաշտօնը կը վարէր Յարութիւն էֆէնտի Ն. Մոստիչեան, փոխանորդ ատենադպրի. Կրօնական Ժողովէն ներկայ էին Ա. և Բ. Ատենապետք՝ Գեր. Խորէն Նար-Պէյ Արքեպիսկոպոս և Գեր. Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեանց՝ իրենց Արժ. պաշտօնակիցներով, եւ Քաղաքական Ժողովէն՝ Ատենապետ Ազն. Սահակ էֆ. Ղազարոսեան, Վսեմ. Աբիկ էֆ. Ունճեան և բոլոր Ազն. անդամք. Բազմաթիւ ունկնդիրք կային. Ատեանի բացուելէն առաջ Նախորդ նստի տպագրեալ ատենագրութիւնը բաշխուեցաւ երեսփոխանց. Ժամ 6 ½ին բացուեցաւ ատեանն աղօթիւք Ս. Նախագահին.

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԳԻՐՔ

Վսեմ. Ատենապետ էֆ. Ժողովին ներկայեց երկու հրաժարագիր, մին՝ Վսեմ. Ապրօ Սահակ էֆ. ի կողմէ, որ կը յայտնէր թէ Ռոտոսթոյէն երեսփոխան ընտրուած ըլլալով՝ մօտ 15 թուականաւ հրաժարական ղրկած էր արդէն առ գաւառական ժողովս վիճակին, և միւսն՝ Կարապետ էֆ. Տէրոնեանի կողմէ, երեսփոխան Ադրիանուպոլսոյ. Սոյն երկու պարզ հրաժարագիրք հիմնուած էին անձնական զբաղմանց ծանրութեան վրայ և քուէի դրուելով ընդունուեցան. Ատենապետ էֆ. յայտարարեց թէ սոյն հրաժարականաց ընդունելութիւնն ի Դիւանէ պիտի հաղորդուի Վարչութեան որպէս զի նոր ընտրութեան հրահանգ տրուի Ռոտոսթոյի և Ադր. Պոլսոյ վիճակաց.

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ապա կարդացուեցաւ Վարչութեան տեղեկագիրն ի մասին երեսփոխանական նորոգ ընտրութեանց. Ըստ առաջարկութեան Ռէֆթէոս էֆ. Պէրպէրեանի, որ կրկնուեցաւ երեսփոխանաց ոմանց կողմէ, կարդացուեցան նաեւ ընտրողական ժողովոց տեղեկագիրք. Ընտրեալ երեսփոխաններն էին՝

Նարլը-Գափուի և Սամաթիոյ Եէնի-Մահալլէ միացեալ թաղերէն՝

Բարսեղ էֆ. Սդամպօլլուեան

Սկիւտարի Ս. Խաչ և Ս. Կարապետ եկեղեցեաց միացեալ թաղերէն՝

Միհրան	էֆ.	Սէթեան
Կարապետ	»	Սըվաճեան
Նշան	»	Ծիվանեան

Գումգաբու, Իճատիյէ և Գանտիլլի միացեալ թաղէն՝

Տօքթ. Ս.	էֆ.	Սեզրոսեան
Գրիգոր	»	Զօհրապ
Մկրտիչ	»	Մեզպուրեան

Գում-Գափուի թաղէն՝

Տիգրան	էֆ.	Եսայեան
Յարութիւն	»	Մոստիչեան
Նասիպ	»	Գարագաշ
Եղիազար	»	Մելիքեան

Բաց ի Գ. Զօհրապ և Ն. Գարագաշ էֆէնտիներէ (որոց օրինական տարիք ունեցած ըլլալը տակաւին ստուգուած չէր, ինչպէս կը յայտնէր Վարչութեան տեղեկագիրը) միացեալ թաղին երեսփոխանց ընտրութիւնք վաւերացուեցան միաձայնութեամբ, եւ Ատենապետ էֆ. շնորհաւորական խօսքեր ուղղեց այդ երեսփոխանց որք ներկայ էին.

Նար-Պէյ Սրբազան առաջարկեց պայմանաժամ մը որոշել, որոյ միջոցին ստուգուին Զօհրապ և Գարագաշ էֆ. ներու օրինական տարիք ունեցած ըլլալն. Ատենապետ էֆ. պատասխանեց թէ մինչեւ յառաջիկայ նիստ կը կատարուի այդ գործողութիւն.

ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄ

Օրակարգի անցնելէ առաջ, Ատենապետ էֆ. Ժողովին հաղորդեց Քաղաքական Ժողովոյ կողմէ դիւանին մատուցեալ հետեւեալ պաշտօնագիրն.

Վսեմափայլ Ատենապետ էֆէնտի
Ազգային Երեսփոխանական Ժողովոյ

Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովս երեսփոխանաց բաշխման և օրինաւորապէս ընտրութեան և Սահմանադրութեան բացորոշ տրամադրութեան համեմատ՝ նորընտիր երեսփոխաններն ի նիստ հրաւիրելու գործին մէջ կատարեալ խղճմտութեամբ իւր օրինական պարտաւորութիւնը կատարելու միայն ջանադիր եղած պահուն, ցաւ ի սիրտ տեսաւ որ ոմանք զը չստանալով բարեմիտ ժողովրդեան մէջ տեսակ տեսակ դաւեր նիւթելէ, և ստայօդ զրոյցներ տարածելէ՝ որ իբր թէ ազգին Պատրիարքն և Վարչութիւնը մտադիր կը գտնուին ոտնակոխ ընելու տիրող օրէնքն և կանոնը, մինչեւ իսկ բարեխնամ Տէրութեան պաշտօնական շրջանակաց մէջ ձայն բարձեր և յանդգներ են Վարչութիւն և Պատրիարք զրպարտել իբրեւ յայտնի կանոնազանց, և թէ երեսփոխանութեան այս պատկառելի ժողովն իբրեւ բազմութիւն խազմարարաց.

Վարչութիւնս, տարակոյս չկայ թէ չէր կրնար անտարբեր մնալ և օրինօք պարտական իսկ էր փնտռել եթէ ո՞յք էին որ յանդգնած էին օրինաց բացարձակ գործադրութեան դէմ ելնել եւ մինչեւ իսկ կայսերական բարեխնամ կառավարութեան այսպիսի ստայօդ տեղեկութիւններ տալ.

Արդ, այս մասին կատարուած քննութիւնք եւ պաշտօնական բարձրագոյն աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւնք դժբաղդաբար կը հաստատեն թէ վերոյիշեալ ցաւալի արարմանց գլխաւոր հեղինակն եղած է ազգ. երեսփոխաններէ Աւետիս էֆ. Սուրէնեան. ուստի,

Նկատելով որ Ազգ. Վարչութիւնս իբրեւ կանոնազանց եւ Երեսփոխանական Ժողովս իբրեւ գռեհիկ խազմարար զըրպարտող եւ ազգային գործոց կանոնաւորութիւնն ապականող, եւ կայսերական կառավարութենէն հաստատեալ օրինաց կիրառութիւնն եւ զԱզգը ներկայացնող ժողովին գումարումը խափանել ուզողն եթէ լինէր սովորական ոք անգամ՝ չէր կրնար առանց պատժոյ մնալ,

Նկատելով որ այսպիսի ընթացք մը աւելի ծանրակշիռ է Ազգ. երեսփոխանի մը համար, որոյ առաջին պարտաւորութիւնն է առաջի կառավարութեան և առաջի Ազգին բնաւ օրինաց չաւրէն չչեղիլ,

Նկատելով որ Սուրէնեան Աւետիս էֆէնտի վերոյնշանակեալ գործովն իւր վըրայ հրաւիրած է այս պատասխանատուութեան ծայրագոյն աստիճանն, վարմունք մը որ կը հաւասարի այն յիրողութեան որով ըստ Սահմանադրութեան ազգային անձատ մը չէ կարող երեսփոխան լինիլ.

Հետեւաբար Քաղ. Ժողովս ի բուժումն գայթակղութեան եւ ի պահպանումն օրինաց՝ կը դիմէ առ Ազգային Պատկ. Ժողովդ առ ի պարտաւպատշաճ տնօրինութիւն.

Մնամք խորին յարգանօք
Ի դիմաց Քաղաքական Ժողովոյ
Վ. Ատենադպիր Ատենապետ
Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Ս. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ
27 Յունիս 1891

Ատենապետ էֆ. կը տեսնէք թէ որքան ծանր իրողութիւններ յառաջ կը բերուին և կը ծանրանան մեր պաշտօնակից Սուրէնեան էֆէնտիի վրայ. Քաղ. Ժողովն այդ իրողութիւնները թուելէ յետոյ, եզրակացութեան մը կը յանգի և օրինական պատիժ մը տնօրինել կ՚առաջարկէ. Ժողովոյդ կը մնայ այժմ զարժանն տնօրինել այս մասին. Խօսք ուզող կա՞յ.

Քանի մը վայրկեան լռութիւն տիրեց Քաղ. Ժողովոյ պաշտօնագրոյն ընթերցման վրայ, որ խոր տպաւորութիւն յառաջ բերած էր. Ոչ ոք խօսք ուզեց. Ցանժամ Աւետիս էֆ. Սուրէնեան ոտքի ելլելով, ըսաւ.

Զիս ամբաստանող մարմին մը կայ, որուն դէմ պարտաւոր եմ ինքզինքս պաշտպանել առաջի Ժողովոյդ, որքան եւ անպատրաստ կը գտնուիմ այժմ, ըստ որում կանխաւ տեղեկութիւն չունէի բնաւ թէ այսպիսի խնդիր մը պիտի յուզուէր այսօր. Հոս ներկայ եղող երեսփոխանաց մէջ կան որք իրողութեանց կատարելապէս իրազեկ չեն, կան որք խղճի մտօք գիտեն թէ ինձ վերագրեալ արարքներն անհիմն են և կան որք իրենց բան գործ բրած են հալածել զիս. Ուստի նախ պիտի հարցունեմ թէ կուզէ՞ք որ խօսիմ եւ պաշտպանեմ ինքզինքս. պիտի լսէ՞ք զիս.

Ցօլագեան էֆ. Նորատունկեան— Քաղաքական Ժողովոյ յայտարարութիւնն իրա՞ւ է թէ սուտ, այս միայն ըսէք.

Պօղոս էֆ. Առաքել—Այդ տեսակ հարցում մը ընելն իսկ աւելորդ է.

Ա. Սուրէնեան էֆ—Ամբողջ ազգին առջեւ պատրաստ եմ արդարացունել ինքզինքս. մէկ բանի առջեւ միայն կընկրկիմ, այն է՝ ճնշման.

Տիգրան էֆ. Բարսամեան— Քաղաքական Ժողովը կըսէ թէ օրինական քննութիւն կատարուած է. Ուրեմն գծեզ մտիկ ընելու պէտք չունինք.

Ձայներ. Այո՛, այո՛, պէտք չունինք մտիկ ընելու.

Միհրան էֆ. Սէթեան.— Եթէ Քաղ. Ժողովոյ բերած գիրը ամբաստանութիւն մը ըլլար, Սուրէնեան էֆ. ինքզինքը պաշտպանելու իրաւունք ունէր, սակայն ոչ ոք դէմ կու գայ. Բայց քանի որ Վարչութիւնն Ազգ. Ժողովոյ վստահութիւնը վայելող մարմին մըն է և նոյն իսկ այս Ժողովս վերաբերեալ խնդրոյ մը մասին յետ օրինական քննութեանց իրողութիւն մը տեղեկագրած է մեզ, այլ եւս ամբաստանութեան և արդարացուցման խընդիր չի մնար.

Սուրէնեան էֆ. ուզելով խօսիլ, և բազում նստարաններէ երեսփոխանք պահանջելով որ լռէ, Վսեմ. Ատենապետ էֆ. վիճաբանութիւնն օրինաւորութեան սահմանէն չշեղեցնելու համար՝ յայտնուած թէր ու դէմ կարծեաց ամփոփումն ըրաւ և Քաղ. Ժողովոյ պաշտօնագրոյն մէջ յիշուած կէտերն ի վեր առնլով՝ հարցուց Սուրէնեան էֆէնտիին թէ կրնա՞յ ըսել թէ այդ իրողութիւնք ստոյգ չեն. Ամբաստանեալ երեսփոխանը պատասխանեց թէ ․․․ են, և ծանր ակնարկութիւններ ընել փորձեց ազգ. պաշտօնէութեանց դէմ, որոյ վրայ Ատենապետ էֆ. ի կարգ կոչեց զնա եւ ըսաւ թէ «ազգ. գործոց մէջ խարդաւանանք խառնելէ եւքը, ժողովս ալ խաբել կուզէք». Այն ատեն Սուրէնեան էֆ. չկարենալով զսպել իւր կիրքն, սկսաւ պոռալ և անարգական բառեր ուղղել Դիւանին և Ժողովոյն դէմ. Ու միանգամայն վերստին փորձեց Ժողովոյ բարեկարգութիւնը խանգարելու, առ որ երեսփոխանք, միահամուռ ոտքի ելլելով զայրացմամբ «դո՛ւրս», «դո՛ւրս» աղաղակեցին. Այս միջոցին Ատենապետ էֆ. Ժողովը դադրեցուց և Պատրիարքարանի բարապանաց միջոցաւ ունկնդրաց յատուկ դուռնէն դուրս հանել տուաւ Սուրէնեան էֆէնտին.

Քանի մը վայրկեան յետոյ, Ժողովն իւր հանդարտութիւնը գտաւ և երեսփոխանք իրենց տեղերը բազմեցան. Ս. Պատրիարքն որ դադարի պահուն մեկնած էր, Ժողովասրահ վերադարձաւ.

Ատենապետ էֆ. ցաւ յայտնեց պատահած միջադէպին վրայ և ըսաւ թէ ինք պատրաստ էր խօսք տալ Սուրէնեան էֆ.ին, եթէ նա չգտնուէր այնպիսի վարմանց և թշնամանաց մէջ որք ամենուրեք անոր հեղինակն արտաքսման դատապարտութեան կ՚ենթարկեն. Ապա հրաւիրեց զերեսփոխանս որ կատարեալ դիտակցութեամբ և խղճի հանդարտութեամբ տան իրենց վճիռն, և եթէ դիտողութիւն ընող կամ բացատրութիւն ուզող կայ, խօսք առնուլ. Այս առթիւ, Ն. Վսեմութեան հրաւիրանօք՝ Ատենադպիր Մոստիչեան էֆ. վերստին կարդաց Քաղ. Ժողովոյ վերոյիշեալ պաշտօնագիրն, յետ որոյ խօսք առին Երեսփոխանք.

Վսեմ. Սարգիս էֆ. Աղաբէկեան— Քաղաքական Ժողովոյ տեղեկագրած իրողութիւնք կատարելապէս ճիշդ են եւ ես ինքս մօտէն տեղեկութիւն ունիմ անոնց մասին. Նախորդ Ժողովոյ առջի երեկոյին վստահութեան արժանի երկու անձանց միջոցաւ Սուրէնեան էֆէնտի պաշտօնապէս լուր ղրկած էր ինձ իւր ըրած ձեռնարկներու մասին, որք անժխտելի կերպիւ կը հաստատեն Քաղ. Ժողովոյ պաշտօնագրոյն պարունակութիւնը. Ուստի կ՚առաջարկեմ որ Սուրէնեան էֆ. երեսփոխանութենէ դադրի եւ այլեւս ո՛ր և է ազգային պաշտօն չկարենայ վարել.

Ցոնիք էֆ. Պէշիւթեան—Ես թեթեւացում մը կ՚առաջարկեմ, այսինքն այդ պատիժ տնօրինուի մէկ տարւոյ համար.

Ձայներ—Աղաբէկեան էֆ.ի առաջարկը քուէի դրուի.

Պօղոս էֆ. Թէրզեան— Այդպիսի վճիռ մը տալը՝ մեծ կարեւորութիւն ընծայել է. ըստ իս՝ չ՚արժեր.

Սեբեոս Մեհրան էֆ.— Ես կառաջարկեմ հրաւիրել զինքը որ զղջումն գայ.

Գրիգորիս եպիսկ. Ալեաթճեան — Զղջումի հրաւիրելու պէտք չկայ. Երբ երեսփոխան մը այստեղ իրաւունք ունի Ժողովոյ վերաբերեալ ո՛ր և է խնդրի վրայ խօսելու, օրինաց սահմանէն դուրս ելլելը դատապարտելի է. Արժելու չ՚արժելու խնդիր ալ չկայ, հիմայ կը դատապարտենք եւ օրէն մէկը կարելի է ներենք.

Մելքոն էֆ. Կիւրճեան—Կարելի չէ՞ արդեօք Աղաբէկեան էֆ.ի առաջարկութեան վրայ «ցնոր տնօրինութիւն» բառերն աւելցնել.

Ալեաթճեան Սրբազան—«Ցնոր տնօրինութիւն» բառերն ալ «կ՚արժէ՝ չարժեր»ի իմաստ ունին.

Ռուբէնոս էֆ. Պէրպէրեան— Այս խնդրոյն մէջ Քաղ. Ժողովն իբր ամբաստանիչ կը ներկայանայ. Եւ որովհետեւ Ազգ. Ժողովս պէտք է դատաւոր հանդիսանայ, իր վճիռն արդարութեամբ կարենալ տալու համար՝ կ՚առաջարկեմ որ յանձնաժողով մը կազմենք այս խնդիրը քննելու պաշտօնով.

Ցօլագեան էֆ. Նորատունկեան— Պէրպէրեան էֆէնտիի տեսութիւնը սխալ է. Քաղ. Ժողովն իբր ամբաստանող չի ներկայանար, այլ պաշտօնապէս հաստատուած իրողութիւն մը կը տեղեկագրէ Ժողովոյն ի պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւն. Ուստի պէտք է որ Աղաբէկեան էֆ.ի բանաձեւը քուէի դրուի.

Պօղոս էֆ. Առաքել—Ի՞նչ կը նշանակէ արդէն քննիչ յանձնաժողով մը, երբ Ազգ. Ժողովոյ վստահութեամբը եւ պետական վաւերացմամբ Քաղ. Ժողով մը իր գլուխն ունենալով Ազգին Պատրիարքը՝ քննութիւն մը կը կատարէ եւ հաստատեալ իրողութիւնք կը պարզէ Ժողովոյդ առջեւ. Միթէ մէկ քանի երեսփոխաններէ կազմեալ քննիչ յանձնաժողով մը աւելի՞ց վե՞րկարժէ.

Քաղ. Ժողովոյ Ատենապետ Ազն. Սահակ էֆ. Ղազարոսեան պաշտօնապէս յայտարարեց թէ «ամբաստանութիւն» բառը չընդունիր բնաւ Վարչութիւնն, զի իւր տեղեկագիր՝ հաստատուած իրողութեանց վրայ հիմնեալ է.

Ապա յաջորդաբար խօսք առին՝ Պօղոս էֆ. Թէրզեան որ առաջարկեց Ժողովոյն՝ այս անգամուան համար ներող ըլլալ և Համբարձում էֆ. Ալլահվերտեան որ հարցուց թէ Քաղ. Ժողովն իր ատեանը կոչա՞ծ է զՍուրէնեան էֆէնտին, և բողոքեց պաշտօնակցի մը դէմ բռնուած այս ընթացքին դէմ.

Ատենապետ էֆ.—Ամբաստանութիւն չի կայ, ինչպէս յայտարարեց Քաղ. Ժողովոյ ատենապետ էֆէնտին. Պարզապէս ազգ. գործոց մէջ խարդաւանանք խառնուած է. Դիւանս խղճի մտօք կատարեց իւր պարտականութիւնը, հարցունելով Սուրէնեան էֆ.ին թէ յայտնուած իրողութիւնք իրա՞ւ են. Երբ ինքը «սուտ են» կը պատասխանէ ու Երեսփոխանութիւն և Վարչութիւն միանգամայն կ՚անարգէ, տարբեր ընթացք մը չէինք կրնար բռնել իրեն նկատմամբ.

Մի քանի երեսփոխանք թէեւ խօսք ուզեցին, սակայն մեծամասնութեան պահանջմամբ վիճաբանութիւնը փակեալ հռչակուեցաւ, յետ որոյ, Ատենապետ էֆ. Ժողովին ներկայեց հետեւեալ գրաւոր բանաձեւը զոր ստորագրած էր Վսեմ. Սարգիս էֆ. Աղաբէկեան և զոր երկրորդած էր Գեր. Ալեաթճեան եպիսկոպոս.

Բանաձեւ

Սուրէնեան Աւետիս էֆէնտիի ազգային գործոց մէջ խարդաւանանք գործած ըլլալը հաստատուած ըլլալով, ըստ Սահմանադրութեան տրամադրութեանց՝ պէտք է արտաքսուի Երեսփոխանական Ժողովէն, եւ այսուհետեւ բնաւ ազգային ո՛ր և է պաշտօնի չի կոչուի.

Այս բանաձեւ քուէի դրուելով, ընդունուեցաւ ձեռաբարձ քուէիւք, և ի հակառակին, ոչ մէկ երեսփոխան հակառակ քուէ տուաւ.

Ս. Պատրիարք— Ինծի համար շատ վիրաւորիչ և սրտակեղ դէպք մը տեղի ունեցաւ. Կը ցաւիմ որ երեսփոխանական ժողովոյ մէջ գտնուեցաւ մէկը որ այսպիսի վարմունք մը ունեցաւ. Բաւ եղաւ թէ Վարչութիւնն իւր ատեանը կանչելու էր Սուրէնեան էֆէնտին, բայց մտածելու է թէ ինքը իւր ծանուցեալ ամբաստանութիւնն ընելէ առաջ ինչո՞ւ չդիմեց Վարչութեան և ուզեց յանկարծակիի բերել զմեզ. Եթէ կանչէինք իսկ, պիտի ըսէր թէ երեսփոխանական ժողովոյ մէջ կրնայ դատուիլ.

Ատենապետ էֆ. (Խօսքն առ Ս. Նախագահն ուղղելով) Սրբազան Հայր իմ, ծանր են առաջ բերուած իրողութիւնք, ծանր է տրամադրուած պատիժը, բայց ամենուս սիրտը հանդարտ է, վասնզի Ձեր Սրբազնութեան վկայութիւնն իսկ հաստատած է այդ իրողութեանց ստուգութիւնը.

Ս. Նախագահ.—Այո՛, իրողութիւնն իրողութիւն է. Անկեղծապէս կըսեմ թէ իմ սրտիս վրայ շատ ծանր տպաւորութիւն ըրաւ այս դէպք. Կը փափաքիմ և կաղօթեմ որ այլ եւս չկրկնուի.

Ս. Նախագահն յայտնապէս խռովեալ էր այս խօսքերն արտասանած պահուն.

Ատենապետ էֆ. Ժողովին հաղորդեց նաեւ երեսփոխան Ցակոբ Գուրգէն էֆ.ի կողմէ առ Ս. Պատրիարք Հայրն ուղղեալ նամակ մը, որով կը յայտարարէր թէ արտաքոյ ազգային շրջանակի եղած ձեռնարկին մէջ ինք մասնակցութիւն չէ ունեցած բնաւ.

Այս նամակ յղուեցաւ Վարչութեան որպէս զի քանի որ Սուրէնեան էֆէնտիի վրայ հաստատուած իրողութեանց մէջ կասկած կայ թէ մի քանի երեսփոխանք եւս ընկերակցած են, այս մասին կատարուելիք քննութեանց մէջ որոշուի նաեւ Գուրգէն էֆէնտիի դերը.

Վսեմ. Նուրեան էֆ. Այս խնդիրը փակուելու պահուն, կուզեմ վերջին խօսք մը արտասանել ի դիւանէ. Պահ մը առաջ կարդացուած պաշտօնագրէն և անոր յաջորդող վիճաբանութենէն հասկցուեցաւ թէ նոյն իսկ մեր մէջէն զրպարտութիւն եղած է Ազգին և իր պաշտօնէից դէմ, բայց միեւնոյն ժամանակ մի անգամ եւս յստակօրէն ի վեր ելաւ մեր վեհ. Սուլթանին արդարակորով բարձր միտքն եւ հայրական անգին գորովն՝ Իր հաւատարիմ հայ հպատակաց նկատմամբ. Ստոյգ է թէ նախորդ նստի առաւօտուն պաշտօնագիր մը եկած էր ի Պատրիարքարան, սակայն Ս. Պատրիարքը կրցաւ իսկոյն պէտք եղած դիմումն ընել կայս. կառավարութեան մօտ և ջրել ամեն կասկածանք. Նոյն իսկ այս իրողութիւն նոր և փայլուն ապացոյց մըն է Ն. Կ. Վեհափառութեան արդարադատութեան և իմաստութեան՝ որով իբր լուսաւոր աստղ մը կը փայլի ամենուն վրայ. Կեցցէ ուրեմն Վեհ. Սուլթանն.

Բոլոր երեսփոխանք յոտնկայս ջերմապէս ծափահարեցին Վսեմ. Ատենապետ էֆէնտիի այս խօսքերուն, «Կեցցէ Վեհ. Սուլթան» գոչելով.

Ապա քառորդ ժամ դադարի համար ատեանը փակուեցաւ.

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա.

ՀԱՄԱՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Կրօնական և Քաղաքական Ժողովոց համարատուութեան տեղեկագիրք յանձնուած ըլլալով դիւանին, թէեւ Ատենապետ էֆ. յայտնեց թէ պիտի կարդացուին, սակայն առաջարկութեամբ Ց. Նորատունկեան էֆէնտիի, որ կրկնուեցաւ ի բազմաց, Ժողովն որոշեց որ այդ տեղեկագիրք տպագրուելով մինչեւ յաջորդ նիստ, կանխաւ բաշխուին երեսփոխանաց և յետ այնորիկ նկատողութեան առնուին.

Այս առթիւ, Անտոն էֆէնտի Հաճեան՝ ի դիմաց Քաղ. Ժողովոյ խնդրեց որ Ազգ. Ժողովը նկատողութեան առնլով Քաղ. Ժողովոյ երկամեայ շրջանի լրացած ըլլալն, նոր ընտրութիւն կատարէ անյապաղ.

Ատենապետ էֆ. պատասխանեց թէ Օրակարգի Գ. խնդիր ըլլալով այդ, պիտի գայ իր կարգին.

Բ.

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԿԵԴՐ. ՍՆՏՈՒԿԻ

Քաղ. Ժողովն մատուցած ըլլալով Ազգ. Կեդր. Սնտուկի 89-90 և 90-91 տարեշրջաններու հաշուեցոյցերն, հաշուեքննիչ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ որ, ըստ առաջարկութեան Ատենապետ էֆ.ի, պաշտօն ունի միանգամայն քննել Երուսաղեմայ միաբանութենէն մի քանի տարիներէ հետէ յղուած հաշուեցոյցերն որք առանց քննութեան մնացած են. Յանձնաժողովոյ անդամք են՝

Վսեմ. Գրիգոր էֆ. Խըտըրեան
Մեծ. Յովակիմ էֆ. Յովակիմեան
Մեծ. Գէորգ էֆ. Թօփալեան

Մելքոն էֆ. Կիւրճեան.—Նորեկ երեսփոխանները բնականաբար իրենց խօսելու սահմանը չեն կեդրոնացներ իրենց ընտրութենէն եաքը ներկայացած խնդրոց վրայ միայն. Ուստի ներելի՞ է խնդրել որ Վսեմ. Սիմոն պէյի վարչութիւնը, որուն յաջորդ Վսեմ. Նուրեան էֆէնտիի վարչութիւնը բերաւ իւր համարատուութիւնն Ազգ. Ժողովոյն, ինքն եւս բերէ զայն.

Նախագահ Սրբազան եւ Ատենապետ էֆէնտի յայտնեցին թէ մտանց տեղեկութիւն ունին որ այդ համարատուութիւն պատրաստուելու վրայ է եւ շատ չանցած պիտի մատուցուի Ազգ. Ժողովոյն.

Գ.

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿՐՕՆ. ԵՒ ՔԱՂ. ԺՈՂՈՎՈՑ

Երբ Ժողովն անցաւ Օրակարգի Գ. խնդրոյն, Վսեմ. Սարգիս էֆ. Աղաբէկեան առաջարկեց որ Քաղաքական Ժողովն տակաւին ժամանակ մը շարունակէ իւր պաշտօն, ըստ որում երկամեայ շրջանը լրացած չէ՝ վաւերացման թուականէն հաշուելով, եւ ըստ որում՝ Նոր վարչութիւն մը բաւական ժամանակ պիտի զբաղի իւր Նախորդին թողած խնդիրներն ուսումնասիրելով եւ Ազգ. գործերը շարունակութեան մէջ չպիտի մնան.

Միհրան էֆ. Ցէզվէճեան (անդամ Քաղ. Ժողովոյ) Երբ երեսփոխան խօսելով, ընդդիմացաւ այս առաջարկին, որ, ըսաւ, կը հակառակի Սահմանադրութեան տրամադրութեանց եւ այդու գէշ հիմ մը դրած կ՚ըլլանք. ուստի առաջարկեց նոր ընտրութիւն կատարել անմիջապէս. Անտոն էֆ. Հաճեան եւս նոյնը կրկնեց՝ յանուն Քաղաքական Ժողովոյ.

Հակառակ այս յայտարարութեանց, Աղաբէկեան էֆ.ի առաջարկը կրկնեցին յաջորդաբար՝ Գրիգորիս եպիսկ. Ալեաթճեան, Յարութիւն էֆ. Նորատունկեան, Միհրան էֆ. Սէթեան, Մկրտիչ էֆ. Մելիքեան, Մաքսուտ էֆ. Խիստավէրտեան, Վահան վարդապետ Ցակոբեան եւ Կարապետ էֆ. Իւթիւճեան, որք զանազան տեսութիւններ պարզելով ի վեր հանեցին սա կէտը թէ՝ հարկ է այնպիսի եղանակ մը գտնել որ այս առաջարկն հաշտեցնէ Սահմանադրութեան տրամադրութեանց հետ.

Ատենապետ էֆ. Օրէնքը բացորոշ է այս մասին, հետեւաբար այսպիսի առաջարկ մը չենք կրնար ի խնդիր դնել. Սահմանադրութեան հեղինակները նոյն իսկ այս տեսակ խնդրոց ծագումն արգիլելու համար մեկին կերպով գծած են ամեն սահման. Բայց երբ կ՚ըսեմ թէ նոր վարչութիւն մը ընտրելու պարտաւոր ենք ըստ Սահմանադրութեան, ասի չի նշանակեր թէ մեծապէս գոհ չենք դադարող վարչութենէն որուն պաշտօնավարութիւնը ամեն օր կը գնահատուի.

Ս. Նախագահն. Բայց մինչեւ որ նոր Վարչութիւնը կազմուի և վաւերացուի, տարակոյս չկայ թէ ներկայ վարչութիւնը պիտի շարունակէ իւր անձնուէր պաշտօնավարութիւնը.

Ձայներ—Այո՛, անտարակոյս.

Կրօնական Ժողովոյ պաշտօնավարութեան շրջանն ևս երկարելու առաջարկ ըլլալով երեսփոխանաց ոմանց կողմէ, այդ Ժողովոյ ատենապետ Գեր. Նար-Պէյ Սրբազան յայտարարեց թէ իրենց ալ անկարելի է այլ եւս շարունակել իրենց պաշտօնն որ երեք տարի տեւած է.

Մարկոս էֆ. Աղաբէգեան և ուրիշ եօթն երեսփոխանք խօսք ուզած ըլլալով, Ատենապետ էֆ. Ժողովոյ կամքին հարցուց թէ կ՚ուզէ՞ որ կարծեաց փոխանակութիւնք շարունակուին ներկայացեալ առաջարկին վրայ. Ժողովը վիճաբանութեան փակումը որոշեց.

Ատենապետ էֆ. յայտարարեց թէ փակման ժամն հասած ըլլալով, Քաղաքական և Կրօնական Ժողովոց ընտրութիւնը կը մնայ յաջորդ նստին, որ պիտի գումարի երկու շաբաթէն. Մինչեւ այն ատեն, Համագումար Ժողովը պիտի հրաւիրուի Կրօնական Ժողովոյ ընտրելեաց փակեալ ցանկ պատրաստել, և Հաշուեքննիչ յանձնաժողովէն ալ պիտի խնդրուի բերել իր տեղեկագիրն՝ առ այժմ ի մասին Կեդր. Սնտուկի հաշուեցոյցին.

Ատեանը փակուեցաւ ժամ 9ին.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուսումնական Խորհուրդն երէկ ի նիստ գումարեցաւ ի խորհրդարանի Ղալաթիոյ ատենապետութեամբ Մեծ. Ռէֆթէոս էֆէնտի Պէրպէրեանի.

Խորհուրդը կարեւոր դատելով լաւագոյն դասագրոց պատրաստութեան պէտքն, այս նպատակաւ որոշեց վարկ մը խնդրել Ազգային Վարչութենէն ի հաշիւ ազգային դաստիարակութեան ծախուց, այնու քաջալերելու եւ վարձատրելու համար իւրաքանչիւր տարւոյ մէջ երեւան ելած դասագրոց հեղինակները, որոշեալ գումար մը անոնց տրամադրութեանց տակ դնելով և փոխարէն ստանալով նոյն դասագրքերէն և զանոնք ձրիապէս բաշխելով մայրաքաղաքիս և գաւառաց աղքատ ուսանողաց.

Պէշիկթաշի եւ Պալատու վարժարաններու տարեկան հարցաքննութեանց ներկայ գտնուելու համար, Խորհուրդն իւր մէջէն ներկայացուցիչներ կարգեց.

Ասոնցմէ զատ Խորհուրդն զբաղեցաւ նաեւ այլ եւ այլ խնդիրներով.

Ազգ. Կեդր. Սնտուկի երկտարեկան հաշուոց, ինչպէս նաեւ Ս. Երուսաղեմայ մէկ քանի տարիներու հաշուեցուցակաց քննութեանն համար Ազգային Ժողովէն կարգեալ քննիչ Յանձնաժողովն իւր առաջին նիստը պիտի ընէ յառաջիկայ երկուշաբթի առաւօտ ժամ $2\frac{1}{2}$ին, Ազգ. Պատրիարքարանին մէջ.

Այս առաւօտեան բոլոր թերթք լրագիրք հրատարակած են Ազգ. Ժողովոյ երեկի նստին արդիւնքը.

Հետեւեալն հաղորդուած է մեզ՝ ի հրատարակութիւն.

ԱԶԴ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ՕՐԱԹԵՐԹ

Հայրենիք օրագիրն որ քանիերեք տարիէ ի վեր կը խմբագրուէր Մելիքեան Մկրտիչ էֆէնտիի տնօրինութեան ներքեւ, յուլիս 8, երկուշաբթի օրէն սկսեալ, պիտի հրատարակուի գրագէտներու նոր խումբի մը կողմէ.

Հայրենիք պիտի երեւի ամեն առաւօտ և ձեռքէ պիտի ծախուի հատը

10 փարայի

Հայրենիք 10 փարայի ծախուելով հանդերձ պարունակութեամբը պիտի հաւասարի Պոլսի մեծադիր թերթերուն.

Տնօրէն	Յովհաննէս Շահնազար
Խմբագրապետ	Արփիար Արփիարեան

Սոյն թերթին իրենց աջակցութիւն խոստացած են արդէն Տեարք.

Ասատուր Հրանտ, Զօհրապ Գրիգոր, Թէրզեան Թովմաս, Կամսարական Տիգրան, Կիւրճեան Հրանդ, Նորատունկեան Միհրդատ, Փանոսեան Աղեքսանդր.

Պոլսի համար բաժանորդագրութիւն չպիտի ընդունուի.

Գաւառներու համար բաժանորդագրութիւնն է՝ թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ՝ կիրակի եւ տօն օրերը չհաշուելով, տարեկան 300 թիւի համար 100 ղրշ. մէճիտ.—Վեցամսեայ 150 թիւի համար 50 ղրշ. մէճիտ.—Եռամսեայ 75 թիւի համար 25 ղրշ. մէճիտ. Տաճկաստանէն դուրս տարեկան 22 ֆրանք. Վեցամսեայ 11 ֆրանք.

Ինչպէս արդէն ծանուցինք, Սամաթիոյ Ս. Սահակեան սանուց ընկերութիւնն իր հաստատման 23րդ տարեդարձը պիտի տօնէ վաղը դաշտային հանդէսով մը, որ տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Հիւանդանոցի հանդիպակաց պարտէզին մէջ. Առաւօտուն Գեր. Իզմիրլեան Սրբազան պատարագ պիտի մատուցանէ Ս. Փրկչի մատրան մէջ.

Այս առթիւ հանդիսավայրն երթեւեկող երկաթուղւոյ մասնաւոր կառախմբոց ժամանակացոյցն հրատարակած ենք այսու աւուր թերթի Գ. երեսին մէջ.

Օրթագիւղի Ս. Հռիփսիմեանց և Նեկտարինեան վարժարանի խնամակալութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ տարեկան քննութիւնք պիտի սկսին յառաջիկայ երկուշաբթի, 1 յուլիս, և պիտի տեւեն մինչեւ յուլիս 7ի կիրակին, բացի ուրբաթէ, ամեն օր առաւօտեան ժամ 9էն (Ը. Ե.) մինչեւ 12, և միջօրէէն յետոյ ժամ 1էն մինչեւ 5.

Սկիւտարի Հայկազեան վարժարանի տնօրէնութիւնը կը հաղորդէ մեզ թէ աշակերտաց տարեկան քննութիւնք տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ յուլիս 5, 7, 9, 11, 12 և 13ի օրերը, ժամ $5\frac{1}{2}$ին.

ԳՐԱԴԻՏԱԿԱՆ

ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ

ԳՐԵՑ ՕՐ. ԱԼԻՍ

Այն գրական ամլութեան յուսահատեցուցիչ շրջանին մէջ յորում կ'ապրինք, մինչդեռ ծանօթ գրագէտք մեծագոյն մասամբ հրապարակէն քաշուած են կամ երբեմն երբեմն միայն կ'երեւին հոն, մինչդեռ ամբողջ մեր գրականութիւնը թերթերու մէջ կը խտանայ հետզհետէ և ընդարձակ գործերն անսովոր իրողութիւններ կը դառնան, ուրախառիթ է տեսնել կին մը որ ազգային բարքեր կ'ուսումնասիրէ, զգացումներ կը զննէ ու նկարագիրներ կը գծէ բաւական ստուար գրքի մը մէջ։ Օրիորդ Ալիս, որ ուրիշ անուանց տակ երեւցած էր ցարդ իբր փափուկ ու խորազգած բանաստեղծ, կը ներկայանայ մեզ այժմ իբրեւ առաջնակարգ արձակագիր և իբրեւ ճարտար գիտող իր «Աղջկան մը սիրտը» անդրանիկ վէպովն։

Ահաւասիկ համառօտիւ այդ վէպին նիւթն։

Արթին Վարդանեան Պոլսեցի վաճառականն իր գործոց անյաջողութեան պատճառաւ Պիլէճիկ կը հաստատուի և շերամի հունտի առեւտուր կ'ընէ. իր կինը չկարենալով դիմանալ այն տեղի բարուց, օդին և ամուսնոյն անզգայ վարմանց, կը մեռնի, իր միամօր դուստրը Բուբուլը յանձնելով իր քրոջ։ Այդ քոյրը կուգայ Պոլիս, ուր կ'ամուսնանայ Աղէքսանդր Գեղամօֆ հարուստ ռուսահային հետ, որ առաջին ամուսնութենէ մը ունի Տիգրան անուն տղայ մը. Գեղամօֆ կ'որդեգրէ Բուբուլն, որ իրեն քաղցրակից Տիգրանին հետ կը մեծնայ, սիրով ու խնամով պաշարեալ։ Պ. Գեղամօֆ փափաք կ'ունենայ զայնս ամուսնացնելու, քանի որ արեան կապեր չունին և երբ չափահաս կ'ըլլան, կը նշանէ զանոնք։ Տիգրան կը մեկնի Գերմանիա երկրաչափութեան մասնագիտութիւնը ուսանելու։

Բուբուլ ունի դաստիարակուհի մը, Սօֆի, որու եղբայրը Գառնիկ Հռոմ գացած է արձանագործութիւն սորվելու։ Տիգրանի մեկնելէ քիչ վերջը, Գառնիկ կուգայ Հռոմէն և իր քրոջ միջոցաւ կը մտնէ Գեղամօֆ ընտանեաց մէջ։ Իր արուեստագէտի և գեղեցիկ երիտասարդի յանկուցիչ յատկութեամբք Գառնիկ հաճելի կ'ըլլայ Բուբուլին և կը սիրուի անկից ու ինքն ալ կը սիրէ զայն. այլ եւ այլ դէպքեր կը զօրացնեն այդ սէրը զոր երկուքն ալ երկար ատեն կը ջանան թաքուն պահել։ Բայց ահա Տիգրան կը դառնայ Գերմանիայէն. ամուսնութիւնը պիտի կատարուի։ Բարեբաղդաբար Պ. Գեղամօֆ հարկ կը համարի յետաձգել զայն, սպասելու համար իր եղբօր Աբգար Գեղամօֆ զօրապետին գալստեան, որ կնքահայր պիտի ըլլայ։

Այն ատեն Բուբուլ կը բաղդատէ իր նշանածն ու իր սիրահարն. առաջինը, միջակ մօրքի տէր, յամառ, կոշտ, խստաբարոյ տղայ մըն է. երկրորդն ամէն ձիրք կը միացնէ իր վրայ. դէպք մը այս համակրութիւնը վերջնականապէս կ'ամրապնդէ. Բրինքիբօ մէջ առաւօտ մը Գառնիկ կ'ազատէ Բուբուլը խրտչած ձիու մը կառքէն վազքէն, բայց իր դիւցազնութիւնը կիցի մը կը նստի, որ քանի մը ամիս զինքն անկողին կը ձգէ. այս հիւանդութեան միջոցին է որ իրենց սէրը կը յայտնեն իրարու։ Ալ այնուհետեւ իրենց սրտերը կապուած են, և Աբգար Գեղամօֆի գալուստը ահռելի աղէտի մը պէս կը վախցնէ զիրենք։

Խըլըճէ Մանուկ որ բուժած է Գառնիկն թեւը, աղջիկ մը ունի, Լիւսի, գեղեցիկ նկարագիր ու փառասէր հոգի, որ թելնածու ըլլալով Տիգրանի պէս հարուստ անձի մը կնոջ ըլլալու երջանկութեան, կը լրտեսէ Բուբուլն ու Գառնիկը և անոնց սէրը կը մատնէ Տիգրանին. սա կ'ստուգէ իրողութիւնը, կ'իմացնէ հօրը՝ որ կաթուածահար կըլլայ, և Բուբուլը նախատանօք տունէն դուրս կը վռնտէ։

Հոս առաջին մասը կ'աւարտի և կ'սկսի երկրորդ մասը, այսինքն կը վերջայ երջանկութիւնն, որուն թշուառութիւնը կը յաջորդէ։ Գառնիկ տուն մը կը վարձէ և հոն կը հաստատուի Բուբուլին ու Սօֆիին հետ։ Լիւսի հուսկ ապա կը յաջողի ամուսնանալ Տիգրանի հետ։ Բայց Գառնիկի գործերն անյաջող կերթան, Բուբուլ կ'զգայ որ անոր վրայ բեռ մըն է ինք, և կը ջանայ ինք ալ Սօֆիին պէս աշխատութիւն մը գտնել. իր անուանարկութիւնն ամէն դուռ իր դէմ կը գոցէ։ Այն ատեն է որ Բուբուլի հայրը՝ Արդին Վարդանեան կիմանայ աղջկանը վիճակը և կուգայ զայն Պիլէճիկ տանիլ։ Գառնիկ կը խոստանայ որ երբ իր գործերը բարւոքին պիտի գայ առնել զայն և ամուսնանալ անոր հետ։ Տարիներով կ'սպասէ Բուբուլ Պիլէճիկի մէջ. Գառնիկ արուեստագէտի աշխատանոցը գոցելով վաճառականի մը քով կը մտնէ. գործերն յաջող կերթան, սակայն նոր ըզգացում մը կ'սկսի ծագիլ սրտին մէջ. վաճառականին աղջիկը Մելինէն իր թարմ գեղեցկութեամբ և անսպառ զուարթութեամբ կը տիրէ իր հոգւոյն և կը ջնջէ Բուբուլին յիշատակը. Մելինէին արձանն ալ կը շինէ և անոր հետ կ'երթայ Բարիզ արուեստահանդէսին ներկայացնելու իր այս գործը, որ մեծ յաջողութիւն կը գտնէ։ Տանջանքի երկար տարիներէ յետոյ, երբ Բուբուլ իր հայրն ալ հիւանդութեանը մէջ մինչեւ մահը խնամելէ վերջը կուգայ Պոլիս յուսալով Գառնիկին գիրկը գտնել իր տառապանաց վարձքը, կը տեսնէ որ անտարբեր վարմամբ մը կ'ընդունի նա զինքը. իր կանացի հոտառութեամբը կը գուշակէ ուրիշ կնոջ մը ազդեցութիւնը, և օր մը Մելինէի արձանին պատկերը կը գտնէ Ռըվիւ [illegible] մէկ թուոյն մէջ, «Գառնիկ Գումարեան և իր գլուխ գործոցն 18...ի արուեստահանդէսին մէջ» տխրութեան յօդուածի մը հետ։ Մահացու հարուածն ստացած է, ալ յոյս չկայ Գառնիկէն, և Բուբուլ իր «միաս բարով»ը կը գրէ անոր թղթի մը վրայ։ Յ'ապա խենդի պէս կը վազէ տունէն դուրս առանց գիտնալու ուր երթալը. ճամբան կը հանդիպի Գառնիկին որ Մելինէն թեւն առած խանութէ մը կ'ելնէ. կը նուաղի կ'իյնայ, կը վերցնեն հիւանդանոց կը տանին, ուր Սօֆի միայն այցելութեան կուգայ իրեն։ Կը բուժուի, և Սօֆիի յորդորանօք կ'երթան երկուքը Մուշ մէջ դաստիարակութիւն ընելու։ Այն թերթը որ Գառնիկի ամուսնութիւնը ծանուցած էր Մելինէի հետ, վեց ամիս ետքը կը ծանուցանէ Բուբուլի մահը, արդիւնք սրտի հիւանդութեան։

Ահա նիւթն, որ շատ ճոխ ու գեղեցիկ է, առանց շատ նոր ըլլալու։ Սրտին փոփոխականութեան, սիրոյ անկայունութեան յաւիտենական պատմութիւնն է։ Միայն դերերը փոխուած են. ընդհանրապէս վէպերու մէջ կինն է որ կը դրժէ սուրբ խոստումն, և մարդը զոհ կ'ըլլայ այդ դրժման. հոս կինն է որ հաւատարիմ կը մնայ և մարդուն անհաւատարմութեան զոհ կ'երթայ։ Ասոր գաղտնիքը հեղինակին այր կամ կին ըլլալուն մէջ կը կայանայ. դիտելու կէտ մըն է որ բոլոր կին վիպասանաց գործերուն մէջ կինը թշուառ կ'ըլլայ ու մարդն անգութ. և իրաւունք ունին խեղճ կիներն, որոնց սրտին փոփոխականութիւնն աշխարհիս սկիզբէն ի վեր այրերն յեղյեղած են ու կը յեղյեղեն, որպէս թէ իրենցը ժայռի պէս ամուր ըլլար։ Ո՜րչափ պզտիկ նկատումներ, ինչո՞ւ վիպասանն իրեն նպատակակէտ չըներ [illegible] քննել, ծիրանեղէն լանջի մը տակ բաբախէ նա թէ մազոտ կուրծքի մը տակ, մարդկային սիրտն՝ իր յաւերժական վէտվէտանաց մէջ։

Գալով գործադրութեան (exécution), պիտի ըսեմ թէ այս վէպը փայլուն յատկութեանց քով ունի և խորին թերութիւններ, որոնց մէկ քանին (մեծագոյները) հեղինակին ձգտումներէն յառաջ կուգան։

Օրիորդ Ալիս սնած է [illegible] (1) հեղինակներով որք իր հոգւոյն ու գրչին վրայ թողած են ամենախորին ազդեցութիւն. այս ազդեցութեան վրայ վերջէն պատուաստուած կը տեսնուի իրապաշտ դպրոցի ազդեցութիւնն, որ սակայն ստորադաս կը մնայ առաջնոյն։

«Աղջկան մը սիրտը», որ իր սլուէժէական տխրոյ կը խոստանայ հոգեբանական խորագոյն ուսումնասիրութիւն մը, (խոստումը զոր դժբաղդաբար քիչ կը կատարէ), կրկին նկարագիր ունի, վէպ է և քերթուած. մասեր ունի յորս [illegible] — նուիրագործուած բացատրութեամբ — ամենաբնական գոյներով նկարուած է, և մասեր (որք աւելի բազմաթիւ են) յորս տեսլական տիպարներ ու զգացումներ յերեւան կ'ելնեն. և այս երկու անհաշտ տարերքն իրարու մէջ չեն ձուլուած, ինչպէս կ'ընեն չափաւոր իրապաշտ հեղինակներ, այլ անջատ անջատ իրարու քով դրուած են, երկրորդն առաջնոյն իբր լրացուցիչ։

Բուբուլ գերազանցապէս ռոմանթիք դէմք մըն է, որուն պէս շատերու արդէն հանդիպած ենք գրքերու մէջ. մտաւոր ու մարմնաւոր եզական ձիրքերով օժտեալ աղջիկն է այն, որուն սիրտը զգացմամբ զեղուն է, որ կը սիրէ Տիգրանն՝ իր մանկութեան ընկերն, որ կը սիրէ Գառնիկը՝ անոր բարձր յատկութեանց համար, որ խղճի խայթեր կը զգայ Տիգրանին անհաւատարիմ գտնուած ըլլալուն համար, որ Գառնիկին դիւցազնական անձնուիրութենէն յետոյ միայն կը յայտնէ իր սէրն, որ անոր համար Պիլէճիկի ահռելի կերպով տափակ կեանքը տարիներով կ'ապրի և որ անոր ապերախտութիւնը տեսնելէ վերջը կը ներէ անոր և նամակի մը մէջ «Երջանիկ եղիր, սրտիս մեծագոյն տենչանքն այս է» կ'ըսէ ու կը մեռնի անխօսուկ։ Պէօյիւքտէրէի ապարանին մէջ Բուբուլ իր հագուստներէն զատ չունի ոչինչ որ ազնուապետական դաստիարակութիւն մը մատնէ. և այդ շքեղ կեանքէն զրկումն և դժնիկ կացութեան մը մէջ գահավէժ անկումն որ ջախջախիչ ազդեցութիւն մը պարտէին իր վրայ գործել մէկ քանի պզտիկ հառաչ միայն արձակել կուտան իրեն. ինչո՞ւ հեղինակն այդ թշուառութեան աւուրց մէջ յաճախ չէ յիշած երբեմնի լուսածիծաղ օրերն և անդունդին խորութիւնն այդ անցեալն հեռաւոր լոյսովը չէ ցուցուցած. յուզման մեծ աղբիւր մը պիտի ըլլար այդ։

Բուբուլի մտաւոր կարողութիւններն ալ չափազանցեալ են. գեղարուեստները կը սիրէ, սակայն պարզ [illegible] մը չէ, ոչ միայն գեղահիւս եղանակներ կը յօրինէ, ոչ միայն Հռոմի մէջ արձանագործութիւն ուսանող երիտասարդի մը հետ վիճաբանելու և Ռաֆաէլի մէկ նկարը «[illegible]» չափ նկարչութենէ կը հասկնայ, այլ եւ թատերգութիւն մը կը գրէ որ «կանացի դիւցազնութիւն և ողբերգութիւն մը կրնայ համարուիլ. արեւելեան բոցաթեւիչ երեւակայութեամբ երկնուած եւ արեւմտեան նուրբ և կոկիկ ոճով գրուած», որուն մէջ «կիրից անսահմանելի ստորձանին մէջ տրամաբանական [illegible] խորհրդածութիւններ, գործելու [illegible] կորով և պաղարիւնութիւն [illegible] դէր կը խաղան», եւ որու մէջ կինը բարձրացնելու խնդիրն անգամ մը եւս կը յուզուի, խաղ մը զոր յափշտակութեամբ կը ծափահարէ Պէօյիւքտէրէի բարձր դասէն ստուար բազմութիւն մը, (չէ ըսուած թէ Արուեստագիտաց խումբը հայերէ՞ միայն կազմուած է թէ օտար անդամ ալ ունի, և թէ այդ խաղը ի՞նչ լեզուաւ է գրուած, զի հայերէն չկրնար ըլլալ, քանի որ Ռուսիոյ դեսպանուհին իր հիացումը կը յայտնէ), վերջապէս կատարեալ հանճար մը, չքնաղ հակ մը, որպէս երբեք չէր յուսար որ վայելած ըլլան Պէօյիւքտէրէի տարաբաղդ ափունք։ Բայց այդ ներկայացումը հարկաւոր էր որպէս զի Գառնիկ վերջնականապէս սիրահարուէր անոր հեղինակուհւոյն։

Գառնիկ ալ իրականէն ընդօրինակուած չթուիր։ Իր սիրելւոյն պէս եզական յատկութիւններ ունի, այնչափ եզական որ իր մէկ արձանը Բարիզի արուեստահանդէսին գլխաւոր զարդերէն մէկը կ'ըլլայ և հեղինակը «քանդակագործութեան Լամառթին» տիտղոսին կ'արժանացնէ բարիզեան մամլոյն կողմէ։ Իրաւ է թէ ասոնք շատ սիրուն բաներ են, հայ աղջիկ մը որ գեղեցիկ թատերգութիւն մը կը գրէ, հայ արուեստագէտ մը որ Բարիզի մէջ օրուան առիւծը կը դառնայ. միայն ցաւալի է որ լոկ գրքի մը մէջ կը տեսնուին այս բաները, պէտք է սակայն խորհիլ որ առանց ասոր Գառնիկ ու Մելինէ Բարիզ պիտի չերթային, Տիգրանին և Լուսիկի միութեան վաճառքը պիտի չիմացուէր և մանաւանդ Բուբուլ [illegible] պիտի չիմանար իր սիրելւոյն անհաւատարմութիւնը, ու վէպը պիտի չքալէր այն ատեն։ Ասիկա մեծապէս քննադատելի է, դէպքեր ստեղծել որպէսզի գործողութիւնն յառաջ երթայ, փոխանակ թողլու որ գործողութիւնն ինքնին ընթանայ և ինքնընունդ տայ դէպքերու։ Արդէն անդոյն դէմք մըն է Գառնիկ թէ՛ իբրեւ մարդ թէ՛ իբրեւ արուեստագէտ. իբրեւ մարդ երկու տարբեր ազդեցութիւն կընէ ընթերցողին վրայ. վէպին սկիզբը վերջին ծայր համակրելի, ազնիւ, անձնուէր, բարի երիտասարդ մըն է, հրեշտակային սրտի տէր, որ իր սէրն իսկ չհամարձակիր յայտնել Բուբուլին որուն ճշմարիտ զոյգն է. վէպին վերջը բոլոր այդ յատկութիւններն օդը կելնեն, և Գառնիկ անսիրտին մէկն է այլ եւս. գիտեմ որ մարդկային սիրտը կը փոխուի, և այդ յանկարծական փոփոխութիւնը, զգացմանց հովին յանկարծական դառնալն է որ հոգեբաններու մեծ նիւթ կը մատակարարէ. ամէն կերպով բնական կրնար ըլլալ Գառնիկի սիրոյն նըւազումը, բայց պէտք էր մանրակրկիտ գիտողութեամբք ցոյց տալ այդ արուեստագէտի դիւրագրգիռ, միշտ սիրոյ, յուզման հակամէտ խառնուածքն և նկարագրել բոլոր այն փոքր աւերները զորս իր սիրոյն վրայ կը գործէ Բուբուլին բացակայութիւնը, զի իրաւ է թէ «Բացակայութիւնը մեծագոյն է չարեաց». այնուհետեւ Մելինէն կ'ելնէ յանկարծ իր դէմ, մեկէն գեղեցկութիւն, զուարթութիւնն ու կեանքի հրճուանքն անձնաւորեալ, կին-անասունը. պէտք էր պատմել այն ներքին մթին պայքարը զոր Բուբուլի յիշատակն այդ նորեկ զգացման հետ կ'ունենայ. պէտք էր որ երկար ատեն Գառնիկ մաքառէր, Բուբուլի տեսլականօրէն ազնիւ դէմքէն ընկճուած, այլ հուսկ ապա անձնատուր ըլլար Մելինէի հրապուրանաց անդիմադրելի զօրութեան առջեւ. այն ատեն համակրելի ըլլալէ պիտի չդադրէր. մինչդեռ Օր. Ալիսի գրքին մէջ չորս հինգ խօսքով այս հոգեկան կերպարանափոխութիւնը կը բացատրուի. և այնուհետեւ Գառնիկ ոչ եւս է, ամիսը անգամ մը սիրուհի փոխող երիտասարդ մը դարձած է որ առաջնոյն երեսն իսկ նայիլ չուզեր, որ զինքը մոգող այն հրեշտակին յանկարծական գալուստէն և ոչ իսկ ցնցում մը կըզգայ, գէթ վայրկենական փոթորիկ մը չանցնիր իր սրտէն, ու զայն այնպէս կ'ընդունի որպէս թէ երբեք ճանչցած չըլլար։ Եւ երբ կ'իմանայ որ նա հիւանդանոցն է մահամերձ, կ'ուզէ բարերարօրէն դրամական օգնութիւն մը ընել անոր.—«Եթէ ապրի... կ'ըսէ Սօֆի, Գառնիկի քոյրը.— Ի՞նչ, կը պատասխանէ Գառնիկ, շատ դիւրաւ չը մեռնիր մարդ, մանաւանդ ան որ վիշտ կրելու վարժուած է. դեռ երիտասարդ է, հազար հոգի կը գտնայ զինքը սիրող»։ Ո՛չ, այս հրեշը պատմութեան սկիզբը մեր ճանչցած Գառնիկը չէ։

Գառնիկ իբր արուեստագէտ ալ լաւ չէ ուսումնասիրուած, կամ մանաւանդ բնաւ չէ ուսումնասիրուած. վիճաբանութիւն մը գեղարուեստից վրայ և Մելինէի արձանն, ահա ինչ որ գիտենք իր արուեստագէտի կեանքին վրայ. ի՜նչ մեծ առիթ էր արուեստագէտի մը կեանքը նկարագրելու, անոր հոգին, անոր յատուկ տաղանդն, անոր տենչերն ու փառասիրութիւններն, և անոր [illegible]. ինչո՞ւ հեղինակն անգամ մը չտանիր զմեզ գեղարուեստից այդ սրբարանը, գոնէ Մելինէի արձանին առթիւ, ինչո՞ւ չցուցներ մեզ Գառնիկն իր սէրէն մօրակուած, քարի կտորի մը վրայ հակած, հանճարն ու հոգին թափելով կեանք տալու համար նիւթին. և Օր. Ալիս կատարելապէս կարող էր զայդ ընելու. այլ և այլ միջավայրներու և [illegible]ներու յաջող նկարագրութիւններն՝ որք այնքան բազմաթիւ են իր գրքին մէջ՝ ասոր ապացոյց են։

Վէպին ամենէն իրական դէմքերն երկրորդական անձերն են որք շատ աւելի շահեկան են. անոնց վրայ պիտի խօսիմ երբ անցնիմ հեղինակին իրապաշտ ձգտումներուն. միայն պիտի դիտել տամ հոս ինչ որ քննադատ մը դիտել տուած է Իօժէն Սիւի «Գաղտնիք Բարիզու»ին համար, ուր նոյնպէս երկրորդական անձինք են միայն իրական. «Աղջկան մը սիրտը» փոխանցման գիրք մըն է, կը կապէ նա ռոմանթիք տեսլական դպրոցը նորածիլ իրական դպրոցին. Օր. Ալիսի երկրորդ վէպը թերեւս բոլորովին զերծ ըլլայ այդ ազդեցութենէն որ իր այնչափ գեղեցիկ այս վէպը կ'եղծանէ. և իրեն համար պիտի կրնանք ըսել թէ «ռոմանթիքներու վերջինն ու իրապաշտներու առաջիններէն մին եղաւ»։

Աղջկան մը սրտին մէջ, ըսի, քերթուած մը կայ և վէպ մը. առաջին մասը, մինչեւ Բուբուլի պատուհասումը, քերթուած մըն է, Պիլէճիկի մէջ անցած կեանքը վէպն է, կսկծեցուցիչ կերպով իրական. վերջը նորէն քերթուած կը սկսի և նա է որ գիրքը կը փակէ։

Առաջին մասին մէջ կը գտնենք ամէն ռոմանթիք վէպերու զսպանակը կազմող նշանաւոր դէպքերը, նախ այն լուսնկայով գիշերն յորում երկու հոգիներ չզգալով իրարու կը կապուին (պարահանդէսը Շամիրամ ու Տրովադոր, համասփիւռ ուրախութեան մէջ կոյսին սիրտը կը հեծէ և ահա սիրելին դուրս կ'ելնէ մացառի մը ետեւէն. Ա՛հ դո՞ւն ես, ի՛ն). երկրորդ՝ դիւցազնութիւնն որով պատանին սիրելւոյն սրտին բանալին կ'առնէ վերջնականապէս (Բրինքիբօ արկածը, որ կը վերջանայ «քո՛ւ, քո՛ւ» ճիչով). երրորդ՝ (որ դասական ողբերգութենէն մնացած է) այն երազն որ մեծ աղէտ մը առաջ կուգայ ծանուցանել զայն (Բուբուլի անուրջը, որ կը կատարուի)։

Վէպին սկիզբն ուրիշ բան մըն ալ կայ որ շատ աչքի կը զարնէ. մէկ երկու էջի մէջ չորս հինգ անձեր կը մեռնին, որոնց ամենքն՝ վերջին աստիճան անկարեւոր՝ կրնային բնաւ չծնիլ. նախ Արթին Վարդանեանի կինը (որ հոգին աւանդելու համար «աշնան տխուր երեկոյի մը» կը սպասէ, որպէս զի բանաստեղծօրէն մեռած ըլլայ), Աղեքսանդր Գեղամօֆի կինն որ մեռած է (որպէս զի իր թողած տղան Տիգրանը օր մը կարենայ Բուբուլին հետ նշանուիլ), Տիկին Գեղամօֆ Բ. ալ կը մեռնի (որովհետեւ վէպին մէջ այլ եւս պէտք չկար անոր). Գեղամօֆի երկրորդ աղջիկն ալ ծնիլն ու մեռնիլը մէկ կընէ. աւելորդ է ըսել թէ Գառնիկի մօր մահուան խօսքն ալ եղած է հոն։ Ճշմարիտ գերեզմաննոց մըն է այդ գրքին սեմը։

Բայց առաջին մասին ամենէն անհանդուրժելի և գրքին ալ ամենէն տկար տարրն այն անհամոնում խորհրդածութիւններն են որք անձրեւի պէս կը տեղան այդ առաջին էջերուն մէջ և որք յանկարծ կարծես հրաշիւք կը դադրին (շատ լաւ կ'ընեն) երբ Բուբուլ Պիլէճիկ կ'երթայ։ Գործողութիւնն եթէ քայլ մը առնէ, խորհրդածութիւնը քովն է որ կը բացատրէ զայն և կը տրամաբանէ. մեծաւ մասամբ գոց գիտցուած խօսքեր են այդ խորհրդածութիւնները, ճշմարիտ մակաբոյծներ վէպին մարմնոյն վրայ, որք դանդաղութիւն կուտան գործողութեան. անոնց մէջ յաճախ կ'երեւի խնդիր մը զոր շատոնց մեռած կը կարծէինք. կանանց և արանց հաւասարութեան խնդիրը (կ'երեւի թէ [illegible] հեղինակը վիպասանութեան մականին հետ այդ դասը յանձներ է Օր. Ալիսի,) Արուեստագիտաց ժողովոյն առթիւ, (ուր հեղինակը կ'պնդէ թէ կանայք արանց չափ գեղարուեստը կրնան հասկնալ), բարեկամութեան վրայ նկատողութեանց մէջ (որք կը հաստատեն թէ կանանց բարեկամութիւնն աւելի տեւական է քան արանցը), և վերջապէս թիւաբանութեան առթիւ (ուր հեղինակը շնորհ կ'ընէ արանց մաթեմատիկ ուժի միակ գերազանցութիւնը)։ Տեղ տեղ այս խորհրդածութիւնները կը կուտակուին, ճառեր կը փոխուին, և կը թուին «Մաքկաքաղ հատուածք»ներու համար գրուած ըլլալ, ինչպէս «Բարեկամութիւն», «Կենաց հասակները», «Զուարճութիւն», «Զգայնութիւն», ևն. Ո՜րչափ աւելի թեթեւ ու նրբահասակ պիտի ըլլար գործն եթէ այդ անպէտ բեռէն ազատէր։

Կը նշմարեմ որ շատ ծանրացայ թերութեանց վրայ, ու թերեւս շատ խստութեամբ դատեցի այդ վէպը, պէտք եղածին չափ չնկատելով թէ առաջին գործ մըն է այդ։ Կ'անցնիմ ուրեմն լաւ կողմերուն։ Եւ նախ ըսեմ թէ լաւագոյն, գեղեցկագոյն, չքնաղագոյն բանն այդ գրքին մէջ, ինչ որ սկիզբէն մինչեւ վերջը կը գտնենք անփոփոխ, ո՛ճն է, յստակ, սահուն, բանաստեղծական գունագեղ ոճ մը. և պիտի յաւելում թէ եթէ կայ բան մը որ բնաւ հետք չէ պահած ռոմանթիզմէն, ոճն է, կատարելապէս իրապաշտ դպրոցին կաղապարին մէջ թափուած, բուն բառին գործածութիւն և հետեւաբար ժողովրդեան լեզուէն բառերու փոխառութիւն, նկարուն ածականներ որք գաղափարը կը լուսաւորեն, նրբին բացատրութիւններ որք խուսափուկ երանգներ յերեւան կը հանեն։ Մանաւանդ նկարագրութեանց մէջ, ամենաբարձր յատկութիւններ ունի այդ ոճը, շահեկան մանրամասնութեանց ճոխութիւն և առարկային կատարեալ ծանօթութիւն և ինքնատիպ ու կենդանի բացատրութիւններ զայն աչաց առջեւ բերելու համար։ Բոլոր նկարագրութիւններն ու կենդանագիրներն աքանչելի են այդ վէպին մէջ, վարպետի ձեռքէ ելած։ Կ'օրինակեմ հոս Բուբուլի պատկերն որ նկարիչ բանաստեղծի մը վրձնին արժանի է։

«Ոսկեգոյն ծաղիկներով բաց կապոյտ [illegible] շրջազգեստ մը հագած էր, որոյ թոյլ թոյլ ինկող ծալքերը իր բարձր ու շնորհալի հասակին երկայնութեամբը կը պարզէին իրենց փայլը՝ փայլելով ոլորումներ յօրինելով ճապուկ մէջքին բոլորտիքը, ուրկէ լայն կապոյտ ժապաւէնի կապ մը անցնելով կը կախուէր վար, ոսկեգոյն թեթեւ ժանեակէ ուսնոցի մը ծայրերը իր ուռուցիկ լանջաց վրայ միանալով անխուռն թօրէն վար կիյնային մինչեւ քղանցքին ծայրերը։ Ոսկեփայլ մազերը ծոծրակէն դէպ ի վեր առնուած և գլխուն գագաթն ամփոփուած էին։ Մինչեւ դաստակներն հասնող ժանեակներու, ժապաւէններու մէջէ բոլորշի բազուկներ շուշանի մը թերթերուն չափ սպիտակ և թափանցիկ դուրս կ'ելնէին երփներանգ ապարանջաններով շողշողուն։ Աչքերը որ իր մազերուն գոյնին կը համապատասխանէին, ոչ գոհարներ էին և ոչ կայծեր, այլ շողով ու ժպիտով փայլուն երկու աստղեր, որոց քաղցրութիւնը անուանելի բոյլ մը հետ խառնուելով անդիմադրելի հրապոյր մը կը ստանար։ Մութ խարտեաշ կամարաձեւ յօնքեր թագուհւոյ մը վէս նայուածքը կուտային անոնց՝ երկու կարմ խարտեաշ արտեւանաց հետ, որք ստուեր կը ձգէին նշուլազեղ արշալուսոյ նման թարմ այտերուն վրայ։ Բերանը փոքրիկ նռան ծաղիկ մ'էր, անոր չափ սիրուն, անոր չափ փայլուն, որ այտերուն, աչքերուն և մազերուն հետ գոգցես գոյն կուտար ու կ'առնուր։ Այս աղջիկն ամբողջ շող էր և նշոյլ, վայրկենէ վայրկեան նուաղելու և բոցավառելու հակամէտ ըզգացմանց հրեշտակն էր կարծես։»

Դուրեան այսպէս պիտի գրէր եթէ արձակն ընտրէր։

Ահաւասիկ ուրիշ հատուած մըն ալ, հարսանի ճաշարանի մը նկարագրութիւնն.

«Ճաշարանն ընդարձակ սրահ մըն էր գրեթէ կլոր, որուն երկու ծայրը գըտնուած ծաղկի թաղարներով լեցուն ապակեղէն փոքրիկ պաշտպամները ձուաձեւ մը կը յօրինէին։ Սրահին մէջտեղը դրուած էր խաչաձեւ սեղանը իր կեդրոնն ունենալով խոշոր ծաղկաման մը ճիշդ այն եթերային կապոյտ գոյնովը, որ ամպերու նուրբ խաւի մը ետեւէն տեսնուած երկնից թոյրերը կը յիշեցնէ, ունենալով իր վրայ ոսկեզօծ Ա մը և Գ մը վայելչօրէն իրարու փաթթուած, և ծաղկամանին մէջ զետեղեալ գեղեցիկ փունջի մը կախուած չիւղերուն ու թելիկներուն մէջէն ոսկի աշտանակներ կ'երեւային կապուտակ ճըրագներ կրելով։ Այս ծաղկանօթէն մէկ հատ ալ աւելի մանր դրուած էին խաչին մէն մի թեւին վրայ, և պնակներուն շարքը, գինւոյ ու ջրի գաւաթները, սրուակները, զանազան սիրուն ձեւերով աղամանները, պատուանդանաւոր մրգակալները, աղանդերեաց խեցեձեւ պնակները, անձեռոցներու կապերը, պատառաքաղներու յենարանները, յախճապակէ, բիւրեղէ, պորփիւրէ չպարզի նման նուրբ անօթները բոլորն ալ այն այերային կապոյտ գոյնն ունէին, որոց վրայ ոսկի նշանագրերը կը ճառագայթէին՝ ինչպէս համաստեղութիւնք երկնից մակերեւոյթին վրայ։»

Այսպիսի պատկերներ, իրապաշտ դըպրոցի հետեւողութեամբ գծուած, կը վխտան գրքին մէջ, և գլխաւոր գեղեցկութիւնը կը կազմեն։

Տեսէք ինչպէս չորս տողով արեւամուտ մը ուրուագծուած է.

«Օդը հանդարտ էր այն իրիկուն, հորիզոնին ճերմակ ամպերուն հետ կարմրորակ ճաճանչ մը կը խաղար, դեղնած լուսով մը ողողելով կղզիոյն ծառուղիները, տուներու կատարները, և շիկագոյն կրակով մը բոցավառելով անոնց պատուհանները։»

Աքանչելի է Պիլէճիկի փողոցներուն նկարագրութիւնը.

«Հազիւ քաղաք մտեր էր Բուբուլ, երբ բազմաթիւ սուլակներու խառնաշփոթ աղաղակը հասաւ ականջին։ Երեկոյեան դէմ ինչ իրարանցում որ տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ կամուրջին վրայ շոգենաւներու մեկնելու պահուն, նոյնը և թերեւս աւելին կար հոն։ Փողոցներուն մէջէն գունաւոր [illegible] հագած կանանց բազմութիւն մը կը վազէր պօռալով կանչուըռտելով, և անոնց փայտէ [illegible]ներուն կռինչը տարապայման աղմուկ մը կը հանէր. ճերմակ լաչակաւորները օդուն մէջ կը խօսէին, կը խնդային, կը հազային, և կը վազէին միշտ, կը վազէին, հրդեհէ մը փախչող թշուառներու կամ յիմարանոցէ արձակուած խելագարներու նման։ Եւ կը լսուէր վերստին սուլակներու ձայնը, մերթ ընդ մերթ փողոցէն անցնող ջորիներու բոժոժներուն հետ խառնուած կամ գեղջկի մը սայլակին կառաչման, որ իր յարգը բեռցուցած կը տանէր։»

Վերջին հատուած մըն ալ, Բերայի Մեծ փողոցը՝ իրիկուան.

«Բերայի Մեծ փողոցն հասեր էր, Բաւէի վաճառատան քովը, և արդէն արեւը իր ճառագայթները կ'ամփոփէր գունագեղ պաճուճանքներով զարդարուն ապակիներուն վրայէն, արանց անհամար բազմութիւն մը իր գործերէն կը դառնար, երկսեռ զոյգեր թեւ թեւի մայթին վրայ կը շրջագայէին խանութներուն առջեւ կանգ առնելով, [illegible]ներուն երթեւեկը, անոնց չչակներուն սոյլերը, բաց [illegible]ներու մէջ բազմած տիկնանց կէսժմեռնային արդուզարդը, խոշոր [illegible]ներու շուքին տակ կորսուած մանկանց դէմքեր, անոնց դայեակներուն զուարթ երեւոյթը, դպրոցականներու եռանդոտ ճեմքը, բաց պատուհանէ մը հասնող դաշնակի մը ձայնը, ամէն բան կեանքի այն աշխոյժ երեւոյթը կուտային պողոտային, յորում ապրելու պէտքը կ'զգայ մարդ կարծես։»

Ի՜նչ վրձին, ի՜նչ գոյներու ճոխութիւն ու ճշդութիւն։ Մեր հրապարակին վրայ քանի՞ հոգի կրնան հիմայ այսպիսի էջեր գրել։

Դիտողութեան և բացատրութեան այս թանկագին յատկութիւնք ամենէն աւելի յերեւան կուգան բարուց ուսումնասիրութեան մէջ, յորում կը գերազանցէ Օր. Ալիս. Պիլէճիկի կեանքը, բնակիչները, արհեստները, սովորութիւնները, նախապաշարումները մեծ ճարտարութեամբ նկարագրուած են. ամենէն գծուծ մանրամասնութիւնները, ամենէն մութ գոյները զանց չեն առնուած։ Արթին աղայի տան մէջ առաջին ճաշին նկարագրութիւնը գոհար մըն է սուր գիտողութեան ու նըրբամիտ հեգնութեան. մետաքսի գործարանաց ու գործաւորուհեաց ուսումնասիրութիւնն ալ շատ գեղեցիկ է։

Մեծապէս յաջողած են նաեւ Խըլըճէի ընտանեաց, Լուսիկի և Տիգրանայ կենակցութեան և Շահապեանեանց նկարագրութիւնները, ինչպէս և Բուբուլին հոգաբարձութեան անդամոց ներկայանալու տեսարանն և հայր Գեղամօֆի յուղարկաւորութեան հանդէսը։ Դիտելի է որ այս պատկերները գրեթէ ամենքն ալ գրքին երկրորդական տեսարանները կը կազմեն որոնց մէջ ի յայտ կուգան երկրորդական անձինք իրականագոյններն, ինչպէս ըսի։ Ի՜նչ ճոխ է չարքն այդ փոքր դէմքերուն որք Բուբուլի և Գառնիկի տեսլական պատկերներուն շուրջը կ'երեւան ու կ'ապրին հզօր կեանքով մը։

Սօֆի, Գառնիկի քոյրն ունի իր նըմաններն իրականութեան մէջ. անձնուէր հայ աղջիկն է, որ սիրեցեալ եղբօր մը քով մեռած մօր մը պաշտօնը կը կատարէ, բարի, հոգատար և աշխատասէր. վէպին մէջ ծայրէ ծայր համակրելի է. միայն թէ լաւ կ'ըլլար որ այդ քնքոյշ աղջիկն «այր լոյն թախծալից սեւ աչքերուն երկար արտեւանունքը կարծես միշտ արցունք մը ծածկելու խորհրդաւոր ամօթխածութեամբ կ'իյնան փափուկ մորթին վրայ», միշտ անօգնեալ պահէր իր սրտի կեանքն և վերջին էջին մէջ, երբ ուշադրութիւնն ամբողջ Բուբուլի վրայ պարտէր դառնալ, իր ժամանակաւ ունեցած մէկ դժբաղդ սէրը չյայտնէր, ինչ որ վէպին համար կատարելապէս անպէտ է ու նոյն իսկ ծիծաղելի։ Արդէն վէպին վերջն ալ անյաջող է. լաւագոյն էր որ Բուբուլ հիւանդանոցին մէջ մեռնէր, փոխանակ նորէն բուժուելու, Մուշ երթալու և հոն մեռնելու, ինչ որ ազդեցութիւնը յապաղած ու պաղեցուցած է։

Տիգրան ալ իրական է, բայց կարծեմ թէ ան ալ քիչ մը չափազանցուած է Գառնիկին հետ հակապատկեր կազմելու համար, ինչպէս Լուսիկ Բուբուլին հետ. այդ զոյգ մը բարի և զոյգ մը չար էակներու հակադրութիւնն ալ ռոմանթիզմի ժառանգութիւնն է։ Սակայն ճշմարիտ է վերջնապէս, եթէ ոչ իբրեւ կենդանագիր, գէթ իբրեւ ծաղրանկար (caricature)։

Գեղամօֆը վաղանցուկ դէմք մըն է, բայց շատ համակրելի և իրական. զաւակներուն վրայ գուրգուրացող ու պատիւն ամէն բանէ վեր դնող բարի հայրն է այն։

Լուսիկ սքանչելի կերպով իրական է. ահաւասիկ միս ու ոսկոր ունեցող էակ մը, de la vraie humanité sur ses pieds, ինչպէս կ'ըսէ Կոնքուռ։ Պերճանքն ու պըչրանքն ամէն բանէ աւելի սիրող, դատարկամիտ ու չարասիրտ, բարձր ընկերութեանց նախանձող ու տենչացող, այդ աղջիկը տեսակ մը հայ Էմմա Պօվառի է, որուն պէս շատեր կ'արմկահարենք ամեն օր։ Հօմ քօլէճի մէջ կրթուած է, ուր փոխանակ դասերը սորվելու, հարուստ ընկերներուն արդուզարդները դիտած է նախանձու և տենչանաց նայուածքներով. աղքատութեան, անշքութեան, պարզութեան համար կատաղութիւն մը ունի, և ատոր համար կ'ատէ իր ծնողքն ու իր տունն, որք հեռու են իր երազն իրականացնելէ. ապա երբ Տիգրանին կը հանդիպի, իր չարաճճի աղջկան թափանցամտութեամբ կը հասկնայ անոր տկար կողմն և կը ծրագրէ անոր հաճելի ըլլալ. կը յաջողի. Բուբուլը գահընկէց կընէ և կըլլայ տիկին Գեղամօֆ... ալ դշխոյի կեանքը կը սկսի իրեն համար, և այն ատեն իր ճըշմարիտ նկարագիրն յերեւան կելնէ ամբողջ ազդուութեամբը. ահռելի ծախքեր, շռայլութիւն, պերճանք, և ասոնց հետ կոշտ ու անկիրթ վարմունք մը, ամուսինն իր քմահաճոյքին գերի նկատելու աստիճան լրբութիւն, ևն. Տիգրան յուսախաբ եղած է, կռիւները կը սկսին, ամուսնական այն գձուձ կռիւներն որք պզտիկ գժտութիւններով հետզհետէ այր ու կին կը պաղեցնեն իրարմէ. օր մըն ալ կատաղութեան վայրկեանի մը մէջ, այդ տեսակ կռուէ մը ետքը, Լուսիկ ջղային տագնապ մը կ'ունենայ և անկողին կ'իյնայ. դրացի բժիշկ մը, տօքթէօռ Ամառիլ, սիրուն երիտասարդ մը որ Լուսիկին զարնուած է, կը կանչուի. Լուսիկ կ'ընդունի նախ անոր դեղերն և ապա... անոր համբոյրները։ Վերջապէս Տիգրան կը բաժնուի անկից, և Լուսիկ կը գտնէ հարուստ Ամերիկացի մը զոր կը դիւթէ իր սատանի աչքերով, ու անոր հետ Եւրոպա ուղեւորութեան կ'երթայ։

Լուսիկի հայրը, Խըլըճէ Մանուկ աղան, որ իր արուեստին վրայ մեծ վստահութեամբ լցուած՝ տօքթօռներուն կը մեղադրէ չգիտցած բաներնուն մէջ իյնալնին, և անոնց հանած խօլերը կը թուէ, որ ամեն դիմացը ելնողին Իրիմի պատերազմին մէջ իր ըրած բուժումները կը պատմէ և որ ամեն մէկ խօսքին «էֆէնտիմ» կ'ըսէ, շատ սիրուն է և բնական։ Նոյնպէս և Լուսիկի մայրը, Բէմպէ հանըմը, այն միջակ դասու խնայագէտ, տանտիկին ու մաքրասէր կինն, որ գլուխը կը ծռէ երկանը բանապետական գերիշխանութեան առջեւ, իր [illegible] աղջկան փայլուն ապագայ մը երազող, քիչ մը բամբասող, քիչ մը շատախօս, ճիշդ մեր խաթունիկ տանտուհիներէն մէկը։

Բուբուլի հայրը, Արթին Գեղամօֆ, գրքին սկիզբը կը ներկայանայ իբր խուժդուժ մարդ մը, որ իր կնոջ մահուան պատճառ կ'ըլլայ և որ անհոգութեամբ կը թողու որ աղջիկն առնեն տանին, և տարիներով անոր ինչ ըլլալն անգամ գիտնալ փոյթ չըներ. բայց երբ Բուբուլի խեղճութիւնը կը տեսնէ, կը կերպարանափոխուի, անգութ մարդուն մէջ բարի սիրտ մը կը սկսի բաբախել, և այնուհետեւ շատ համակրելի անձ մըն է այդ հայրը, որ աղջկանը լալը տեսնելով կը փղձկի և կը գոչէ. «Ի՞նչ ըսեմ, աղջիկս, ի՞նչ ըսեմ քի դժբաղդ չըլլաս», և որ կը պաղատի անոր՝ զինքն անօք չձգել մահուան անկողնոյն մէջ։ Առանց այս հակասութեան, Արթին աղա ալ լաւ գծուած դէմք մըն է։

Վէպին ամենէն հրաշալի կերպով իրական անձերէն մին Հաւիրն է, Արթին աղային միւս աղջիկն, որ այնքան բնական է իր գաւառացիի կոշտութեամբն ու վայրենիի վարմունքներովն, որ հայհոյութիւններով կը խօսի իր տղուն հետ, որ դէշ աչքով կը նայի Բուբուլին, այդ

---

(1) Ընդհանրացած սխալ մըն է [illegible] վիպականութիւն թարգմանել, որպէս թէ [illegible] (վէպ) բառէն յառաջ գար, մինչդեռ նա կը նշանակէ այն ձգտումը զոր կարգ մը բանաստեղծք ունեցան իրենց ներշնչումը միջին դարու բարուց և մանաւանդ Ռոման լեզուաւ գրուած գործերու մէջ փնտռելու։

«Սթամպօլցիին», զի կը վախնայ որ իր ամուսինը կը հրապուրէ նա։

Ոչ նուազ իրական է և Մէլինէն, չփացած աղջիկ մը, մարմնական թարմ գեղեցկութեամբ օժտուած և զուրկ մտաւոր և է ձիրքէ և կրթութենէ, ունենալով անցամաքելի զուարթութիւն մը և իր ժամանակը թուղթի յիմար խաղերով ու ձեռնածութեամբք անցընելով, թեթեւամիտ, սիրուն, անհոգ աղջիկ մը, հասարակ հոգի՝ աղուոր միսով շրջապատուած։

Դ.

Ահաւասիկ այս գիրքը, իր թերութեամբ և իր յատկութեամբք, այս գիրքն որ հակառակ ամէն նկատողութեանց իմ վրաս գեղեցիկ գործի մը տպաւորութիւնն ըրաւ, և զոր կ'ուզէի որ ամէն մարդ կարդար։ Յուզմամբ լի գործ մըն է, յուզում որ էականապէս բանաստեղծ հեղինակի մը սրտէն կը բղխի և ուղղորէն կը հասնի անձնիւր էջի մէջ։ Սարսուռ մը կ'անցնի գրքին մէկ ծայրէն մինչեւ միւս ծայրն, և այդ սարսուռն ակամայ զքեզ ալ կը թափանցէ. կտորներ կան որ մահու չափ տխուր են. պատմութեան վերջը, եթէ մոռնաս տրնականութիւնները, լացնելու չափ կսկծեցուցիչ է. և այդ տրտմութեան հոսանքը ներդաշնակ սպրբերութիւններու մէջ կը խտանայ, տեղ տեղ վայրկեան մը վէպը կը դադրի, եւ քերթուած մը կը սկսի. ահաւասիկ հատուած մը որ յանգերու պէտք չունի բանաստեղծութիւն կոչուելու համար։

«Ինչպէս լուսածաղիկ ամպերու վրայ զուարթնոց քնարին բեկբեկումները կարծէ լսել բարեպաշտ միտքը, այնպէս ծաղկատի կուսի մը լանջաց խորհրդաւոր ծալքերուն մէջ՝ սուրբ աւէնով լի աւաչ մը կը փնտռէ սիրատենչ հոգին, և այդ աւաչը, ձայն մը, գեղգեղ մը, նուագ մը, ներդաշնակութիւն մը կը դառնայ այն մեղրածոր շրթանց վրայ, ու դուրս կը սլանայ հրեղէն գոլորշիէ մը աւելի բոցեղ, աւելի սրաթեւ։

«Երբ սիրոյն աշխարհի բրաց ծանրութեան ներքեւ ընկճեալ կը հեծի, իր մէջը ճառագայթող վսեմ կարողութեան կրակն է որ կ'ապստամբի, կը տանջէ զինքը, կը բողոքէ, իր սնունդը կը խնդրէ. տո՛ւր անոր վանկ մը ներդաշնակ, և կը կապուի անոր հետ, սուրալու աստղէ աստղ, ու կ'երթայ նուաղիլ այերական անծանօթ գաւառի մը կամարներուն ներքեւ։»

Ուրիշ կտոր մը, ծովն է որ յանկարծ կը մրրկի, այսինքն հոգին որ կը բռնկի յեղակարծ. ի՛նչ ուժգնութիւն բացատրութեանց մէջ։

«Տեսա՞ծ էք փոթորկեալ ծովը, որ հանդարտ էր պահ մ'առաջ. ահարկու շառաչիւն մը կը հնչէ հեռուէն և կը մօտենայ տակաւ առ տակաւ, կը թափանցէ ալեաց ծոցը, և ահա ծփանք կը սկսին դողդղալ. Այն յստակ ու ժպտուն հայելւոյն տակէն հազարաւոր մռայլ գլուխներ երեւան կ'ելնեն փրփրադէզ, կը դառնան կը կոծեն բռնաշունչ, մոլեգին, և ջուրն ու ամպեր, օդն ու այերք իրարու խառնուած դժոխային պար մը կը կազմեն սեւ, մութ ու ողբակոծ։»

Կարդացէք մանաւանդ ԼԴ գլուխն յորում Բուբուլ, Ս. Սարգսի շաբաթ իրիկունը, մինչդեռ ամբողջ Պիլէճիկ հարսնիքներով ողողուած է, մինչ ամէն տեղ թէպէկներուն թափառուքը կը հնչէ և երգերու շունչը կը բարձրանայ, առանձնացած է իր սենեակին մէջ և Գառնիկին նամակները կարդալով կուլայ. սիրտով գրուած էջեր են ատոնք։

Կ'օրինակեմ հուսկ ապա սա հատուածն ալ որ գերազանցօրէն քնարերգական է. Բուբուլ իմացած է Գառնիկէն լքուած ըլլալն և կը հեծէ այս մահու հարուածին ցաւերուն մէջ։

«Հալած դէմքը ձեռքը առած կը նըստէր ժամերով դիտելով երկնքին ամպերը, որոնք անըջային մառախուղով մը կը պատէին հորիզոնը։ Կը նայէր աղօտ վերջալոյսին մէջէն պարտէզին ծառերուն, որոնք երազի ուրուականներու պէս մերկ ու սեւ էին և փողոցին պատերուն եղերքը բուսած վերջին ծաղիկներուն, որոնք գլուխնին կը կախէին աշնան հովերուն տակ դալկանալով։ Ոչ օդին մէջ, արձագանք կար և ոչ եթերին մէջ աստղեր. գիշերը մութ էր, ցերեկը լուռ, բնութեան կեանքը անսահմանելի ջանքով մը կը նուաղէր մէն մի խորշի, մէն մի շիւղի, մէն մի ծմակի խորը. իր զգայուն սիրտը կը փղձկէր այս տրտմալի տեսարանին առջեւ, որ կենսական ճակատագրին, տիեզերական մեծ օրէնքին, բրաց յարաշարժ փոփոխականութեան, բոլոր էակաց անկայուն ձըգման, կոծման և անգիտակցման կենդանի պատկերն է։ Մտախոհ կը մնար այդ խորհրդաւոր տատանումներուն, թօթափումներուն առջեւ, հառաչանք մը կը մարէր իր կուրծքին տակ, և հրատոչոր կոծով մը դուրս կուգար անկէ այս հոգեմաշ աղաղակը, «կ'անցնիմ ուրեմն։»

«Այո՛, կ'անցնի ու պիտի անցնի, կ'ըսէր բնութեան տեսարանն իրեն այնքան բոցեր, այնքան կոծեր, այնքան յոյզեր, այնքան յոյսեր, և այդ սիրտը և այդ հոգին, զոր ովկիանոսի չափ անսահման և երկնից չափ լայն կը կարծէիր, որուն բաբախումները ծովուն ալիքներէն աւելի բազմաթիւ, որուն ոյժը շանթերէ աւելի, որուն փոթորիկը բոլոր տիեզերքի հովերէն ահարկու կ'երեւակայէիր, այդ անհատնում սէրը որ երիտասարդութեան մէջ կրնար բոցավառել երկնից գունդերն ողջոյն, այդ գութը, այդ հաւատքը, այդ յոյսը, ամենքն ալ պիտի շիջանին իսպառսպառ կանթեղի մը լոյսին նման...»

Գիրք մ'է որ այսպիսի տողեր կը պարունակէ, ինչ թերութիւն ալ ունենայ, կրնայ չվախնալ մոռացութենէ։ Ու և է հեղինակ մը կը պահանջուի ամենէն առաջ, ոչ թէ այս ինչ կամ այն ինչ դպրոցի պատկանիլ, այլ տաղանդ ունենալ, և Օր. Ալիս անհունապէս տաղանդ ունի. բանաստեղծն ըսած չէ՞ միթէ. «բոլոր սեռերն ալ լաւ են, ձանձրանալի սեռէն զատ» (Tous les genres sont bons, hors le genre ennuyeux)։ Այս առաջին վէպը փայլուն ու նոյն իսկ փառաւոր մուտք մըն է վիպասանութեան պէս դժուարին ու բազմակնճիռ ճիւղի մը մէջ, արժանի գովեստից ու հիացման. երկրորդ վէպ մը անտարակոյս աւելի զերծ ըլլայ բիծերէ, և երրորդը թերեւս հրաշակերտ մը ըլլայ, զի պէտք է մեծ բաներ յուսալ Օր. Ալիսի ճկուն, բազմադունակ և ընդարձակ տաղանդէն։

ՅԱՆԹԱՁԻՕ

ԿԱՊԻԿՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Թէ կենդանիները — գէթ կարգ մը կենդանիներ — ունի՞ն տեսակ մը լեզու եւ կրնա՞ն փոխանակել յաւէտ կամ նուազ սկզբնական գաղափարներ, — ասոր անկարելի է հակառակիլ, երբ ի մօտուստ քննենք զանոնք։ Ամէն ոք տեսած է շուներու, ձիերու, ոչխարներու, սոխակներու, սագերու, մրջիւններու, և մեղուներու կա՛մ ճիչերով, կամ մասնաւոր նըշաններով և շարժումներով իրարու հաղորդել՝ եթէ ոչ իսկական գաղափարներ, գէթ բուն տպաւորութիւններ, բարոյական յուզումներ, ինչպէս սոսկում կամ ուրախութիւն։ Փրոֆ. Կառնըրի վերապահուած էր հաստատել իրողութիւն մը որ այլ եւս կասկածէ զերծ կը թուի, այն է՝ մէկ քանի տեսակ կապիկներու քերնին մէջ ճշմարիտ լեզուի մը գոյութիւնը։ Ամերիկացի գիտուն կենդանաբանը կը բացատրէ Նէօ-Ռէվիւ-ի վերջին թուոյն մէջ թէ ի՛նչպէս յաջողած է, ոչ միայն համոզում գոյացնել այլ եւ թափանցել կապկային այլեւայլ լեզուներու ծանօթութեան։

Գրեթէ եօթն տարի առաջ, Սինսինադիի կենդանաբանական պարտէզին մէջ, գիտունն ամենամեծ զարմացմամբ գիտեց տասներկու պզտիկ կապիկներ, որք իրենց մօտ գտնուող շնագլուխ ցեղին պատկանող կարմրաքիթ կապիկէ մը վերջին ստիճան կը սոսկային։ Այս կենդանիք իրենց վանդակին խորը կծկուած՝ կը հսկէին հրէշին ամենափոքր շարժումներուն վրայ իսկ, և յարակից բաժնին մէջ գտնուող կապիկներուն իմաց կուտային։ Ուշադրութիւնն զոր այս վերջինք կ'ընծայէին, այս լուրերուն անոնց վրայ գործած տպաւորութիւնն, զայնս փոխանցելու ծառայող միեւնոյն եղանակներուն կրկնութիւնը կասկած չէին թողուր որ ստուգապէս լեզու մը կը խօսին անոնք։ Այդ օրէն Փրոֆ. Կառնըր կը մտադրէ ուսումնասիրել այս լեզուն, անոր հիմնական տարրերն ըմբռնել և յաջողիլ զայն խօսելու։

Բայց դժուարութիւնն էր նախ և առաջ լաւ մը որոշել և գտնել եղանակներն, յետոյ անոնց իմաստներն սահմանել և վերջապէս բաւական ճշդութեամբ զայնս յիշել՝ որպէս զի կարելի ըլլայ կրկնել։ Շատ փորձեր ապարդիւն մնացած էին, երբ փրոֆէսորը կապիկներու արտասանած եղանակները ժողվելու և լսելու համար ձայնագիրը գործածելու գեղեցիկ գաղափարին յղացաւ։

Ուաշինկթընի կենդանաբանական Պարտէզին տնօրէնին շնորհիւ, կարելի եղաւ իրեն այս եղանակին վրայ դրական փորձեր կատարել, և շատ չանցած կարող եղաւ թարգմանի պաշտօն կատարել նոյնատեսակ կապիկներու միջեւ։

Երկու տարասեռ կապիկներ միեւնոյն վանդակի մը մէջ երկարժամանակեայ կենակցութենէ ետք բաժնուեցան և զատ զատ վանդակներու մէջ դրուեցան։ Ձայնագիր մը զետեղեցին մատակ կապիկին մօտ, և խնամով նշանակեցին անոր ցոյց տուած ուրախութեան կամ երկիւղի այլազան արտայայտութիւններն. յետ որոյ ձայնագիրը փոխադրելով արու կապիկին վանդակին մօտ՝ բանեցուցին զայն՝ գիտելու համար անկից արտադրուած և բառ կամ կրկնուած եղանակներուն յառաջ բերելիք ազդեցութիւնները։ Այս կարգի բազմաթիւ փորձեր, զանազան տեսակներու վրայ վերանորոգուելով, հետզհետէ կարող կացուցին փրոֆ. Կառնըրը լսել կապկային լեզուին գլխաւոր կէտերը։ Յաջողեցաւ անձամբ կրկնել կարգ մը բառեր, զայնս հասկնալ երբ կապիկներու շրթանց վրայ գային և յաճախ որոշել իմաստները։ Օր մը, վերջապէս փորձեց իր նորատոյ գիտութեան ազդեցութիւնը կարգ մը կապիկներու վրայ։

Իր ըսածին նայելով, յոյժ զուարճալի է խորին ապշութիւնն այն առաջին կապիկներու որոնց հետ խօսեցաւ իրենց բուն լեզուով։ Խեղճ կենդանիները չէին հաւատար իրենց ականջներուն և ուրախութիւննին կը յայտնէին այլանդակ ոստոստումներով։ Փրոֆէսորին լսած առաջին բառը կ'երեւի թէ [illegible] կը նշանակէ. բայց իսկոյն նշմարեց որ այս բառ հաւասարապէս կը յարմարէր ջուրի և հաւանօրէն կը պատշաճէր «ամէն ըմպելիի»։ Ուտելեաց համապատասխան բառն ալ մէկ հատ է, և ոչ թէ այս կամ այն սնունդի յատուկ։ Երրորդ բառ մը, յստակօրէն որոշուած, կը նշանակէ յետ։ Ուրիշ մը օդին որպիսութիւնը, որ կ'երեւի թէ խօսակցութեան մեծ առարկայ մըն է կապիկներու աշխարհին մէջ որքան դռնապաններու աշխարհին մէջ։ Փրոֆ. Կառնըր նշանակած է բոլոր այս բառերը՝ ոչ միայն նշանագրական ձեւերով, այլ առոգանութեամբն և երաժշտական եղանակով։ Գրեթէ ամենն ալ կեսասուր (միէզ) ձայնիւ կ'արտասանուին, որով մարդկային խոշափողն յոյժ դժուարութեամբ կրնայ հնչել զայնս։

Այսպէս որոշուած բառերէն մին մեծ կարեւորութիւն և ահաւոր նշանակութիւն մը ունենալ կ'երեւի, թերեւս «վտանգ մահու»։ Փրոֆ. Կառնըր չէ կրցած տակաւին ճշդապէս որոշել անոր իմաստը։ Բայց այս բառին կապիկներու վրայ յառաջ բերած ազդեցութիւնն կերպիւ իւիք շանթահարիչ է։

Առաջին անգամ մը, փրոֆէսորն այս բառ արտասանած էր ընտանի պզտիկ կապիկի մը առջեւ, որ անմիջապէս սոսկումէն սկսած էր դողալ։ Հետեւեալ օրը, անուշեղէններ և զգուանքներ տալով անոր, կրկնեց այս տագնապազդեցիկ բառ։ Իսկոյն, կապիկը ցատկեց ահարեկ իր թառին վերի ծայրը, և փրոֆէսորը կրկնած ըլլալով սոսկալի բառը, խեղճ կենդանին վախէն խելայեղ վիճակի մէջ ինկաւ։ Անկարելի եղաւ զայն բաժնել իր ապաստարանէն և, այդ վայրկեանէն սկսեալ, տոքթ. Կառնըրը նշմարելուն պէս՝ խոյս կուտար։ Զայն հանդարտելու համար շաբաթներով ու ամիսներով անդադար խնամքներ պէտք եղան։ Եւ սակայն երբեք չէ հաւանած փրոֆէսորին ձեռքէն ուտեստ առնել, ոչ ալ անոր ամենէն հրապուրիչ հրաւէրներուն պատասխանել։

Փրոֆ. Կառնըր այժմ կը շարունակէ իր լեզուագիտական փորձեր նոյն տեսակէ կապիկի մը վրայ. բայց մեծապէս կը զգուշանայ աղէտալի բառն արտասանել, առ ահիւ թէ անոր համակրութենէն ընդ միշտ կը զրկուի։

Այս ամէն ուսումնասիրութիւններէն Տքթ. Կառնըր հետեւեալ եզրակացութիւնները կը հանէ։

Կապիկներու լեզուն կը բաղկանայ ութը կամ ինը գլխաւոր ձայներէ, որոց թիւն երեսունէն երեսունը հինգի կը բարձրանայ զանազան նրբին փոփոխութիւններով։

Իւրաքանչիւր տեսակ իր մասնաւոր լեզուն ունի, որ եւ ճիւղերու կը բաժնուի. գլխաւոր կամ հիմնական եղանակները միեւնոյն իմաստը չունին այս զանազան լեզուաց մէջ։

Կապիկ մը վանդակի մը մէջ դրուելով այլատեսակ կապիկի մը հետ, շուտով կը յաջողի հասկնալ իր նոր ընկերոջ լեզուն, բայց երբեք չի խօսիր զայն, և կը պատասխանէ իր բուն լեզուով։

Այս լեզուին մէջ, շրթունքը կը շարժին գրեթէ մարդոց շուրթերուն պէս, բայց կապիկները չեն մենախօսեր և շատ քիչ անգամ անտեղի կը խօսին։

Իրենց լեզուի կարողութեան վիճակը կ'երեւի թէ ուղղակի յարաբերութեան մէջ է իրենց ֆիզիքական, մտաւորական և ընկերական հանգամանքին հետ։ Ինչպէս յայտնի է, մարդոց մէջ ալ նոյնն է. ո՛րքան ընկերային բնազդները զարգանան ցեղի մը մէջ, ա՛յնքան լեզուն կը բարձրանայ։

Կապիկները պատճառին և արդիւնքին յարաբերութիւնը գիտեն, և իրենց պատճառաբանելու եղանակը կը տարբերի մարդկայինէն, ոչ թէ բնութեամբ, այլ միայն աստիճանաւ։ Պատճառաբանելու համար պէտք է խորհիլ, և եթէ իրաւ է որ մարդ չի կրնար մտածել առանց բառերու, նոյնն և պէտք է ըլլայ կապիկին համար ալ. ուսկից կը ծագի այս խորհրդածութիւնները արտայայտելու պէտքն եղանակներու միջոցաւ որք կ'որոշեն և կ'արտայայտեն զայնս։

«Գիտութիւնը, կ'ըսէ ի վերջ բանի փրոֆ. Կառնըր, երբեմն յանկարծ կը գտնէ լուսոյ ճառագայթ մը՝ թափչեալ ներհող ժամանակաց խաւարին մէջ, եւ, այս լոյսէն առաջնորդեալ, կը յաջողի անցեալին անհատնում սահմաններն որոշել. բայց այս անցեալին արձագանքները լռին են և իր շրթունքն անխօսուն։ Վասն որոյ լեզուի նախնական ձեւերու վրայ մեր խուզարկութիւնք սեղմուած են մարդկային պատմութեան ժամանակամիջոցին մէջ։ Բայց երբ մարդկան նախատիպարն ապրած է, ինչո՞ւ համար իր լեզուին նախատիպարն ալ չպիտի ապրի։ Եթէ մարդկային ազինք մասերն են կապկային արմատի մը, ինչո՞ւ համար իրենց նախալեզուներն ալ չպիտի ըլլան մասերն այս մարդակերպներու նախնական լեզուին։»

(Թ-Ն)

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԵԱԿ
ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ

Գիտեմք թէ որչափ կարեւորութիւն ստացած են այսօր մեր մէջ գաւառական բառերն և թէ լեզուի բանասէրք՝ նա մանաւանդ բառագրոց հեղինակներն՝ որչափ կը հետաքրքրին հետազօտել այդ անյայտ մնացած բառերն, որք կ'ապրին միայն այս ու այն կողման ժողովրդեան շրթանց վըրայ, և որք կորուսանելով իրենց գրաւորական կեանքն զոր ունէին երբեմն, և որոյ հետքն ընդ աղօտ կը նշմարուի Բիւզանդայ Պատմութեան մէջ, այժմս տակաւ առ տակաւ նոյն կենդանութիւնն զգենուլ կը խոստանան և միանգամայն գրաւոր եւ ընկալեալ բառերու վաւերականութիւնը կ'ստանան շնորհիւ յոգնաջան և բանասէր ուղեւորաց որք ամէն ջան ի գործ կը դնեն ի յայտ ածելու հայ լեզուի բառերու այդ հինցած, սակայն թանկագին նշխարներն, որոց հաւաքման եթէ ըստ կարելւոյն մըտիմ չի տրուի մոռացութեան պիտի մատնուին, ինչպէս դժբաղդաբար մոռցուած են այսօր բազմաթիւ ձեւարանութիւնք մեր լեզուին և բազում գաւառաբարբառներ որոց յաջորդած են օտար բարբառներ։ Քանի գեղեցիկ ու անխառն կը լինի իսկատիպ մասունքներով կերտել մեր լեզուի մատենագրութեան շէնքն որոյ ատաղձներով միայն կարող ըլլամք լնուլ մեր գրական կենաց բոլոր պէտքերը։ Մեր լեզուն՝ ինչպէս գիտեն լեզուաբանք, բառերու և ոճերու գանձարան մը կրնայ հայթայթել, թո՛ղ իւր ծագման և յառաջդիմութեան ազնուութիւնն, հայ լեզուն իւր ձեւերովն ու բառերովն նախանձելի դարձած է—յոյն և լատին լեզուներէ զատ—շատ մը լեզուաց։ Բայց ըստ իմ խոնարհ կարծեաց, մեր լեզուի մատենագրութիւնն՝ որ հելլէն մատենագրութեան անկման մէջ փոխ առած շորերով զարդարուած է, առաւել եւս նախանձելի պիտի դառնայ երբ փութապէս հաւաքուին և ճշդուին այն թաքուն ու անյայտ մնացած բառերն որ կրնան գրաւորական կենաց պէտքը լիապէս լնուլ, այն ատեն մանաւանդ երբ անձուկ վիճակի մէջ կը գըտնուիմք օտար բառի մը հարազատը գտնել մեր լեզուի մէջ։ Թարգմանութեանց մէջ որչափ օգտակար կրնայ լինել գաւառական բառերու կիրառութիւնն, զայդ թարգմանիչ մը միայն կարող է գիտել։ Թարգմանիչն ի զուր կ'որոնէ այս ինչ օտար բառին հարազատ համապատասխան բառ մը բառագրոց մէջ, ուր շատ անգամ կը պատահի գրաբար նախադասութեանց երկար շարքի մը։ Սակայն պէտք է շնորհակալ լինել առ Պ. Նորայր Բիւզանդացի, որ ոսկեղէն դարու բառն արծաթեղէն դարու բառին, արծաթեղէնը ռամկականին հետ հաշտեցնելով յօրինեց իւր գաղղիերէնէ ի հայ լեզու հոյակապ գլուխ գործոցն, յորում կը վխտայ գաւառական բառերու շատութիւն մը։ Նաեւ առ Պ. Նուպարեան որ իւր աշխարհիկ լեզուի բառարանին մէջ ճշդութեամբ ներմուծած է գրաւոր բառերու հետ գաւառական բառեր, որ յաճախ հեշտին կրնան բացատրել օտար բառի մը նշանակութիւնը։

Այս նպատակին փոքր ինչ սատարելու համար հաւաքեցի 540ի չափ գաւառական բառեր, որոց ճշդութեան և վաւերականութեան հաստատութիւնը կը թողում սոյն ճիւղը մշակող անձնաւորութեանց։ Սակայն թէ ի՛նչպէս և ո՛ր կողմի ժողովուրդներէ քաղած եմ սոյն հինգհարիւրեակ բառերն, համառօտիւ կուզեմ ստորանոր յայտնել Պատ. ընթերցողացս, և յետ այնորիկ ընդ յօդուածիս կցել զայնս։

Սոյն հինգհարիւրեակն մեծաւ մասամբ քաղած եմ մեր Նիկոմիդիոյ Թեմորէից ազգայիններէն որ կը բնակին ի կողմանս Պարտիզակի, Կէյվէյի, Ատաբազարու, Պալատու, Գարամուսալի և Գարասույի, զի վիճակին թեմերը կ'երկարաձգուին մինչեւ յափունս Սեւ ծովու՝ ուր կայ Տրապիզոնէ եկած նոր գաղթականութիւն մը որ նոր ունեցաւ իւր քահանայն՝ Տ. Յովհան։

Երբ երկնատենչ իղձովս Սարկաւագութեան Ս. Աստիճանն ընդունեցի հոգեւոր ծնողէս՝ Առաքելաշնորհ Տ. Տ. Ստեփաննոս Ս. Եպիսկոպոսէ, երկու տարի Նորին Սրբազնութեան հովուական այցելութեանց միջոցին, գաւառին այլեւայլ կողմերը մամ կը գայի և իմ սովորական թղթակցութեան աշխատութենէն զատ, ժամանակ կը գտնէի հետազօտել գաւառական բառեր, հայ լեզուին թաքուն բրածոյներն։ Ոչ միայն այսչափ, երբ Աստուծոյ ողորմութեամբն անարժանաբար կոչեցայ յաստիճան կուսակրօն քահանայութեան, Պոլսոյ ազգայնոց խնդրանօք և Գաւառ. Ազգ. Վարչ. Պատկ. Խառն Ժողովոյ որոշմամբ քաղաքս եկայ Այցելու Քարոզչի պաշտօնով և ուր մնացած եմ նոյն պաշտօնով անցեալ տարւոյ սեպտ. ամսէն։ Մեր հինգհարիւրեակի բազմաթիւ բառերը մեծաւ մասամբ քաղած եմ տեղւոյս Ազգայիններէն հին և նոր գաղթականութիւններէ։ Հին գաղթականութիւնն հայոց 300 տարուան հնութիւն մը կը կրէ իր վրայ, տեղական լեզուէն կը հասկցուի թէ (զի Ռուսահայոց լեզուին եթէ ոչ ճշդութիւնն՝ գոնէ նմանութիւնն ունի) գաղթած է Պարսից կամ Ռուսաց սահմաններէն, ինչպէս տեղացիք աւանդաբար կը պատմեն։ Եթէ սոյն հայ գաղթականութեան գաւառաբարբառն իւր եկամուտ տարրերէն մերկացնես՝ շատ քաղցրալուր եւ ներդաշնակ է։ Նոր գաղթականութիւնը կը կազմեն մեծաւ մասամբ Ակնցի 8—10 տուն ազգայինք որ Ակնէն եկած են ի Պոլսու առեւտրոյ համար։ Մեր Հինգհարիւրեակի բառերուն շատերն ալ քաղած եմք սոյն ազգայիններէն որոց գաւառաբարբառն շատ ճըշդութեամբ կը նմանի Պարտիզակի և Կէյվէյի կողման ազգայնոց, որ շատ հաւանական է թէ Ակնայ գաւառէն եկած ըլլան. ընտանեկան սովորոյթներու, խաղերու և վիպաց նմանութիւնն մեծ ապացոյցներ կրնան լինել մեր այս կարծեաց։

Աղօթարար
Պոլու ՄԿՐՏԻՉ ՎՐԴ. ԱՂԱՒՆՈՒՆԻ

* * *

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐԵԱԿ
Գաւառական բառից

Մաշուք	Խոզակի չըփէգ
Աղնկատ	Մաս մը գզուած բամպակ
Նազուկ	Էլէմեայ
Սալմին	Հօրին կտաւ փաթթուած փայտը
Բանցից	Սալմինը դարձնելու փայտը
Մշատատ	Կտաւ ըլլալու մանած
Կանաւիկ	Գործիք մը որուն վրայէն կը քաշեն ըլլալիք մանածն
Մաղպուր	Մշտատը վրայէն անցնելիք փայտը
Թուր	Հօրին մէջ տեղի փայտը
Տփայ	Սանտրին ամանը
Մթիթ	Կտաւ կէռմիչ ընելու գործիք
Թոթռուկ	Ջոնակ
Բթակ	Ջայրին բռնելու տեղը
Տայնայ)	Կտաւին թօփին ծայրը՝ զոր
Պարհիւս)	իբր սրբիչ կը գործածեն
Կորքիթ	Ջուալ գործելու ալէթ
Ծալծի	Իւղով խմորով կերակուր
Ծորել	Հայհոյել
Շեա	Լաւ, աղէկ
Մոնի	Գարա կիւրկէն
Լորի	Օխլամուր
Աժրի	Աք կիւրկէն
Թեղի	Գարա աղաճ
Խայգինի	Գըզըլ աղաճ
Ջուղալ	Գըզըլճըգ
Կուլինի	Քէօքնէր
Ջամի	[illegible]
Կոմ	Տիւղէն
Գզախ	Լծելու տեղ
Դումպ	Փեթակի գագաթ
Բրճու	Քազմիզ
Մայցու	Մայա
Ծեղ	Մսիրի սափ
Կիւրիւճ	Նեղ տեղ
Ծուաղ	Գարա եէմիշ դահնալ
Լօչի	Գարա ալուճ
Իմփրա	Եյրէթի խոտ
Աղու թենի	Տեսակ մը խուրմա
Փորոգ	Փեթակ
Բաշ	Էշէկ արըսը
Ղայթ	Մամուկ
Ջիամրջիւն	Խոշոր մրջիւն
Կոստի	Փաթաթէս
Ծաղ	Ջօրապի իլիկ
Փալէճ	Գոմշու ձագ
Պուպուլ	Հաւու ձագ
Բոլշուկ	Գարա թավուգ
Ծզատ	Ալա գարկա
Կրկատ	Ղուզզուն
Բոսբոլ	Մեծ մուկ
Թափք	Դանակի պատենք
Կէօկտ	Շինիկ (չափ մը)
Ծուկ	Կաթ տաքցնելու աման
Խնոցի	Մածունէն իւղ հանելու փայտ
Շատինակ	Իւղ դնելու աման
Կալտին	Կէմը լուծքը կապելու փայտ
Ծմէլ	Տեսակ մը սխտան, փրփրեմ
Ծինի	Ջալը
Ակնախտ	Ծակ աչք
Կլպուա	Օճախի մէջ կախուած երկաթեայ շղթայ՝ որով ջուր կը տաքցնեն
Կնճղուկ	Ֆասըլ
Ժոխ	Պէօրթլէն
Կորափ	Մըսըը լեցնելու փոքր սենեակ
Ծինկարի	Էօտը գըզըլ
Եզրի	Սարը ալու
Կռօնի	Փաթլախ
Ծգոն	Կոցար թաշուն
Թօշդ	Գալըրըկ
Փուզդ	Ասփալախ
Ծնծղի	Տեսակ մը օէօյխտ
Պըյտուկ	Խրըըը չինելու սաղ
Լոր	Տեսակ մը գետի սալ
Կոկոշ	Մէջը փորուած գդալ
Կռօճ	Փայտէ չէնիէլ
Սիրօղ	Սարմաշըլը՝ զոր կուտեն կովերը
Ջակլի	Ցրնողխի փայտէն շինուած մաշալա
Կէծէկի խոտ	Զոր իբր չանթարգել կը գործածեն Օրտուի մէջ տանեաց վրայ
Կալիկ	Փապուճ
Կճիկ	Խոզալախ
Բզրկիկ	Օճագ
Կոլինճ	Հացի քէնար
Երկու մատ	Տիրեէն
Պարուկ	Գզուած բամպակ
Պարու կզալ	Գզուած բամպակի գործիք
Փշտիկ	Լօխմա
Լկիլ	Կակուղնալ
Փերուն	Մխըն սաճագը
Գլխել	Գլուխ շինել
Սխտոնք	Ծեծած ընկոյզ՝ կերակուր մեծի պահոց
Կլոճ	Ցորենէ կլոր ի վան քաղաքի
Մալկարայ	Հացի թի մը
Անթրոց	Կրակ խառնելու փայտ
Ժաժիկ	Տիկի պանիր
Խուրիկ	Առաջին լծուած եզանց լուծքը
Սարծիլ	Երկրորդ լծուած եզանց լուծքը
Ամոլք	Երրորդ լծ. եզանց լուծքը
Ուժտուն	Չորրորդ լծ. եզանց լուծքը
Կիւթան	Փիւրլուխ
Ջեւիչ	Փիւրլուխին դանակը
Առատմի	Արօր

(Շարունակելի)

ՑՈԼՔ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ
(Հաւաքածոյ ընտրելի խօսքերու)

Արտասուք իրենց դառնութիւնը կը կորսնցնեն երբ բարեկամութեան ձեռքը զանոնք ցամքեցնէ։

—Մոլութիւնը մոլութիւն մը չէ, այլ գործիք մը որ ամէն առաքինութիւն արժանաւոր կ'ընէ։

—Ցնծութիւններուն մէջ ամենէն աղէկներն անոնք են որ բոլորովին յիմար են։

—Անոնք որ արդարութեամբ չեն գրաւիր, կ'սպառեն արդարութիւնն որ իրենցմով զրկուի։

—Իմաստուն մտքի մը ու մաքուր խղճի մը համար, մահը կենաց վախճանն է միայն, այսինքն գեղեցիկ օրուան մ'երեկոյն։

—Հզօր հոգիները կը սիրեն, տկար հոգիները կը տենչան։

—Կեանքը՝ մեծ պարտականութիւններ կը դնէ մարդոց վրայ, անոնք որ այդ պարտականութիւնները չեն կատարեր, անարժան են ապրելու և երջանիկ ըլլալու։

—Անապատին մէջ առանձնացած կինն այն թանկագին մարգարիտն է, զոր Աստուած կը պահպանէ։

—Մահը միակ բանն է որ երբէք չը պակսիր կենաց. ծնած ատենինս պէտք էր այդու մխիթարուինք. Մահը թերեւս միակ բարիքն է այս աշխարհիս. եթէ շարիք մ'ըլլար, Աստուած զայն չէր տար մեզ. Մեռնիլ անձը ժամադրութիւն մը կուտայ մեզ և նա մեզմէ աւելի երջանիկ է, քանզի առաջ ինքը կը հասնի ի նաւահանգիստ։

—Վայրկեաններ կան ուր ամենէն թափանցող աչքը չկրնար գուշակել թէ՝ ի՛նչ կ'ա ցնի կանանց սրտէն. ատոնք այն վայրկեաններն են՝ ուր կանայք յանկարծական անորոշութիւններ կ'ունենան, եւ իրենք իրենց իսկ չեն կրնար ըսել թէ՝ ո՛ր մէկին։ Աւա՛ղ ամենէն առաքինին կնոջ սրտին խորը անորոշութեան եւ տկարութեան նշոյլ մը կայ. հրեշտակներն յերկինս միայն կը գտնուին։

—Կինը մեծ տղայ մ'է զոր խաղալիկներով կը զուարճացնեն, գովեստներով կը քնացնեն և խոստումներով կը հրապուրեն։

—Միայն մէկ ապահովութիւն ներելի է մարդկանց, այն է ժամանակի ապահովութիւնը։

—Բարեկամութեան ճամբուն վրայ թող տալու չէ որ խոտ բուսնի։

—Մեր գիտցածը չնչին բան է, իսկ չգիտցածը անհուն։

—Ամուսնութիւնն աստուածային բարիք մըն է քան ընկերական հարկ մը — «Վա՛յ առանձին մարդուն»։

—Գիտութիւնն առաքինութիւն չէ։

—Ջկայ այնքան մեծ տրտմութիւն մը որքան այն տրտմութիւնն որ պատճառ մը չունի։

—Աշխարհս դիմակաւոր պարահանդէս մ'է ուր իւրաքանչիւր ոք անծանօթը կը փնտռէ. որքան ատեն որ դիմակաւորներէը զիրար հետաքրքրեն, զիրար սքանչելի կը կարծեն. բայց երբ դիմակնին հանեն, ամենքն ալ զիրար ճանչնալնուն կ'ամչնան։

—Կարծիքները՝ նորաձեւութեանց նման՝ առած ատեննիս գեղեցիկ և թողած ատեննիս տգեղ են։

—Ջարիքն այնքան հասարակ է աշխարհիս մէջ՝ որ դիւրաւ կարելի է հաւատալ թէ՝ մարդուս բնական եղած ըլլայ։

—Միայն ստորին կարգի անձինք են որ առ սիրոյ կ'ամուսնանան։

—Մարդը կը շարժի և գիպուածը զայն կը մղէ։

Թարգմ. ՏԻԳՐԱՆ ԶՕՊԱՆԵԱՆ

ՆԱԽԱՆՁՈՒ ԶՈՀԵՐ

Մի բարեմիտ հեզ գիւղացի
Մաճն ու արօր, եզներն ու ձի,
Ինչ որ ունէր ծախծխելով,
Ուզեց ապրիլ. գոլ. անխռով։

Բարեկամաց խորհուրդ հարցուց, և Մեծ-Շուկայ,
Ուր չահէ զատ ի՛նչ որ ուզես կ'ըսեն թէ կայ,
Խանութ վարձեց, և, գործի մարդ շուտ սկսաւ
Գնել, ծախել, և իրաւ ալ յաջողեցաւ։

Դրացիներն 'զայս որ տեսան,
«Ինչո՞ւ, ըսին, այս նոր-փեսան,
«Որ դեռ քայլել լաւ չը գիտէ,
«Ելնէ զմեզ բարձրէն դիտէ»։

Խորհուրդ ըրին, որոշեցին միահամուռ,
Որ, անվհատ, ձեռք ձեռքի տան, կենան ամուր,
Ի՛նչ և՛ւ ըլլան, յանուն Տիրոջ չի բաժնուին,
Թէ մինչեւ իսկ իրենք ալ այդ գործին զոհուին։

«Միայն թէ, այդ կոշտ գիւղացի
«Կարօտ մնայ աւուր հացի։
«—Կեցցէ՛, կեցցէ՛»։ միաբերան
Գոռաց ողջոյն ժողովարան։

Գեղջուկն արի շուրջն եղող զննեց զմարդիկ,
Տեսաւ թ'անձնիւր ոք չ'արժէր իսկ չիւղ մի յարդիկ
Բռնած դիրքէն ամենեւին չի շեղեցաւ,
Ալեաց հանդէպ ցցուած ժայռին պէս պինդ կեցաւ։

Իսկ թշնամիք զիրար կերան,
Գայլից պէս որք կիյնան վրան
Նոյն իսկ գայլին որ անկանի
Իրենց լարած մէջ ուռկանի։

Եւ հատցուցին զիրար այսպէս, մինչդեռ անդին,
Մեր գիւղացին՝ ազատ, անվնաս, փոխան արտին
Արծաթ հերկած, ոսկի քաղած և անվրդով
Իր թշնամեաց կորուստն հաշուած էր գոհ սրտով։

Յ. ԽՆԴԻՐԵԱՆ

Խասգիւղ 10 Յունիս 1891

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵԿՒ ՍԷԼԱՄԼԸՔԸ

Վեհ. Սուլթանն երէկ միջօրէին հանդիսաւոր կերպիւ Համիտիյէ մզկիթը գնաց, ուր տեղի ունեցաւ Սէլամլըքի արարողութիւնը։ Ն. Վեհափառութիւն ուրբաթու աղօթքը կատարելէ յետոյ կայս. պալատ վերադարձաւ։

Հիւրանոցին մէջ կը գտնուէին հելլենական դեսպանն ու առաջին թարգմանը, պարսկական դեսպանատան գործակատարն ու առաջին թարգմանը, Օսմ. Պանքայի տնօրէն Պ. Լա Ֆիւանդ, Սթուլթկարտի օսմ. ընդհ. հիւպատոս ու Պոլսոյ կազի ընկերութեան վարչական ժողովոյ նախագահ Պ. Սթէքլին, Պուլկարիոյ ելմտական նախարար Պ. Նաչէֆ, պուլկարական գործակատար Պ. Վուլքովիչ, Բէչլթայի ջրհանկէր զօրաց հրամանատար Պ. Սթանիսլաս Զէրպովքի և վաթսունի չափ օտարազգի զբօսաշրջիկներ։ Ներկայից ոմանք սեննկապետ էմին պէյի միջոցաւ արժանացան կայս. մեծարանաց։

ՄԻՐԶԱ ՄՈՀՍԻՆ ԽԱՆ

Մայրաքաղաքիս պարսկական նախորդ դեսպան Միրզա Մոհսին խանի Սթէնիայի ծովեզերեայ ապարանքին մէջ գտնուած կարասեաց վաճառումն սկսած և ցարդ 2000 ոսկւոյ չափ կարասիք վաճառուած են։ Ն. Վսեմութիւն յետաձգած է մնացեալ կարասեաց վաճառումը։ Գավաֆեան էֆէնտի 190 ոսկւոյ գնած է Միրզա Մոհսին խանի չոգենաւակը։

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Յունաց Ամեն. Պատրիարքն, Տ. Դիոնէսիոս Ե. երէկ իւր բնակութիւնը Այ-Սթեֆանոս փոխադրեց, Պ. Թամվաքոյի տան մէջ, որ անոր տրամադրութեան ներքեւ դրուած է։ Դիոնէսիոս Պատրիարք մտադիր է ամրան մէկ մասն հոն անցունել։

ՃԻՏՏԷԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աղեքսանդրիոյ լրագրաց մէջ կը կարդանք թէ Ճիտտէի մէջ օրը քառասուն-յիսուն հոգի կը մեռնի ժանտատենդէ (թիֆօ) և թէ մինչեւ յունիս 16 Հիճազ ժամանող ուխտաւորաց թիւ 638,797 ի հասած է։

ԿՈՒՐՃԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Առեւտրական Նախարարութեան պաշտօնապէս հաղորդուած է թէ Միտիլլիի դրամատունը պաշտօնապէս միացած է չոգենաւային Կուրճի Ընկերութեան հետ եւ թէ ինորոյ երեք մեծ չոգենաւեր յանձնարարուած են։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական եւ թղթատարական վերատեսչութեան որոշմամբ հեռագրատանց յանձնուելիք հեռագիրներն յետ այսօրիկ պիտի գրուին նոյն վերատեսչութեան կողմէ պատրաստուած տպագրեալ թուղթերու վրայ, որոց հարիւր հատը հարիւր փարայի պիտի գնուի։

ՎԱՌՆԱՅԻ ՅՈՅՆ ՄԵՏՐԱՊՈԼԻՏԸ

Յունաց Պատրիարքարանի Սինոդն իր յառաջիկայ նստին մէջ ընտրելի մը պիտի նշանակէ Վառնայի արքեպիսկոպոսական աթոռոյն, որ թափուր մնացած է Գեր. Տ. Աղեքսանդր մետրապոլտին հրաժարմամբ։ Ըստ տեղեկութեանց Մոնիթէօրի, Վառնայի նոր արքեպիսկոպոսը պիտի ըլլայ Փրեվեզայի մետրապոլիտը Տ. Յովակիմ։ Պուլկար կառավարութիւնն այս մասին իր հաճութիւնը տուեր է արդէն։

Գառնիկ էֆէնտի Աստուածատուր, գործակալ ապահովագրական ընկերութեանց եւ յանձնակատար եւրոպական գործատանց, այսօր յՆւրոպա կ'ուղեւորի, Ֆաքսինէ ընկերութեան Լէյտա չոգենաւով, Թողլով, ըստ առաջնոյն, իւր գործոց տնօրինութիւնն ի ձեռն իւր եղբօր Եդ. էֆ. Աստուածատուրի։

—Երէկ Թրիէսթէէն մայրաքաղաքս ժամանեց Աւստրիոյ արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական Պ. Էմիլ Տը Պրօզվաթօնիլ։

—Ադրիանուպոլսոյ լրագրաց մէջ կը կարդանք թէ Փրըճալիի տեղական կառավարութիւնը ձերբակալած է Ատէմ անուն աւազակն, որ տարիէ մը ի վեր այդ կողմերը կ'ասպատակէր մարդասպանութեամբ եւ աւարառութեամբ։ Ատէմ ըսած է նաեւ իւր գողոնթաքոյններու անուններն որք նոյնպէս ձերբակալուած են։ Ատէմ ձերբակալուելէն առաջ իր ընկերաց կողմէ վիրաւորուած ըլլալով հիւանդանոց փոխադրուած է։

—Երէկ առաւօտ Սիրքէճիէն մեկնող կառախումբը Աք Պըյըք Թաղի առջեւէն անցած պահուն մարդ մը ճամբուն վրայ կը կենայ։ Վայրաշարժը թէեւ կը սուլէ սակայն մարդը կը շարունակէ կենալ ճամբուն վրայ։ Վերջապէս կառախումբը կը կենայ եւ մարդը վակօնի մը մէջ դրուելով կը յանձնուի Գումգաբուի ոստիկանութեան։

—Մարախներու երամներ վերջերս յարձակած էին Կէվլիկ գաւառակին վրայ, Պրուսայի նահանգին մէջ, Շնորհիւ նոյն նահանգի կուսակալ Վսեմ. Մահմուտ Ճէլալէտտին փաշայի տուած հրամաններուն, այդ գաւառակ ազատած է աւերիչ միջատներու ներկայութենէն։

—Վիեննայի Թղթատարական համաժողովոյն օսմ. պատուիրակներն այսօր մայրաքաղաքս կը ժամանեն արեւելեան ճեպընթաց կառախմբով։

—Ղալաթիոյ մէջ Զախարի անուն հելլենացի մը երէկ դաշունով իւր կինը վիրաւորելէ յետոյ ինքզինքն ալ վիրաւորեց։ Ոստիկանութիւնը քննութեանց ձեռնարկած է։

—Սաղահ կիմանայ թէ անցեալ գիշեր ի Մաքրիգիւղ Հանրային Պարտուց վարչութեան ճիւղը գողեր մտնելով, երկու հազար ղրուշի չափ գումար մը գողցեր են։ Տեղւոյն ոստիկանութիւնը յոյն ձկնորս մը ձերբակալած է իբրեւ կասկածելի։

—Սկիւտարի չոգենաւի նաւամատոյցին տոմսակ վաճառող Հաճի Արթին աղա անցեալ գիշեր Սէլամսըզէն իւր տունը գնացած պահուն մէկ քանի չարագործք վրան յարձակելով ուզեր են յափշտակել ձեռքը գտնուած պայուսակն, յորում կար նոյն օրը վաճառուած տոմսակներու գումարը։ Զարագործք հող նետեր են Արթին աղային աչքին և բուռն հարուած մը տալով ձախ աչքին, ծանրապէս վիրաւորեր են։ Արթին աղա ինքզինքը պաշտպանելով և չորս կողմէ օգնութեան փութալով, չարագործք պայուսակը թողեր և փախեր են։ Ոստիկանք հալածելով կը ձերբակալեն չարագործները։

—Սուրիոյ կուսակալ Մուսթաֆա Ասիմ փաշա, որ տասանորդի տրոց վարձակալութեան տրուելուն համար իւր իրաւասութեան ներքեւ գտնուած գաւառակները գնացած էր, նահանգին կեդրոնը վերադարձեր է։

—Նախընթաց գիշեր ի Պոլիս Շահզատէ Պաշը Թաղը գտնուած տան մը մէջ մէկ քանի հոգի հաւաքուած էին և արբեցողութեամբ ժամանակ կանցնէին, երբ մին սկսաւ անվայել լեզու մը գործածել։ Տան տէրն ուզեց զնա դուրս հանել տալ թաղին գիշերապահին միջոցաւ, սակայն այդ մարդ դաշոյն մը հանելով թեթեւապէս վիրաւորեց գիշերապահն և փախաւ։

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ս. Սահակեան Սանուց ընկերութեան

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԸՍՏ ԵՒՐՈՊԱՑՒՈՑ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	Առաւօտ			Երեկոյ		
Կ. Պոլսէն	9,30	10,30	11,30	1,30	[illegible]	4,30
Գումգաբուէն	9,39	10,39	11,39	1,39	3,09	4,39
Եէնի Գաբուէն	9,43	10,43	11,43	1,43	3,13	4,43
Սամաթիայէն	9,[illegible]9	1[illegible],49	11,49	1,[illegible]9	3,19	4,49
Եէտիգուլէէն	9,55	10,55	11,55	1,[illegible]	3,25	4,55
Հանդիսավայր	10,	11,	[illegible]2,	2,	3,3[illegible]	5,

ԸՍՏ ՏԱՃԿԱՑ

	Առաւօտ			Երեկոյ		
Կ. Պոլսէն	1,45	2,45	3,4[illegible]	5,45	7,15	8,45
Գումգաբուէն	[illegible],54	2,54	3,54	5,5[illegible]	[illegible],24	8,54
Եէնի-Գաբուէն	1,[illegible]8	2,5[illegible]	3,58	5,[illegible]8	7,28	8,58
Սամաթիայէն	2,04	3,04	4,04	6,0[illegible]	7,3[illegible]	9,04
Եէտիգուլէէն	2,10	3,10	4,10	6,10	7,4[illegible]	9,10
Հանդիսավայր	2,15	3,15	4,15	6,15	7,4[illegible]	9,[illegible]5

[ժամանում]

Վերոյիշեալ վեց կառախմբերէն զատ 16 կառախումբք եւս կան որք Պոլսէն մինչեւ Եէտի-Գուլէ կ'երթան սոյն կայարաններն հանդիպելով։ Վերադարձը Եէտի-Գուլէէն է։

Հայ Հռոմէական Մայրապետներու Բերայի աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանին քննութիւնք աւարտած ըլլալով այս երեքշաբթի, մրցանակաբաշխութեան հանդէսը պիտի կատարուի վաղը՝ կիրակի ցերեկ, ժամ վեցուկէսին։

ՆՈՐ ԳՐԱՏՈՒՆ

Էսկի Զապթիյէ Ճատտէսի Թիւ 7

Թէ հայերէն և թէ թուրքերէն ամեն տեսակ գրենանք պատրաստ կը գտնուին. գաւառներէ ղրկուած յանձնարարութիւնք եւս ճշդութեամբ կը կատարուին գոհացուցիչ պայմաններով։ 1—20

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

ՅՈՒԼԻՍ 10 ԹՈՒԱԿԱՆԱՒ

ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍՐ ՅԱՆԳԼԻԱ

Վիլհէլմ Կայսր ընդունեց Լոնտոնի դեսպանատան մարմինը։ Ֆրանսական դեսպան Պ. Վատինկթոն բացակայ ըլլալով, ռուս դեսպան Պ. տը Սթալ խօսեցաւ ի դիմաց դեսպանական մարմնոյն։ Կայսրը ճաշեց Լընտընտէրի մարքիզին բնակարանին մէջ, և երեկոյին ներկայ գտնուեցաւ Ալպերթ Հոլի մէջ տրուած նուագահանդէսին։

ԱՐԿԱԾ Ի ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Փօլենէ կը հեռագրուի թէ ռուս կայսերական կոմս Միխայլի Փլութէր սպանեցաւ և կողոպտեցաւ անցեալ գիշեր Վարշաւայէ ի Փեթերսպուրկ գացող կառախմբին մէջ։ Մարդասպանք փախան։

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աւստրիոյ Երեսփ. Ժողովն երրորդ ընթերցմամբ ընդունեց Աւստրիա-Հունգարական Լոյտի հետ դաշնագիրը։ (ԾԱՆ. ԽՄԲ. Դաշնագիրը կնքուած է, ինչպէս ուրիշ առթիւ բացատրեցինք, «Աւստրիական Լոյտ» Նորակազմ ընկերութեան հետ, Աւստրօ-Հունգարական Լոյտը դադրելով լինելով այլ եւս, ըստ որում Հունգարիա իւր բաժինն «Ատրիա» ընկերութիւնը պիտի բանեցունէ։)

—Աւստրիոյ առեւտրական նախարարը չուզեց ժողովոյն հաղորդել Գերմանիոյ հետ առեւտրական դաշնագրին պարունակութիւնն, առարկելով թէ տակաւին վերջնապէս ստորագրուած չէ, եւ նոյն դաշնագրոյ հիման վրայ բանակցութիւնք կը կատարուին միւս Պետութեանց հետ։

—Աւստրօ-Հունգարական պետական երկաթուղեաց ընկերութեան բաժնետիրաց ընդհանուր ժողովն ընդունեց մաճառ կառավարութեան հետ կնքեալ դաշնագիրը, և ըստ այնմ կանոնագրոյ մէջ մուծանելի փոփոխութիւնները։

ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ԱՆՎԻՐՋ ՊՏՈՅՏ

Վիեննայէ կը հեռագրուի թէ Չեռնակօրայի Նիքոլա իշխան և գահաժառանգ Տանիլօ իշխանն Աւստրիոյ մայրաքաղաքը ժամանեցին։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Հունգարիոյ Երեսփ. Ժողովոյն երեկի նիստը բաւական աղմկալի եղաւ, ծայրայեղ ձախակողմը չուզեց որ նախարարապետը խօսի։ Ատենապետը քանիցս միջամտեց։ Վէճն աւելցաւ երբ նախարարապետն յայտարարեց թէ գաւառային իշխանութեանց պետականացումն ցարդ արգելք եղած է Հունգարիոյ զարգացման։ Հանդարտութեան վերահաստատումէն ետքը, նախարարապետն յայտարարեց թէ կառավարութեան գլխաւոր գործերն է պահպանել ցանձային հաւասարակշռութիւնն եւ գործադրել պիտանի բարենորոգումները։ Կառավարական կուսակցութիւնն ամենամեծ եռանդեամբ ընդունեց Սաբարի կոմսին այս բարի յայտարարութիւնները։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

(Ֆ.) Վիլհէլմ կայսրն ի Լոնտոն չատ պաղ ընդունելութիւն գտաւ, բան մը որ խորին սրտայուզութիւն պատճառեց դեսպանական ակմբոց մէջ։ Կ'ըսուի թէ կայսեր ուղեւորութեան քաղաքական մասն ի դերեւ ելեր է բոլորովին։

(ԾԱՆ. ԽՄԲ. Այս հեռագիրը վերջին ծայր վերապահութեամբ պէտք է կարդալ, նախ որ զայն հաղորդող աղբիւրն հականգլիական և մանաւանդ հակագերմանական աղբիւր մ'է Ֆրանսական. երկրորդ. Վիլհէլմ կայսր ասկէ առաջ երկիցս յԱնգլիա այցելուն առթիւ և այս անգամ ալ իւր երրորդ այցելութեան սկիզբէն ի վեր չատ լաւ ընդունելութիւն գտած է Անգլիացւոց կողմէ, և երրորդ, զի այս անգամ կայսրը Լոնտոն այցելած է նոյն իսկ ի խնդրոյ Լոնտոնի քաղաքային խորհրդին, որ Լոնտոնի քաղաքացւոց զգացմանց թարգման հանդիսացած է այսու։)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

(Ֆ). Պերլինի Ֆրանսական դեսպան Պ. Հէրպէթ այսօր Էլիզէի պալատն ընդունուեցաւ Պ. Քառնոյի կողմէ, որ նմա հաղորդեց իւր հրահանգներ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ԲՈՐՍԱ

Ղալաթիա 29 Յունիս

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐԱՑ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ	108 7/8
3 » Բարիզի »	23 30

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ գոց. (Միջ. Ի. Ս.)	20 09
Բերայի մէջ	— —
Այսօր առաւօտ բացուեցաւ	20 11 1/2
[illegible]	20 11
Թուղթակցեալ Օսմանիէ երէկ երեկոյ	79 16
» » ժամ 5ին	— —

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Փոխառութիւն	A. Սէրի	43 1/4
»	B. »	23 3/4
»	C. »	20 11 1/2

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍԱԿ

Օսմանեան Պանքայ	Անգլ. Լ.	5
Ընկեր. Ճէներալ	Օսմ. Լ.	8 34
Գումբ ալ Գօնս	» »	5 32
Պօռ. Շահէս է վօլեր	» »	4 24
Ռեժի	» »	15 12
Թրամվէյ		590
Բոսֆորի երկաթուղի	Ֆր.	71 1/8
Բաժնեթուղթ Լաշիժօնի	Գ. Ն.	151

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Օսմանեան ոսկի	ղռշ. ...	100
20 ֆրանքնոց	» ...	87
Անգլիական ոսկի	» ...	109 34
Մաճառ (գերմանական ոսկի)	» ...	106
Իմբերիալ	» ...	89 10
Ֆլորին	» ...	51 10
Ռուսական թղթադրամ	» ...	8 30
Մէճ. արծաթ. (սուրբ)	» ...	107 39
Հինդլիք	» ...	103
Մէթալիք	» ...	101
Թաւուֆիկ	» ...	49 20
Տօկոս Ղալաթիոյ Սարաֆներու	» ...	7

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲՈՐՍԱ

Բարիզ, 10 Յուլիս, ժամ 3 վայր 15 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 3 %	95 32
» » 4 1/2 %	105 80
Օսմանեան քօնսօլիտէ Սէրի Դ.	18 90
Օսմանեան երկաթուղի	71 50
» Ռեժիի բաժնեթուղթք	355
Պանք Օթօման	577 50
Սոսիէթէ Ժէնէրալ	— —
Եգիպտ. Լիւնիֆ	803 75
Իտալական Ռանթ 5 %	91 72
Հելլենական 5 % (1884)	423 25
Թրիօրիթէ Թիւրք (1890)	421 25
Եգիպտական Միացեալ	488 75
Պանք տը Բարի	785
Օսմ. Մաքս. արժէթուղթ	467 50
Ռիօ Թէնթօ	577 50
Մէրիտիօնալ	647 50
Օսմանիէ (Օսմանեան քօնսօլիտէ)	370
Զէք Լոնտրայի վրայ	25 23 1/2

Լոնտոն, 10 Յուլիս, ժամ 6 վայր 20 երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ		96
Օսմ. »	Սէրի Դ.	18 5/8
» »	» Ա.	43 1/4
» »	» Բ.	23 3/4
» »	» Գ.	18 5/8
Փոխառութիւն 1877		— —
Պանք Օթօման		12 13/16
Եգիպտական միացեալ (Ունիֆիէ)		96 7/16
» առանձ. (բրիվիլէժիէ) 1890		94 5/8
Ռիօ Թէնթօ		22 13/16
Իսպանիոյ (Արտաքին Փոխառ.)		102 1/8
Հելլենական 5 %		85
Պորթուգ. »		64 1/2
Իտալական 1890		97 1/4
Ալպէնի երկաթուղի		22
Գասսապայի երկաթուղի		16 1/2
[illegible]		25 435

Վիեննա, 10 Յուլիս, ժամ 4 վայր —

Օսմանեան երկաթուղի	34 30
» Ռեժիի բաժնեթուղթք	164
Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	117 80
» Փարիզի »	46 50

Պերլին, 10 Յուլիս, ժամ — վայր —

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	20 35
» Փարիզի »	80 25
Ռուսաց թղթադրամ	224 25
Օսմանեան երկաթուղի	72 70
Օսմանեան քօնսօլիտէ Սէրի Դ.	18 50

ԲԱՐԻԶ ԲԹԻԹ ԲՈՒՐՍ

Բարիզ, 10 Յուլիս, ժ. 4 վ. 45 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 3 %	94 32
Օսմանեան քօնսօլիտէ Դ.	18 85
Օսմանեան երկաթուղի	71 25
Օսմ. Ռեժի	365 (*)
Բրիօրիթէ Թիւրք	421 25
Օսմ. Մաքս. արժէթուղթ	467 50
Պանք Օթօման	576 25
Ռիօ Թէնթօ	575

ԿՏԱԿԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ

Վաղարշապատէն հետեւեալ նամակն ուղղուած է առ Մշակ.

Դեռ 1885—86 թ. աստիճանաւոր Ղազար Տէր-Ղազարեան և նրա այրի Թագուհի Տէր Ղազարեան օրինաւոր կտակագրով կտակում են Վաղարշապատի Ս. Աստուածածին եկեղեցու զանգակատան շինութեան համար 2000 րուբլի, սակայն եկեղեցին մինչեւ այսօր ոչ մի կոպէկ չէ ստացել այդ գումարից։ Առհասարակ կտակողների թաղման օրը, ժողովրդի մի ստուար բազմութիւն յուղարկաւորում է նրանց դագաղը մինչեւ գերեզմանատուն, և կամ մի հոգեւորական մի դամբանական քարոզով եկեղեցում, կամ մի այլ ոք գերեզմանատանը, ներկայացնում է հանգուցեալին հասարակութեան, անուանելով անգամ ազգի բարերար։

Անցեալ 1890 թ. հոկտեմբերի 23ին վախճանվեց վաղարշապատցի, երբեմն երեցփոխան, կալուածատէր Աբրահամ Նաւասարդեանց։ Արդէն իրողութիւն է, որ հանգուցեալ Նաւասարդեանց մի կտակագիր է հաստատել մասնաւոր կերպով, որով 1000 րուբլի կտակում է Ս. Էջմիածնին այն պայմանով, որ այդ գումարի տոկոսի փոխարէն մի որդեգիր պահվի Էջմիածնի ճեմարանում և 1000 րուբլի էլ Վաղարշապատի Ս. Աստուածածին եկեղեցուն՝ այն նպատակով, որ դրա տոկոսիքի կէս մասը բաժանվի տեղական աղքատներին չարունակ, իսկ միւս կէս մասը թողնվի ծխական քահանաների օգտին միայն այն պայմանով, որ տարվայ մէջ այն չաբաթ օրերը, երբ սովորաբար պատարագ չեն մատուցանում, եկեղեցում պատարագեն իր հոգու փրկութեան համար։ Կտակագիրը գրել է գործակալ Աստուածատուր քահանայ Ասկարեանց իր ձեռքով 2 հոկտեմբեր 1890 ամի Ա. Նաւասարդեանցի ստորագրութեամբ, և որպէս վկայք ստորագրել են, ծրխական Գրիգոր քահանայ Տէր-Գրիգորեան, Սարգիս Էնգիբարեան, Մըկրտիչ Յովհաննիսեան եւ այլն։ Հանգուցեալի մահվան օրը, հանգուցեալի թոռը՝ պ. Գ. Նաւասարդեանց և մօտ բարեկամ Մկ. Յովհաննիսեան կտակագիրը ներկայացնում են Նորին Վեհափառութեան՝ բովանդակութիւնը յայտնելու եւ յետ են ստանում։ Ս. սինոդը իր հրամանով, 30 յունվարի ներկայ տարվայ Ն. 327, հրամանագրել է գործ. Ասկարեանցին յայտնել հանգուցեալ Նաւասարդեանցի ժառանգներին յիշեալ կտակագիրը առաջարկելու պատշաճաւոր իշխանութեան հաստատութեանը։ Մենք հաւատացած ենք որ բժշկ. Բ. Նաւասարդեանց, որպէս հանգուցեալի հարազատ որդի և օրինաւոր ժառանգ կարողութեան, նոյնպէս և նրա ժառանգակիցները չեն յետաձգի կատարել իրանց ծնողի վերջին կամքը եւ իրանց վրա դրած գրաւոր պարտաւորութիւնը, բայց եւ այնպէս, պետական օրէնքի տրամադրութեան նայելով պէտք չէ եւ ժամանակ կորցնել, որովհետեւ օրինագրքում պարզ ասված է. «Այն մասնաւոր կտակագրերը, որոնք գրված օրից մինչեւ մի տարին լրանալը չեն ներկայացվի նահանգական դատարանի հաստատութեան, արդէն այնպիսիները (կտակագրերը) անվաւեր պիտի համարվեն և կորցնում են իրանց զօրութիւնը»։ Հետեւաբար և պէտք չէ թողնել յիշեալ կտակագիրը առանց առաջարկելու հաստատութեան մինչեւ ներկայ տարվայ 2 հոկտեմբերի։ Վերոյիշեալ բարդ հանգամանքները աչքի առաջ ունենալով, ճշմարիտ, մարդ զալիս է այն եզրակացութեան, թէ աւելի լաւ կը լինէր, որ աւելի արդիւնաւոր և այդպիսի բարի ցանկութիւններ ունեցողները, որոնք խոստանում են միայն իրանց վախճանից յետոյ մի բան կըտակել որ եւ է բարի նպատակով՝ իրանց թարմ, առողջ հասակով կտակելի գումարի գոնէ մի քառորդ մասը կանխիկ վճարէին։ Մենք խորին կերպով համոզված ենք, որ այդ ժամանակ մեր եկեղեցիները, դպրոցները և ուրիշ նոյնանման ազգային հաստատութիւնները աւելի պայծառ եւ աւելի փառաւոր կը լինէին։ Մ. Ե.

ՃՇՄԱՐԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1835ին Թ... կոմսուհին Մանսէ կը մեկնէր երթալու համար ի Պօատօ, ուր իւր ամուսնոյն ընտանեաց տունը պիտի անցընէր իւր ծննդաբերութեան օրերն։ Ճեպընթաց կառքովը կը ճանապարհորդէր, ուղեկից ունենալով իւր սենեկապանուհին և ծառայն։ Խիստ ուշ ձեռնարկուած այս ճամբորդութիւնն կոմսուհւոյն կացութեանն համար ծանր անխոհեմութիւն մ'էր, այնքան ծանր՝ որ երկու աւուր ուղեւորութենէ յետոյ՝ զգաց թէ այլ եւս անկարելի էր իրեն ճամբորդութիւնն չարունակել, որով հարկ եղաւ կենալ առաջին տեսնուած տանց միոյն առջեւ։

Անկուլէմի և Լիպուռնի միջեւ էին։ Գիշեր էր, և այնքան խեղճուկ աւանի մը մէջ բնաւ չէր յուսացուեր կարենալ գտնել այն անմիջական օգնութիւնքն՝ զոր կը կարօտէր ուղեւորուհւոյն վիճակն։

Դիպուածը մեծ վարպետ մ'է։

Մօտակայ քաղաքէն մեծ չտապաւ կոչուած բժիշկ մը ճիշտ այդ պահուն գիւղը հասած էր, ուր իւր խնամքը կը նուիրէր մի կնոջ, սպասելով նորա մօտ ամենափափուկ ու կենսական վիճակի մը վերջին ճգնաժամուն։ Կոմսուհւոյն ժամանման պատճառաւ աղմուկն և ծառային աղաղակներն, որ բոլոր գիւղացիներն կ'արթնցնէր, մինչեւ բժշկին գտնուած սենեակն հասնելով՝ սա եւս տնէն դուրս ելաւ և մօտեցաւ կառքին։ Վար իջուցին կոմսուհին, սակայն հարկ չ'կայ ըսել թէ պանդոկ և կամ ո՛ և է հիւրանոց չ'կար բընաւ։ Բժիշկն իւր խնամած կնոջ խցին մէջ կարելի եղածին չափ մաքուր ու կակուղ անկողին մը պատրաստել տուաւ, և հոն զետեղել տալով զկոմսուհին՝ սպասեց։

Ինչ որ կ'ուզէք խորհեցէք պատմութեանս ստուգութեան նկատմամբ, բայց ճշմարտութիւնն այն է թէ՝ քանի մը վայրկեան յետոյ Տիկին Թ... ի սենեկապանուհին տանը առջեւ հաւաքուած դրացուհեաց կիմացնէր երկու քաջառողջ մանկանց ի նմին պահու աշխարհ գալն։

Այսօրինակ պարագայի մէջ ի գործ դրուած աճապարանք ամեն բանի վրայ խորհելու ժամանակ չ'են տար։ Սենեկին մէջ միակ օրօրոց մը կը գտնուէր. բժիշկն անդ զետեղելով երկու նորածին մանկիկները՝ նոցա մարց նուիրեց իւր բոլոր հոգն ու խնամքը։

Երբ կոմսուհին ինքզինքին եկաւ, ուզեց որ իւր մանկիկը համբուրէ։ Բժիշկն այն ատեն միայն զգաց իւր ըրած տարօրինակ ու չփոթեցուցիչ գործն, ապշած ու խոժոռ կը մնար կոմսուհւոյն առաջ, մտածելով թէ ի՞նչպէս կատարէ նորա խնդիրքը. վերջապէս ամօթահար կերպիւ խոստովանեցաւ նմա իրաց վիճակն։

Տիկին Թ... վայրիկ մը խորհրդածելէ վերջ՝

—Պարո՛ն բժիշկ, ըսաւ, ո՞վ է այս կինն ում կը պարտիմ հիւրընկալութիւնս։

—Աղքատ ու թշուառ գեղջուհի մը մայր մի քանի զաւակաց, եւ որոյ համար նորածինը նեղութեան ու տառապանաց յաւելում մ'է քան ուրախութեան մը։

—Է՞հ ուրեմն, ըսաւ կոմսուհին ժպտելով, մէկի տեղ երկու մանկիկ պիտի ունենամ։

Ծառայն դէպ ի Պօատօ ճամբայ ելաւ կառքով՝ որ հետեւեալ գիշերն իւր կնոջ մօտ կը բերէր կոմսը։

Ամեն ինչ իմացաւ կոմսը եւ լսելով բժշկին արդէն ըրած խօսքն՝ կոմսուհւոյն նայեցաւ եւ նայուածքով մը շնորհակալութիւն արտայայտեց նորա մայրական այս ազնիւ և անկեղծ զգացմանն համար։

Գալով գեղջկուհւոյն՝ իւր մանկիկը օտար ձեռաց յանձնելով կը զիջանէր զոհողութեան մը՝ որ իւր ընտանեաց կացութիւնն պիտի ապահովէր։ Մանաւանդ թէ կոմսն առատօրէն պարգեւեց նմա բոլոր պիտոյից հարկաւոր եղած գումարն։

Քանի մ'օր յետոյ կոմսուհին կը մեկնէր տանելով իւր հետ երկու մանկիկները։ Իւր քով պահեց զայնս, նոյն սիրով սիրելով երկուքն ալ առանց օր մ'իսկ անստուգութեան դառն մտածմամբ մը վրդովելու իւր մայրական հոգին։

Կոմսը մեռաւ։

Օրէնքը չը լսեր մայրական վկայերն։ Երկու մանկիկ ունէր նա իւր տումարին մէջ երկու տարբեր անուանց ներքեւ արձանագրեալ։ Դիպուածն ասոնց միայն Թ... կոմսին որդին եւ միւսն ալ գեղջկուհւոյն զաւակն ըրած էր։ Բայց քաղաքային օրինագիրքը կարեւորութիւն չ'էր տար այսմ։ Կոմսուհւոյն սիրտն այս որոշման նկատմամբ կրնար պահանջել մ'ընել. ասոր օրինաց գործը չէր։

Տղայք չափահաս ըլլալով ընտանեկան ժողովն գումարեցաւ հաստատելու համար կոմսին որդւոյն ի՛նչ որ բաժին կիյնար իրեն հայրենի ստացուածքէն։ Հարկ էր ուրեմն որ կոմսուհին իւր հոգեւոր այս երկու զաւակաց միջեւ զանազանութիւն մը դնէր, եւ վճռէր միայն կացութիւն մը՝ որ թերեւս միւսոյն իրաւունքն էր։ Օրինական ժողովն ազատ կը կացուցանէր զինքն այսպիսի ցաւալի խնդրոյ մը նկատմամբ՝ զոր ինքը միշտ ջանացած էր մտքէն իսկ չ'բերել։ Այս խնդիրը լուծելու վայրկեանն հասած էր։

—Պարոնայք, ըսաւ կոմսուհին, ի՛նչ որ ես չեմ ըրած գործը ընել, դուք կատարեցէք դուք իսկ։ Այնմ՝ զոր պիտի կոչէք որդի կոմսին՝ թող պատկանի նորա հարստութիւնը. գալով երկրորդին՝ կ'երդնում ասոր թէ իմս պիտի ժառանգէ և այս երկու ստացուածոց մին համարժէք է միւսին, իմ ձեռօք պիտի տամ զայն իրեն։

Թարգմանեց ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ ՈՐԴԻ
Տ. Ա. ՇԱԼՃԵԱՆ

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ—ՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻԿ

Այս վերջին տարւոյս հայերէն կարեւորագոյն հրատարակութիւնը կրնայ համարուիլ իրաւամբ սոյն Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարան, որ իւր ճոխագոյն պարունակութեամբ և չատ մը բառերու ճշդմամբ ու յօրինմամբ, կուգայ հարստացնել մեր արդի լեզուն, և զայն կարող գործել թարգմանելու ինչ նորագոյն և նուրբ բացատրութիւն որ կայ այժմեան մեծաճոխ Ֆրանսերէնի մէջ։

Արդէն ականաւոր գրագէտք ոմանք մեծ գովեստիւք խօսած լինելով սոյն գործոյ նկատմամբ, աւելորդ կը համարիմք մեր կողմէն բան մը յաւելուլ. միայն որովհետեւ որոշուած է այլ եւս փակել բաժանորդագրութիւնը, կը հրաւիրեմք մեր ազգայիններն փութալ այս առթիւ համեմատաբար աժան գնով մը տէր լինել այսպիսի ընդարձակ բառարանի մը, որ կը պարունակէ Ֆրանսերէնի գրեթէ բոլոր բառերն ու ոճերն, գիտական, արուեստական եւլն. եւլն. ամենուն զննելով հայերէն համանշանակն և ի հարկին Թուրքերէններն եւս, և այսու անհրաժեշտ գործի մ'է առհասարակ ամեն անոնց համար որք կը պարապին Ֆրանսերէն լեզուով։

Բաժանորդագինն է 20 Փրանք։

Բաժանորդագրութիւնը փակուելէ յետոյ գինը պիտի լինի 30 Փրանք։ 5—5

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Յունիս 8 էն (Ն. Տ.) ի Պոլիս, Համիտիէ փողոց, Թիւ 20 Հանրային պարտուց չէնքին դիմաց, բժշկական Դարմանատուն մը բացուած է հետեւեալ բժշկաց կողմէ.

1. ՏՔԹ. ՖՈՆ ՏԻՒՐԻՆԿ, ուսուցիչ բժշկական վարժարանի, մասնագէտ մորթի հիւանդութեանց, գաղղիական ախտի և ներքին հիւանդութեանց։

2. ՏՔԹ. ԱՅՄԼԸ, մասնագէտ աչաց, ականջի, կոկորդի եւ քթի հիւանդութեանց։

3. ՏՔԹ. ԼԱՌՏԻ, վիրաբոյժ, մասնագէտ կանանց և ներքին հիւանդութեանց։

Խորհրդակցութիւնք պիտի կատարուին երկուշաբթի, չորեքշաբթի և հինգշաբթի օրերը, առաւօտեան ժամն 9 էն մինչեւ 11։

Երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի և հինգշաբթի օրերն յետ միջօրէի ժամն 2½ էն 4½։

Ձրի խորհրդակցութիւնք չաբաթ օրերը, առաւօտեան ժամն 9 էն մինչեւ 11։ 8—8

ՄԻՀՐԱՆ ԷՖԷՆՏԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

Փոխադրած ըլլալով իւր գրասենեակն Կալաթա Քիւրէքճիլէր փողոց, Քիւչիւք Տէյիրմէն խան թիւ 1 սենեակը, պատրաստ է ընդունիլ ամեն տեսակ դատական և կալուածական գործեր և իրեն դիմող բոլոր յաճախորդներն գոհացնել։

ՌՕՏՈՍԹՕՅԻ ՊԱՆԴՈԿ

Սոյն պանդոկի տէր Գրիգոր էֆ. Տէմիրճեան պատիւ ունի ծանուցանել իւր յաճախորդաց թէ իւր պանդոկը որ կը գտնուէր ասկից յառաջ Ղալաթիա, Վոյվոտայի պահականոցին կից, այժմ փոխադրուած է Նիւքսէկ գալտըրըմ թիւ 67, իրեն սեպհական ընդարձակ չէնքին մէջ։

Աւելորդ է ըսել թէ սոյն պանդոկի յաճախորդք ամեն կերպով գոհ պիտի մնան թէ մաքրութեան և թէ հանգստութեան մասին։ 9—10

ԱԶԴ

Անատոլու օղլու եղբարք սեղանաւորք ի Պոլիս, Իմամ-Ալի խան, պատիւ ունին ծանուցանել թէ իրենց դրամատունը փոխադրած են Ղալաթիա, Խավեար խան, թիւ 22։ 2—3

ԱԶԴ

Պ. Քալֆօբուլօ եղբարք պատիւ ունին ծանուցանել հասարակութեան թէ՝ իրենց նորաձեւութեան վաճառանոցը փոխադրած են ի Բերա, Մեծ փողոց, թիւ 345, Պօն-Մարչէի դիմաց։ Այս առթիւ ամեն տեսակ նիւթոց վրայ կարեւոր զեղչեր կատարուած են։ 17—25

ՓԱՐԸ ՍԷՐԱՍՔԷՐԻ ԻԼԱՆ

Մէրքէզը Սալթանաթը Սէնիյէտէ պուլընան ճինունտը ճէնապը միւլքիանէ մուլհէնիւթէ իչուն միւպայեա օլընաճագը էվվէլճէ իլան գըլընան լաւհէն պէհէր ճէտուէ գըլիէսի 4 ղրուշ 5 փարայա վէ թարափլուսը Ղարպ Փըրդասը իչուն ալընաճագ ինկիլիզ բիրինճինին պէհէր գըլիէսի 54 փարայա օլարագ [illegible] գալմաը իլէ գարարը դաթիսի միւլմիւչ վէ հազիրանըն 29 ընճը ճումա իրթէսի կիւնի ադչամը սաաթ 8 է գատար 100 տէ 5 թէմինիլի գապալը մուգարրէր պուլընմըչ օլտըղընտան ֆիյաթը մէզքիւրէտէն օլ վէճհլէ թէնզիլի իլէ իլթաւա թալիպ օլանլարըն մագամը Սէրասքէրի լէվազիմաթ տայիրէսինէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

28 Հազիրան 91 Նօ. 67 1—3

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

15

ՆՈՐԹՀ ԲՐԻԹԻՇ ԵՒ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ — ՆՈՐԹՀԸՐՆ ԼԵՃՈՒՐԸՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 10,075,212 — ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 3,781,300

ՀԱՍՈՅԹ 1889 ՏԱՐՒՈՅ 2,170,355 — ՀԱՍՈՅԹ 1889 ՏԱՐՒՈՅ 989,400

Ընկերութիւնքս Պոլսոյ մէջ ունեցած Միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ հրդեհի դէմ ամէն կարգի վտանգաւոր ապահովագրութիւններ ի գործ կը դնեն չափաւոր գնով, և իրենց ցոյց տուած բաժանեան երաշխաւորութեան համար մեծ գումարներ ապահովագրողաց կրնան վստահաբար զիրենք ներկայացնել. նաև իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան, մասն հրդեհի ... մինչեւ ցարդ տուած վնասնին 20,000,000 Անգլիական Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԻԹԱՅՄ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի, 500,000 — ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 102,345

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ շոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջի ապրանքներն և դրամածրարներն խիստ օգտակար պայմանաւ։ Գնոց և այլոց վրայ տեղեկութիւն առնելու ուղղէք կը հրաւիրուին դիմել Ղալաթիա Մէհմէտ Ալի փաշա խան գործատեղի թիւ 22 և 22 ³ սենեակներն, առ ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ Գործակալ Կ. Պոլսոյ վերոյիշեալ երկու Ընկերութեանց

ՊԱՊԸ ՍԵՐԱՍՔԵՐԻ

ԻԼԱՆ

Սէրֆիշէ վէ Գօզանը մէվգըլէրին-տէ պուլունան աաքիրը Շահանէ ի-չուն մահալինճէ մէվգրի միւնագասա-խա վազ օլունան էրզագը միւլթէնէվ-վիյէտէն տագիգին 58, կիւչլին 140, բուղէնը սատէնին 440, փիրինճին 84, չէքէրին 120, կազըն 75, սապօնըն 160, զէյթին 150, թուզըն 40, ըւզիւ-մին 185, սօղանըն 30, ֆասուլեանըն 70, փէնիրին 60, սիրքէնին 40, զէյ-թուն տանէսինին 150, հաթապըն 4, քէօմիւրին 20, չայըրին 29, կիւահըն 19, սամանըն 12 փարա ֆիյաթլարը իլէ մահալի թալիպի էօհտէսինտէ օլ-տուղընտան պուրաճա իթասընա թա-լիպ օլանլարըն թարիխը իլանտէն ի-թիպարէն 1 հաֆթայա գատար մա-ղամը Սէրասքէրի լէվազըմաթը ու-մումիյէ տաիրէսինէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

27 Հազիրան 1891 Նօ. 65 2—3

Ծիւնուտը ճէնապը միւլիւքանէ ալայ վէ թապուրլարը իլէ Տէրսաա-նէյի վէ Թարըա խասթախանէլէրի ի-չուն միւպայէա օլունաճաղը էվվէլճէ իլան գըլընան էճզայի թըպիյէ վէ պայլամարիյէ վէ ալէաթը ճէրահիյէ վէ խափէչարիյէ վէ պայլամարիյէ վէ էտէ-վաթ վազիյէ վէ պիր սէնէ զարֆըն-...

27 Հազիրան 1891 Նօ. 66 2—3

26 Հազիրան 1891 Նօ. 63 3—3

26 Հազիրան 1891 Նօ. 64 3—3

MIGRAINES, MAUX DE TETE GUARANA

Բարիստէ մուգիմ էճզաճը Կրիմօլ վէ Գումբամեասըընըն Թէրթիպ իթմիշ օլտու-ղու Կուարանա նամ իչպու Թօզունաան պիր բաքէթ, պիր աղ չէքէրլի սու իչին-տէ էրիտիլիպ իչիլտիկտէ, Միկրէն տէ-նիլէն պաշ աղրըսընը, վէ սինիր աղրըսընը, վէ սայիր էնչէտիա պաշ աղրըլարընը տէֆ իտէր։ Սանճը, իսհալ, վէ ամէլէ տախի բէք ֆայիտէլի տիր։ Աֆիօն վէ պիւ-միւթ կիպի դաղիլէրը վիրիճի մուալիճէլէր ներինէ պու մուալիճէ պուլլանըլմա տա-հա էյի տիր, վէ հէմտէ զանը պիր ներէ ճէմ իթտիրմէզ։ Հէր պիր զութուտա 12 բաքէթ պուլունուպ, ուզէրինտէ տախի Կրիմօլ վէ Գումբամեասըընըն իմզասը վար-տըր։

Բարիստէ վիվիէն սօզաղընտա 8 Նումէ-րօ իլէ մուրագզամ մաղազատա վէ սայիր մէշհուր էճզախանէլէրտէ պուլունուր. C

ԼԱՎՐԸՆԻՕ ԵՒ ՖԱՄԻՅԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՍՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼԽՈՅ

ԿԸ ԳՈՐԾԷ

ԸՆԴ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՂՂԻՈՅ

...

Տեղեկութեանց եւ բաժանորդագրութեան համար դիմել առ Բարսեղ էֆէնտի Թէլլալեան, գործակալ Ընկերութեան ի Կ. Պոլիս, Շէյխ Իսլամ խան, թիւ 11, Պահճէ Գաբու, Պոլիս։ 36

COMP RUSSE

DE NAVIGATION A VAPEUR ET DE COMMERCE

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբթուան երթեւեկութիւնք

Բշ. 1/13 Օտեսայի սուրհանդակ, ժամ 2ին յետ միջօրէի։

Գշ. 2/14 Աղեքսանդրիոյ ուղղակի սուրհանդակ, ժամ 5ին յետ միջօրէի. Պիրէոսի ճամբով

Դշ. 3/15 Սեվաստոպոլի սուրհանդակ, առաւօտեան ժամ 10ին։

Դշ. 3/15 Սուրհանդակ դէպի Փոքր Ասիոյ նաւահանգիստները մինչեւ պաթում, առաւօտեան ժամը 11ին։

Եշ. 4/16 Օտեսայի սուրհանդակ, ժամ 2ին յետ միջօրէի։

Ազդ.—Յուլիս 2/14, երեքշաբթի օրը կ'մեկնի դէպի Սուրիոյ նաւահանգիստները մեկնող ուղեւորը Ջմիւռնիոյ մէջ պիտի հանդիպին Թրիբոլի, պէյրութ, Եաֆա, և Բոր-Սայիտ գացող շոգենաւուն։ 10

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐՈՔԵԱՆ Ն. ՓԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Մարսիլիայի և Պոնտոսի միջեւ կանոնաւոր գնացք

Սամսոն, Տրապիզոն և Պաթում երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Սելեստէ որ յուլիս 8ին Մարսիլիայէն և յուլիս 14ին կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Մինիէլէ որ պիտի մեկնի յուլիս 21ին

Բարիզ Լիոն-Մարսիլիոյ երկաթուղեաց ուղեւորութիւնն ի միասին առնլով,

Ա. կարգ 250 Ֆրանք

Բ. » 178 »

Ուղղակի և տրանզիթ ապրանքներու

Նաւուղեկի, ուղեւորութեան և այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն ԹՕՄԱԹԷ ՐԸՎԻԷԼ Մումհանէ Սիթէ Ֆրանսէզ 5

THE BRITISH AND FOREIGN

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագլուխ անգլ. ոսկի 1,340,000

Պահեստի դրամ » » 600,000

Այս ընկերութիւն, որ 25 տարիէ ի վեր այնքան հանրածանօթ եղած է մայրաքաղաքիս մէջ, Universal ընկերութեան հետ ձուլուեցաւ. Այժմ աշխարհիս սոսկ ծովային ապահովագրական ընկերութեանց մէջ ամենէն զօրաւորն է և իւր դիրքով հաստատութեան կ'ընծայէ ուրիշ ամեն ընկերութենէ աւելի ապահովութիւն։

Մասնաւորապէս նպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ ապրանքներ, դրամածրարներ, յանձնարարեալ ծրարներ, եւն, շոգենաւի, առագաստանաւու, թղթատարի և երկաթուղւոյ միջոցաւ, խիստ չափաւոր գիներով։

Աւելի տեղեկութիւն առնուլ փափաքողք դիմեն Պոլիս, Բիւչիւք Աչըր էֆէնտի խան։

32 Գործակալ, ԷՏՎԱՐՏ ՊԱՐՖԻԼՏԻ

ՊՏՈՒՂ ԼՈՒԾԻՉ ԵՒ ԶՈՎԱՑՈՒՑԻՉ ԽԻՍՏ ԱԽՈՐԺԱԼԻ

TAMAR INDIEN GRILLON

Ընդդէմ ՓՈՐՀԱՐՈՒԹԵԱՆ Արիւներթութեան, գլխացաւի, մաղձի, անախորժութեան, ստամոքսի և աղեաց անհանգստութեան

Ստորագրութիւն տուփին վրայ դրուած

ՓԱՐԻԶ, Է. ԿՐԻՅԼՕՆ, 33, Արշիվ փողոց և դեղարանաց մէջ. 33, rue de Archives

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԵՒ ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Գողի մը պէս որ գիշեր ատեն գմեզ կը կողոպտէ, այս հիւանդութիւն մեր վրայ կը յարձակի գաղտագողի։ Անկեց տառապողները ցաւեր կը զգան իրենց կուրծքին ու կողերուն, և երբեմն նոյն իսկ իրենց կռնակին մէջ. Ջանձրոյթ կը զգան և ննջելու պէտք մը, բերանը դառնահամ կըլլայ մանաւանդ առտուն, Ատամունք կ'ագուցին տեսակ մը թանձր լորձունքով. Ախորժակը բաց չըլլար. Հիւանդն իւր ստամոքսին վրայ մեծ ծանրութիւն մը կը զգայ, և երբեմն ստամոքսին խառնչներուն մէջ ալ տկարութեան ազդումը և անյագ պարապութիւն ...

... Անմարսողութիւն յայտ ծանր հիւանդութիւն մըն է, որով կը տառապի ընկերութեան մէկ բազմաթիւ դասակարգն եւ որմէ յառաջ կուգան աղէտալի հետեւանքներ, եթէ անմիջական դարման գործ չի դրուի։ Սէկըլի օշարակն ազդեցիկ դեղ մըն է, ամենէն դժուարին պարագայներու մէջ իսկ։ Հրապարակին վրայ եղած բազմաթիւ կեղծերէն զգուշանալու համար դիմել Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ միակ գործակալին

ԷՏՄՈՆ ՔԱՌՈՒԱՆԱ 2214

Անգլիական ընդհանուր մթերանոց, Վոյվոտա, պահականոցին քով, կայսրեան Թրամուէյին, 95 և 97

ԱԶԴ

Կահաւորման և կառքի կազմածներու վերաբերեալ ամեն ինչ որ գնել ուզէք՝ նախ գիմնցէք ԼԱԶԱՐՕ ՖՐԱՆԳՕ (Բերայի մասնաճիւղ) տան ընդարձակ մթերանոցները, Նուվօ Բազառ տ'Անատոլի, թղթատարական և հեռագրական պաշտօնատան կից, որ վերջերս ընդունեց խիստ ճոխ մթերք մը ամեն երկրի ԳՈՐԳԵՐՈՒ, կահաւորման համար ամեն տեսակ ԿԵՐՊԱՍ ԵՒ ԹԱՒԱՊԱՍՏԱՌ, ՎԱՐԱԳՈՅՐ, ԺԱՆԵԱԿ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԱՊԱԿԻ, ՍՏՈՐ, ՔՈՒԷԹՈՆ ԿԵՐՊԱՍ, ՄՈՄԱԶՕԾ ԿՏԱՒ, ԼԻՆՕԼԷՕՄ, ԿԱՌՔԻ, ԼԱՊՏԵՐԻ, ՀԱՅԵԼԻԻ ՆԻՒԹԵՐ, ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ, ամենքն ալ վերջին նորաձեւութեան համաձայն։

Եւրոպայի առաջնակարգ գործարաններէն ամանութեան բացառիկ պայմաններով եղած նոր գնմանց շնորհիւ, ԼԱԶԱՐՕ ՖՐԱՆԳՕ տունը կարող է ամեն մրցում արհամարհող գներ հաստատել, և այս գիներ ճիշդ նոյնը լինելով ինչ որ են Կ. Պոլսոյ հանրածանօթ տան գիները, մի միայն ի դիւրութիւն արգոյ հասարակութեան որպէս զի տեղափոխութեան նեղութիւնը չկրէ և կարենայ միեւնոյն առաւելութիւնները վայելել Բերա եւս։ 124

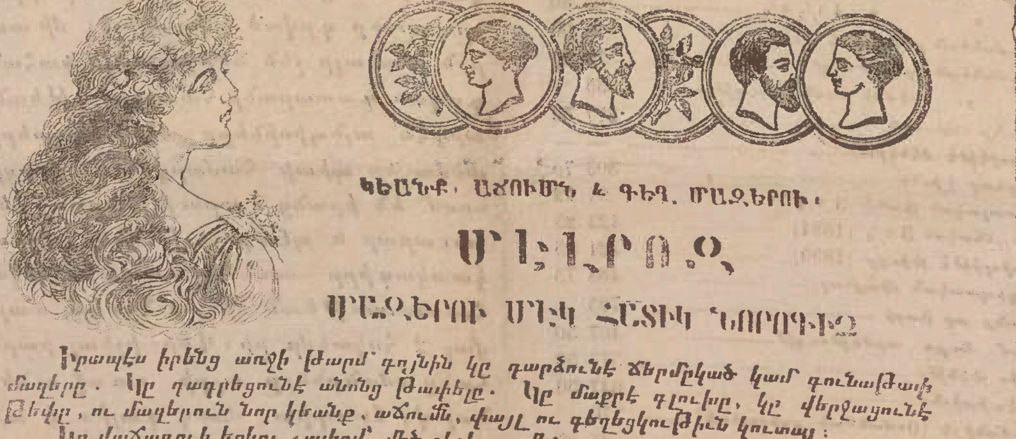

ԿԵԱՆՔ, ԱՃՈՒՄՆ և ԳԵՂ. ՄԱԶԵՐՈՒ.

ՄԻԼԻՐՕԶ

ՄԱԶԵՐՈՒ ՄԻԱԿ ՃՇՏԻԿ ՆՈՐՈԳԻՉ

Նրապէս իրենց առջի [illegible] գոյնին կը դարձունէ ճերմկած կամ գունաթափ մազերը. Կը դադրեցունէ անոնց թափելը. Կը մաքրէ գլուխը, կը վերջացունէ թեփը, ու մազերուն նոր կեանք, աճումն, փայլ ու գեղեցկութիւն կուտայ։ Կը վաճառուի երկու չափով մեծ շիշերու մէջ։

Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row). Նոյնպէս Բարիզ ու Նիւ Եորք։

Մեծաքանակ վաճառումն Պոլիս Բ. և Հ. Բիւչիւքեան Եղբարց դեղարանը Եէնի ճամի փողոց Թ. 18 և ի Ղալաթիա Եիւքսէք քալտըրըմ Էտմօն Քառուանայի քով։

Փոքրաքանակ վաճառումն ի Պոլիս Բ. և Հ. Բիւչիւքեան Եղբարց դեղարանը՝ կամուրջի դիմաց Թիւ 17, և ի Բերա Մեծ փողոց Թիւ 433, Իզմիտօնի անուշահոտութեանց վաճառատանը։ 2218

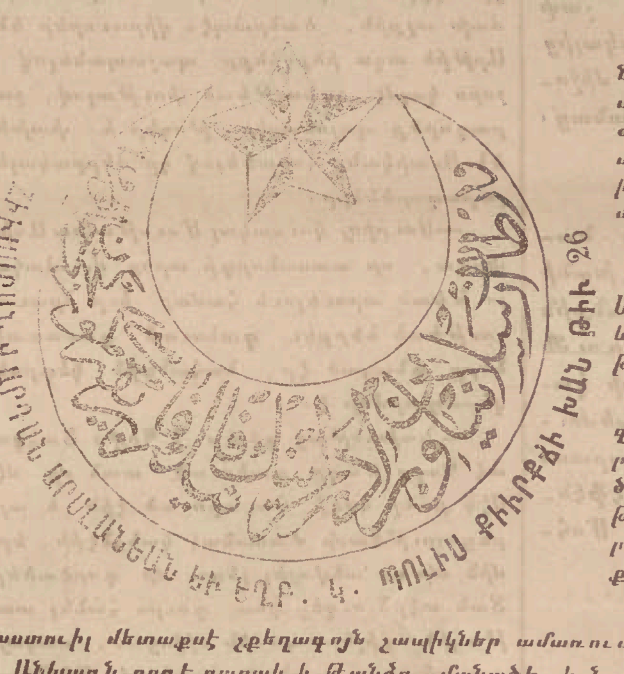

... պաստուիլ մետաքսէ չքեղագոյն չափիկներ ամառուան տաքը զովացնող։

Անխառն բրդէ բարակ և թանձր, մանածէ, ևն, Արանց, կանանց և տղայոց համար։

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ ՑԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ։

Պարզ ձեւերով եւ ըստ խնդրանաց, ամենէն նրբաճաշակ անձանց քմահաճոյքին յարմարող ձեւերով պատրաստութիւն։

Ցաճախորդք վերջին ծայր գոհ պիտի մնան մեր ապրանաց ազնուութեան, տեսակին, գնոյն, դիմացկունութեան եւ այլն մասին։ 271 ՈՐՈՇ ԳԻՆ

VIN & SIROP DE DUSART

Au Lactophosphate de Chaux.

Տիւնեատա պուլունան վէ էն զիեատէ չէօհրէթշուար օլան հէքիմլէրին թէճ րիւպէլէրիյլէ անլաշըլմըշ տըր քի, Տիւզար Շարապընտա վէ Շուրուպընտա, լաքթօֆօսֆաթ տը չօ նամ էճզանըն էրիմիշ հալտէ պուլունմասը, վիճուտի ինսան իչին, հէր վազըթ վէ հէր սիննտէ միւֆիտ օլմազտա տըր։

Պունլար ըհամիլէ գատընլար խիթիմալ իթտիկլէ բինտէ, մասումլարը վիճուտինին պիւյիւմէսինէ զօլայլըգ վիրէճէկլէրի չէ օյլէ տուրսուն, միզքիւր հալտէ օլտուգլարը վազըթտա զուհուրա կէլմէքտէ օլան իէթիֆրալարըն վէ էմզիկլէրինին տէֆիլէրինին տախի մունիպ օլուրլար, վէ պունլարը սիւտսիւսլար իչմէքլէրինտէ, սիւտլէրի քէսպի գուվվէթ իյլէտիկտէն պաշգա, սիւտ վիրտիկլէրի չօճուգլարտա իսհալա վէ տիեարէճէ միւպթէլա օլմազլըգ գօրգուսունտա պու լունմազլար, վէ տիշ չըգար-տըգլարընտա աղըը սըզը վէ զահմէթ չէքմէզլէր, վէ սինիրլէրի չէքիլմէզլէր։ Վէ պու մուալիճէլէր, սըգա, սօլկուն, զայիֆ, մէճալըզ, վէ պօյնունտա պօղազընտա ուրլար վէ եարալար բէյտա օլան չօճուգլարա վիրիլտիկինտէ, բէք չօգ մէնֆաաթը կէօրիւլէճէկինտէ չիւբհէ եօգ տուր։

Մէզքիւր մուալիճէլէր, սիննինի ալմըշ օլուպ, վէ զանլարը զայիֆլէնմիշ օլան, վէ միտէ պօզուգլուղուա միւպթէլա, վէ բէք եօրկուն պուլունան տաէմիլէր խիթիմալ իթտիկլէրինտէ, եէնիտէն քէսպի սըհհէթ վէ գուվվէթ իյլէմէքտէ տիրլէր։

Կէօքիւս իլլէթինէ միւպթէլա օլանլար իչին տախի բէք իյի տիր. չիւնքի, աճիկէրտէ զանլարըն ճէվէլանընա զայրէթ վիրիպ, վէ պինաէն ալէյհ քէյֆսիզէտէ քէսպի գուվվէթ իթտիրիր։

Վէլհասըլ, իշպու Տիւզար Շարապը վէ Շուրուպու, իչթահ աչըպ վէ հազմի թասհիլ իլէրու կէօթիւրէճէկինտէն, քէմիկլէր, էթլէր, վէ զանլար, նիզամընտա քէնտի թէչէքքիւլլէրինէ տէվամ իտէրլէր։

Պու մուալիճէ պուլունուր Փարիստէ Վիվիէն սօզաղընտա 8 Նումէրօլու էճզախանէտէ, վէ սայիր նամտար էճզախանէլէրտէ։ A. C.

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ 6

1891 ՄԱՅԻՍ 4 ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ՅՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Վօսփօրէն էլէնօղ շօքէնտէր

11 — Պէպէք Առնաւ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.

11 — Եէնիմ. Մէզ. Պէյլիք. Թար. Եէնիք. Միրկ. Բ. Հիսար Պէպէք Առնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիկթաշ

11 20 Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ. Պէշիկ.

11 30 Պէյգօզ Բաշապ. Չուպզ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ.

11 45 Բ. Ա. Գավագ Եէնիմ. Մէզպ. Պէօյիւքտ. Թարպ, Եէնիք. Միրկ. Բ. Հիսար Պէպէք Առնավ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիկ.

Կամարէլէն ճէնող շօքէնտէր

12 — Պէշիկ. Օ Թաք. Գրչմ. Առնաւ. Պէպէք Բ. Հիսար Պօյաճ. Միրկն. Եէնիք. Թարպ. Պէօյք. Մէսարպ. Եէնիմ.

1 — Պէշիկ. Օրթ. Առնվ Պէպէք Բ. Հիսար Պօյճ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյք Մէզպ. Եէնիմ.

1 30 Իսակ. Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկլ. Վանիք. Գանտլ Ա. Հիսար Գանլճ. Չուպուգլ. Բաշապ. Պէյգօզ, Թարպ. Պէօյք. Մէզպ. Եէնիմահալլէ.